

ANNUAL EDITION 3

SESSION 2024-25

SAHITYAKI

Government Degree College Bishnah
(NAAC Accredited B+)

**CONTACT: 01923-236060,
9419202845**

www.gdcbishnah.in

TABLE OF CONTENTS

S. No.	Title	Page No.
1	Messages	1-7
2	Teaching Staff	8-9
3	College Committees	10-14
4	College Highlights	15-16
5	MOUs	17-18
6	Academic Corner	19
7	Department of English	20-38
8	Department of Dogri	39-45
9	Department of Urdu	46-53
10	Department of Hindi	54-65
11	Department of Punjabi	66-78
12	Faculty Section	79-110
13	Campus Academic Facilities	111-118
14	Releasing of Newsletters	119
15	Cultural & Co-curricular Activities	120-125
16	NSS Programmes	126-134
17	Sport Activities	135-138
18	College Achievements	139-143
19	Alumni Meet	144
20	Best Practices under IQAC	145-147

EDITORIAL BOARD

PROF. RASHMI ARYA

DR. SAPNA BHARGAV

DR. GEETA LAKHOTRA

DR. SUNIL KUMAR SALIADA

**DR. KOUSHAL KIRAN
THACKER**

DR. KUSUM

DR. SHIV KUMAR KHAJURIA

MESSAGES

In every journey of growth and transformation, the guidance of those who lead with vision and integrity becomes a compass. Their reflections not only honor the strides we have made but also illuminate the road ahead, reminding us of the values we uphold and the aspirations we strive for.

We are privileged to present these messages — thoughtful, encouraging, and deeply rooted in the spirit of academic and personal excellence.

Sakeena Itoo

Hon'ble Minister for
Health & Medical Education, School
Education, Higher Education and Social
Welfare Department, J&K

Message

It is indeed a pleasure to note that “**Government Degree College Bishnah**” is contributing to the commitment of providing academic pursuit through the college Magazine.

This Institution, which has long stood as a beacon of knowledge and excellence continues to make strides in shaping the future of our students. I am proud to say that College has consistently upheld the values of academic brilliance holistic development and community service. As the college unveil the annual magazine this year which celebrates the accomplishments of students and their participation in various cultural, sports and co-curricular activities. I am confident that the academic excellence and growth fostered at college will guide them towards the brighter future.

I extend my heartfelt congratulations to the Principal and Editorial board for putting their best in bringing out this issue of magazine.

With best wishes,

(Sakeena Itoo)
Minister

Shantmanu, IAS

Financial Commissioner
(Additional Chief Secretary)
Higher Education Department
Civil Secretariat, Jammu/Srinagar
Phone No. : 0191-2542880,
0194-2506062.

Message

I am pleased to learn about the publication of “**Sahityaki**”, the issue of College Magazine of Government Degree College, Bishnah for 2024-25 session.

A college magazine is an authentic record of the various activities, achievements undertaken by the college throughout the year. It is a platform for the students to express their creativity and potential. Moreover, it also portrays the thoughts, ideas and aspirations of young minds. I hope that Government Degree College, Bishnah will progress by leap and bounds not only in academics but also in co-curricular activities to become an institute with educational excellence.

I extend my warm greetings and good wishes to the Principal, Staff and Students of the College on the occasion.

With best wishes,

(Shantmanu)

Dr. Sheikh Ajaz Bashir

Director Colleges
GOVERNMENT OF JAMMU & KASHMIR (UT)
HIGHER EDUCATION DEPARTMENT

Message

It gives me immense pleasure to learn that Government Degree College, Bishnah, is publishing its annual College Magazine "Sahityaki" for the year 2024-25. The magazine will serve as a platform for students to nurture their artistic capabilities and express their novel ideas.

The purpose of education is not only to strengthen students academically but also to integrate them into society by instilling cultural values and norms. It broadens their perspectives and helps expand their minds. Writing for the magazine will enable students to think critically and express themselves with clarity and precision. I hope they will make the most of this opportunity to contribute to the college magazine and convey their thoughts effectively.

I extend my best wishes to the Principal, the editorial staff, and the students of the college for this commendable initiative. I look forward to more such academic endeavours in the future.

With best wishes,

(Dr. Sheikh Ajaz Bashir)

Dr. Shallu Samyal

Principal

Government Degree College, Bishnah

Message

Dear students, faculty, and alumni

I am delighted to introduce the edition of our college magazine, which showcase the creativity, talent and vibrant spirit of our college community. I am filled with pride and gratitude for all that we have achieved together. The magazine “Sahityaki “is a testament to the boundless energy and enthusiasm that defines our college. As we continue in our journey of academic excellence and personal growth, I encourage each of you to remain curious, open minded and committed to bringing positive impact to society.

I congratulate the editorial team and contributors for their outstanding efforts and hardwork to make their yearly publication a successful venture.

With warmth, inspiration and inclusivity, I wish good luck to all.

Dr. Shallu Samyal,
Principal GDC Bishnah.

Convenor
College Magazine Committee
Government Degree College, Bishnah

Dr. Koushal Kiran Thacker

Message

I am pleased to present the latest edition of our college magazine, Sahityaki, for the academic year 2024-25. This magazine is a testament to the creativity, intellect, and literary passion that thrives within our institution. The realization of Sahityaki would not have been possible without the dedication of our college magazine committee, the unwavering support of faculty members, and the enthusiastic contributions of our talented students, who have filled these pages with thought-provoking and well-crafted literary pieces. A special note of gratitude goes to our esteemed principal, Dr. Shallu Samyal, whose guidance and encouragement were instrumental in shaping this edition.

Through Sahityaki, we aim to provide a platform for expression, reflection, and intellectual discourse.

As you turn these pages, may you find stories that captivate you, ideas that challenge you, and voices that resonate with your own.

Happy reading!

Dr. Koushal Kiran Thacker
Convenor, College Magazine
Committee

Dr. Kusum

Co-Convenor, Editor
College Magazine Committee
Government Degree College, Bishnah

Message

It gives me great pleasure to share my thoughts for Sahityaki, the annual literary magazine of Government Degree College, Bishnah, for the academic session 2024–25. This publication remains a vibrant testament to the intellectual spirit, literary talent, and creative energy of our students and faculty.

In an age of constant change, the written word continues to inspire, inform, and provoke thought. True to its name, Sahityaki reflects not only the beauty of literature but also the academic and cultural ethos of our institution.

I warmly congratulate all contributors and sincerely thank the Editorial Board for their dedication in bringing this edition to life. The pages of this magazine highlight Faculty Achievements, Student Successes, and key College Milestones—each adding richness to our academic journey.

May Sahityaki continue to enlighten minds and uplift the spirit of learning for years to come.

CO-CONVENOR & EDITOR
MAGAZINE COMMITTEE

Teaching Staff

Department of Mathematics

Prof. Anju Bala- HOD

Department of Zoology

Dr. Vasudha Chaudhari- HOD

Dr. Ashma Gupta

Department of Botany

Prof. Sania Hamid- HOD

Department of Physics

Dr. Ratika Sharma- HOD

Department of Chemistry

Dr. Sonika Khajuria- HOD

Department of EVS

Dr. Nisha Bhagat- HOD

Department of Political Science

Prof. Shrotika Rajput- HOD

Department of History

Prof. Kashab Sharma- HOD

Department of Education

Dr. Preeti Mahajan HOD

Department of Music

Prof. Shivani Raina- HOD

Department of English

Prof. Rashmi Arya- HOD

Dr. Sapna Bhargav

Dr. Geeta Lakhotra

Department of Hindi

Dr. Sunil Kumar Saliada- HOD

Department of Urdu

Dr. Koushal Kiran Thacker- HOD

Department of Punjabi

Dr. Kusum- HOD

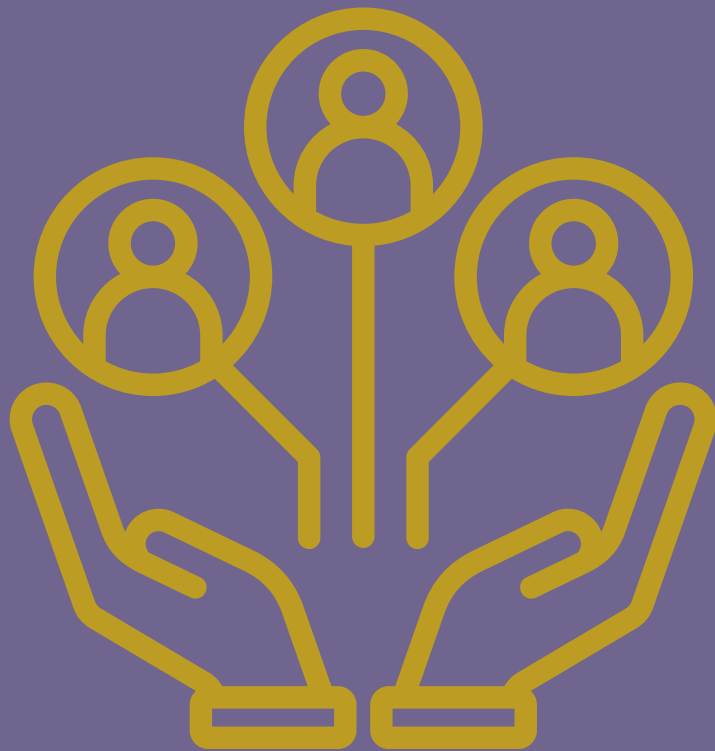
Department of Dogri

Dr. Shiv Kumar Khajuria- HOD

Librarian

Ms. Sonika

COLLEGE COMMITTEES

TEACHING FACULTY

COLLEGE MAGAZINE COMMITTEE

NSS COMMITTEE

SPORTS COMMITTEE

NAAC COMMITTEE

CULTURAL COMMITTEE

COLLEGE ADVISORY COMMITTEE

IQAC COMMITTEE

COLLEGE HIGHLIGHTS

Government Degree College (GDC) Bishnah is a premier government institution of higher learning established by the Government of Jammu and Kashmir to cater to the educational needs of the Bishnah tehsil in the Jammu district. Founded under Government Order No. HE/Plan-H/305/06 dated 27/12/2007, the college was formally inaugurated on 12th June 2008 by the then Hon'ble Minister for Higher Education, Sh. Gulchain Singh Charak. Situated in the serene environs of Chack Avtara village, the college is affiliated with the University of Jammu and primarily offers undergraduate programs in the liberal arts and science stream, with nine subjects and various subject combinations.

In line with the vision of the Department of Higher Education to utilize education as a powerful tool for social transformation, GDC Bishnah strives to create opportunities that empower students and foster inclusive development.

The college is dedicated to nurturing logical, analytical, and critical thinking through a holistic and technologically enabled educational environment. Its mission is to provide contemporary, quality education that meets the aspirations of today's youth and prepares them to contribute meaningfully to society.

GDC Bishnah began its academic journey with an enrollment of 159 students and has since seen consistent growth in its student body.

Through its endeavors, GDC Bishnah aims to emerge as a celebrated temple of learning and a catalyst for socio-economic change in the region. Committed to excellence and continual improvement, the college actively participates in academic activities, alumni engagements, and collaborations with the National Assessment and Accreditation Council (NAAC).

GCW PARADE AND GDC BISHNAH SIGNED MOU

A Memorandum of Understanding (MOU) was signed between Dr. Ravender Kumar Tickoo, Principal of GCW Parade Ground Jammu and Dr. Shallu Samyal, Principal of GDC Bishnah, on 19th April 2025. This marks the beginning of a significant collaboration aimed at enhancing educational opportunities for both institutions.

This collaboration aims to cultivate a dynamic academic environment, broaden perspectives, and provide enhanced opportunities for both faculty and students alike. The MOU will remain in force for a period of two years, during which both institutions are committed to achieving the goals outlined in this agreement.

Principals of both the institutions Dr. Ravender Kumar Tickoo and Dr. Shallu Samyal expressed their strong commitment to the partnership and their dedication to working together for the betterment of students and faculty.

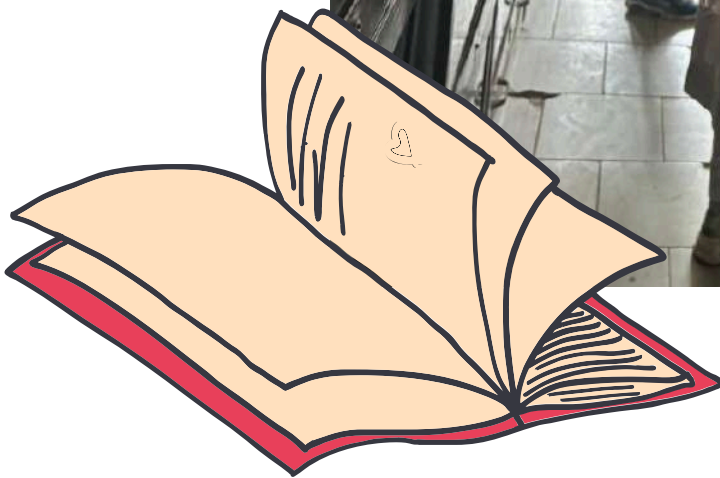
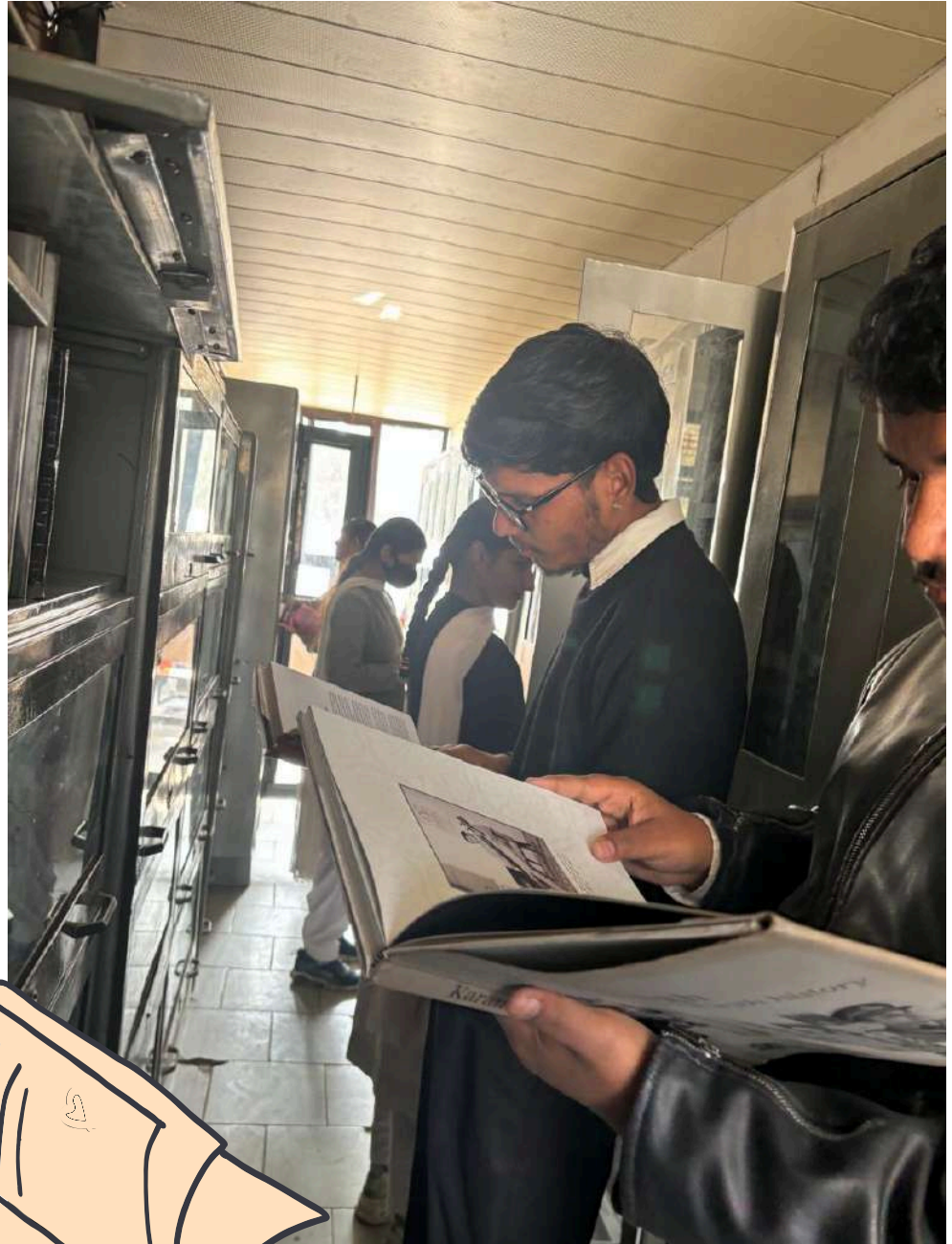
GCW GANDHI NAGAR AND GDC BISHNAH SIGNED MOU

A Memorandum of Understanding (MOU) was signed between Dr. S.P. Sarswat, Principal of PSPS GCW Gandhinagar, and Dr. Shallu Samyal, Principal of GDC Bishnah, on 21st February 2025. This marks the beginning of a significant collaboration aimed at enhancing educational opportunities for both institutions. The MOU was signed in the presence of Principal Dr. Archana Kaul, Senior faculty member Dr. Vasudha Chaudhary, Associate Professor GDC Bishnah, and the IQAC coordinators from both institutions Dr. Yash Pal Sharma and Prof. Shrotika Rajput.

The MOU outlines several key initiatives aimed at promoting academic excellence and professional development, including the exchange of teaching, learning, and educational programs for students from both colleges. Additionally, it includes organizing joint seminars, workshops, and conferences, with faculty members from each institution contributing their expertise to foster academic enrichment.

This collaboration aims to cultivate a dynamic academic environment, broaden perspectives, and provide enhanced opportunities for both faculty and students alike. The MOU will remain in force for a period of two years, during which both institutions are committed to achieving the goals outlined in this agreement.

ACADEMIC CORNER

Department **OF ENGLISH**

CONTENTS

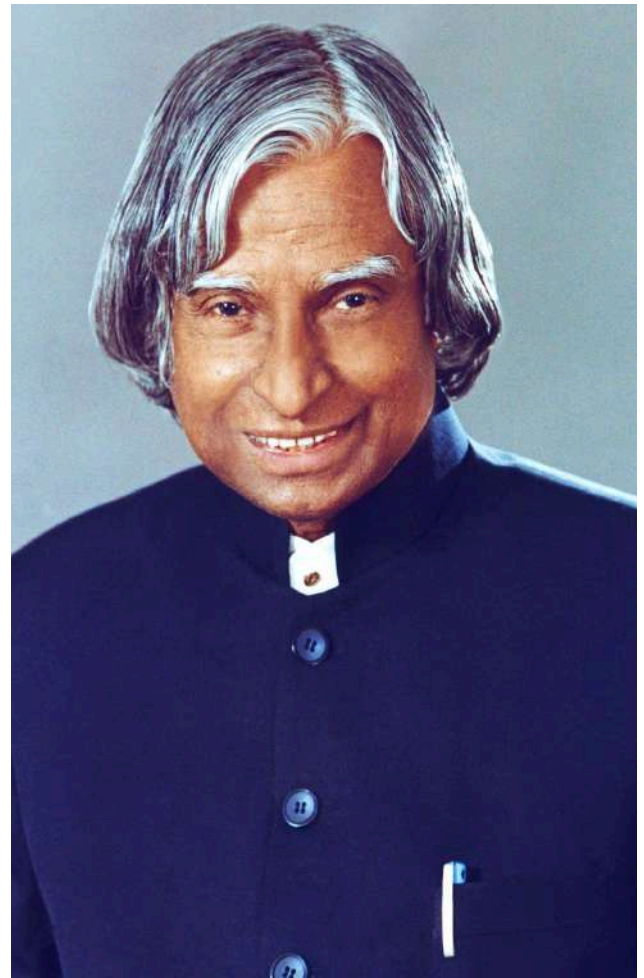
- 1. A Visionary leader: Abdul Kalam- Reevish Gupta**
- 2. A Student's perspective on awareness Programme- Smile Kokodia**
- 3. Disarmament: A Path to Peaceful Future- Khushi**
- 4. Swachh Bharat Abhiyan- Sahil**
- 5. My First Day in College- Amit Kundal**
- 6. A Visionary Scientist: Sir C.V. Raman- Simran**
- 7. Everything in Excess is Harmful- Rajesh**
- 8. India's Unsung Heroine: Women Freedom Fighters- Siya**
- 9 . India: A Rural Nation- Bahadur Sharma**
- 10. Try, Try and Succeed- Raveena Kumari**

ABDUL KALAM: A VISIONARY LEADER

Abdul Kalam, a name synonymous with India's scientific and technological advancements, was born on October 15, 1931, in Rameswaram, Tamil Nadu. His journey from a humble fisherman's son to the nation's eleventh president is a testament to his unwavering determination and intellectual brilliance. Kalam's early life was marked by a deep curiosity and a passion for learning.

Despite his modest background, he excelled in his studies and secured admission to the Madras Institute of Technology, where he pursued aeronautical engineering. His academic prowess and dedication earned him a job as a senior scientific assistant at the Indian Society for Rocket Technology (ISRT). Under the mentorship of renowned scientist Vikram Sarabhai, Kalam's career took flight. He played a pivotal role in India's space program, contributing significantly to the development of sounding rockets and satellites.

His most notable achievement during this period was the successful launch of India's first satellite, Aryabhata, in 1975. Kalam's expertise extended beyond space technology, he also made significant contributions to India's missile program.

As the chief executive of the Integrated Guided Missile Development Program (IGMDP), he oversaw the development of the Agni and Prithvi missiles, which strengthened India's defense capabilities.

Kalam's legacy extends beyond his scientific and political achievements. He was a visionary leader who inspired millions with his unwavering optimism and his belief in India's potential. His writings, speeches, and interviews continue to resonate with people around the world. In 2015, Kalam passed away while delivering a lecture to students in Shillong, Meghalaya.

Recognizing his exceptional contributions to science and technology, Kalam was elected as the eleventh president of India in 2002. During his tenure, he championed education, youth empowerment, and rural development. He was affectionately known as the “People’s President” for his accessibility and his commitment to serving the nation. Kalam’s legacy extends beyond his scientific and political achievements.

Abdul Kalam’s life is a testament to the power of dreams and the importance of perseverance. His legacy serves as an inspiration for generations to come, reminding us that with determination, dedication, and a vision for a better future, we can achieve extraordinary things.

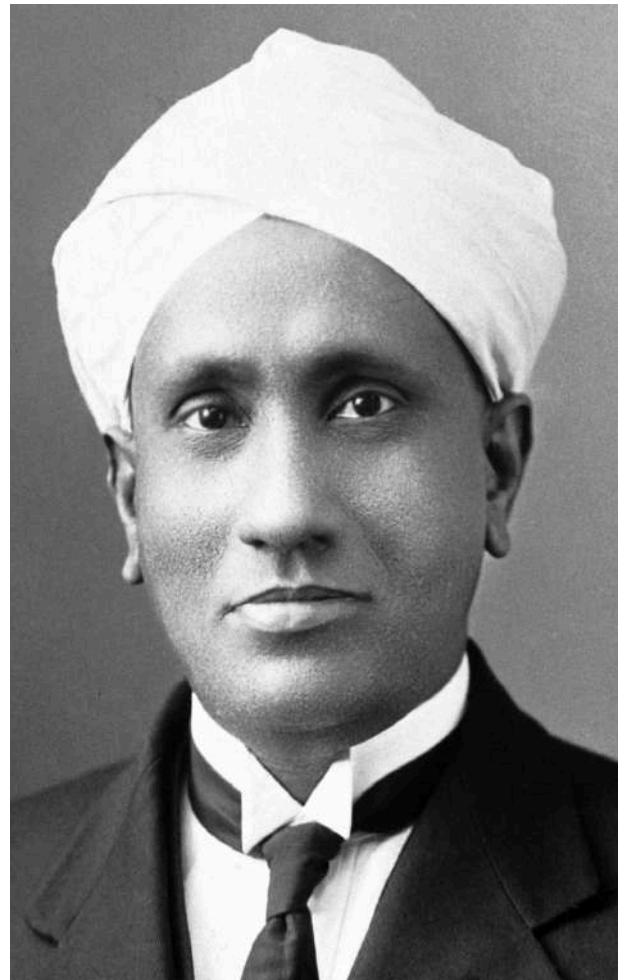
**REEVISH GUPTA,
SEM-5**

CV RAMAN: A PIONEER

Science, an indispensable pillar of modern life, permeates every aspect of our existence. From the alarm clock that awakens us to the sophisticated gadgets that simplify our daily tasks, science has revolutionized the way we live. The computer, a vast repository of knowledge and information, has transformed the world into a global village. However, can we imagine life without these technological advancements? It's akin to being transported back to prehistoric times, where basic amenities were scarce and human survival heavily depended on nature's mercy.

Throughout history, as humanity has progressed, scientific discoveries have played a pivotal role in enhancing our lives and comfort. While we bask in the luxuries that these advancements bring, it's imperative not to overlook the significance of science and technology.

India has a rich history of renowned scientists who have made invaluable contributions to the nation's progress. Homi Bhabha, the father of the Indian nuclear program, established the Indian Atomic Energy Commission. Abdul Kalam, a visionary leader, spearheaded India's missile program, bolstering the country's defense capabilities.

Kalpana Chawla, the first Indian-American woman to travel to space, became a symbol of inspiration for millions. Among these illustrious individuals, Sir C.V. Raman, a Nobel laureate, stands out for his extraordinary contributions to the field of physics. His groundbreaking discovery, known as the Raman Effect, involved the scattering of light by molecules in gases, liquids, and solids. This revolutionary research earned him the prestigious Nobel Prize in Physics in 1930. Born into a Tamil Brahmin family in 1888, C.V. Raman exhibited exceptional academic prowess from a young age.

He excelled in his studies and secured degrees in physics from the University of Madras. Despite a promising career in the Indian Finance Service, his unwavering passion for scientific exploration led him to pursue research full-time. C.V. Raman's dedication to his work earned him recognition and opportunities. He was appointed Professor of Physics at the Rajabazar Science College under the University of Calcutta.

His reputation as a brilliant scientist extended beyond India's borders, and he was invited to deliver lectures at prestigious institutions worldwide. One of the most significant moments in Raman's career was his visit to England. While observing the blue color of the Mediterranean Sea, he was intrigued by the phenomenon of light scattering. His subsequent experiments led to the discovery of the Raman Effect, a groundbreaking contribution to the field of spectroscopy. Raman's legacy extends far beyond his scientific achievements. He established the Indian Academy of Sciences and the Indian Journal of Physics, fostering research and scientific discourse in the country.

The Raman Research Institute, founded by him in Bangalore, continues to be a leading center for scientific research. To commemorate his contributions, the Indian government has designated February 28th as National Science Day. This annual event aims to inspire young minds and promote scientific temper among the general public.

The celebration of National Science Day serves as a reminder of the pivotal role that science plays in shaping our future. Sir C.V. Raman's life is a testament to the power of curiosity, dedication, and the pursuit of knowledge. His legacy continues to inspire generations of scientists and researchers. As we strive to build a better future, it is essential to embrace the spirit of scientific inquiry and innovation, guided by the principles that C.V. Raman so passionately championed. C.V. Raman inspired each student for learning and arouses inquisitiveness in himself.

SIMRAN
B. A. SEM- 5.

A STUDENT'S PERSPECTIVE ON AWARENESS PROGRAMME

When awareness activities overshadowed classroom learning, the balance between raising awareness between raising sensitization and focusing on educational goals can become shewed. It like a bright beacon of awareness initiatives and learning can dim educational progress and hinder enlightenment's journey. Through this piece of writing, we will explore how this imbalance between awareness initiatives and academics impact college, shaping students' educational experiences. By sharing light on this topic, we aim to provoke reflection on the delicate balance needed to ensure that both awareness and education thrive harmoniously in college.

Awareness activities in college can sometimes create an imbalance with regular learning. These events, while important for personal growth, can take a lot of time and energy that students might otherwise spend on their regular studies. Students who get very involved in awareness campaigns might find it hard to focus on their regular class or homework. The topics covered in these activities, which are often about social issues, can be emotionally heavy and make it difficult to concentrate on their subjects. Also, what students learn in awareness activities might not always match up with what they are studying, making it challenging for students.

This imbalance between awareness activities and learning can often be fueled by the pressure exerted by higher authorities within colleges. This pressure can stem from various sources, such as institutional priorities emphasizing visibility and public relations over academic excellence. Simultaneously, teachers integrating activities into daily coursework might unintentionally shift the educational focus towards extracurricular tasks, potentially overshadowing core learning.

Moreover, the pursuit of rankings and reputations can lead administration to prioritize image-building at the expense of educational quality. Sometimes, students are not even aware of what they are doing in the name of activities or rallies or what the activities are actually about. They are just told to take part in the activity or rally without being taught about causes and prevention.

There must be a balance between awareness initiatives and regular class work in college. To strike a balance, educational institutions could schedule dedicated time for activities outside regular work hours, integrate awareness topics into the curriculum where relevant rather than separate activities, offer awareness programs for interested students, and limit in-class activities to those directly related to the subject. In short, awareness activities and regular learning should go hand in hand with proper balance and without disturbing regular learning.

SMILE KOKADIA
B.A. SEM-3.

DISARMAMENT: A PATH TO A PEACEFUL FUTURE

Throughout human history, war has been a constant companion, leaving a trail of devastation and suffering in its wake. From ancient civilizations to modern times, conflicts have arisen due to a myriad of reasons, including territorial disputes, ideological differences, and economic rivalries. While war has often been presented as a means to resolve conflicts, its consequences have invariably been far-reaching and detrimental. The concept of disarmament, the reduction or elimination of weapons, has been a central theme in international relations for centuries. It recognizes that the proliferation of arms poses a significant threat to global peace and security. The destructive potential of weapons, particularly nuclear weapons, is immense, capable of causing widespread devastation and even the extinction of humanity.

The international community has made numerous attempts to address the issue of disarmament. The United Nations, established in 1945, has played a pivotal role in promoting disarmament efforts. Through its various agencies and treaties, the UN has sought to reduce the global arms trade, prevent the proliferation of nuclear weapons, and establish mechanisms for conflict resolution. One of the most significant challenges in achieving disarmament is the complex interplay of political, economic, and military interests. Countries often view their military capabilities as essential for national security and deterrence.

The fear of being left vulnerable to aggression can make it difficult for nations to agree on disarmament measures. Additionally, the arms industry, a powerful economic force in many countries, can exert significant influence over government policies. Despite these obstacles, there have been some notable successes in the field of disarmament. The Non-Proliferation Treaty (NPT), which entered into force in 1970, is a cornerstone of international efforts to prevent the spread of nuclear weapons.

The treaty requires non-nuclear weapon states to refrain from acquiring or developing nuclear weapons, while the nuclear weapon states commit to disarm and pursue peaceful nuclear energy. While the NPT has been effective in preventing the proliferation of nuclear weapons, it has also faced challenges, particularly in relation to the non-compliance of certain states. In recent years, there has been a growing recognition of the need to address not only the quantity of weapons but also their quality.

Conventional weapons, such as small arms and light weapons, continue to be a major source of violence and conflict, particularly in developing countries. Efforts are being made to regulate the trade in these weapons and to promote their destruction.

In addition to disarmament, the international community must also focus on addressing the root causes of conflict. This includes promoting human rights, fostering economic development, and resolving territorial disputes peacefully.

Diplomacy, mediation, and international cooperation are essential tools for preventing conflicts and building a more peaceful world. Ultimately, the goal of disarmament is not simply to reduce the number of weapons but to create a world where violence and conflict are no longer the norm. It is a long-term endeavor that requires sustained commitment from all nations. By working together to address the underlying causes of conflict and to reduce the availability of weapons, we can create a safer and more just future for generations to come. All nations should stop proliferation of weapons and extend hand of friendship to all.

KHUSHI
B.A. SEM-3

EXCESS OF EVERYTHING IS BAD

These days, children spend an excessive amount of time on social media. They become so engrossed that they neglect their basic needs, such as eating, drinking, and sleeping on schedule. Alarmingly, they even ignore their loved ones for the sake of social media. A disturbing trend is emerging among infants, who are introduced to mobile devices at an extremely young age and spend hours playing games. A shocking example that comes to mind is the tragic incident where a small child killed his mother simply because she restricted his phone usage. Students, who should ideally be engaging with books, now rely heavily on Google for instant information. This overdependence on social media is cultivating a generation that is lethargic, physically unfit, lacking in critical thinking skills and Increased Cyber bullying risk: emotional distress, anxiety and depression.

To ensure a healthier, better-rounded generation: parents and educators should promote balanced social media usage, also encourage outdoor activities sports and creative pursuits, foster a love for reading and learning through interactive methods. Children must convince to use mobiles with set limits and online activities. It is duty of parents to engage children in meaningful conversations and emotional intelligence exercises. Along with all these precautions support Digital literacy and online safety education.

RAJESH
B.A.SEM-3

SWACHH BHARAT MISSION- A NOBLE MISSION

Prime Minister Narendra Modi launched the Swachh Bharat Mission (SBM) on October 2nd, 2014, the 145th birth anniversary of Mahatma Gandhi. The prestigious programme aims to make the streets, roads and infrastructure across the country clean by October 02nd, 2019, the 150th birth anniversary of the Father of the Nation. It is India's biggest ever cleanliness drive. Actually, Prime Minister made it public venture and transfer the responsibility on each individual of society.

Sanitation has emerged as a key issue since the 2011 Census highlighted the glaring data on lack of toilets in the country by stating that over 26 million people in India defecate in the open. Launched with an estimated cost of around Rs 62,000 crore, Swachh Bharat Mission aims to achieve the elimination of open defecation in the country. Among its other objectives are conversion of insanitary toilets to pour flush toilets, putting an end to the inhuman practice of manual scavenging and carrying out Municipal Solid Waste Management (MSWM).

Launching the mission, Prime Minister nominated nine famous personalities for the campaign. They joined the campaign and nominated nine more people. Thus, the momentum had been built with people from all walks of life joining it. Eminent personalities such as Aamir Khan, Amitabh Bachchan, Kailash Kher, Priyanka Chopra and leading sportspersons like Sachin Tendulkar, Sania Mirza, Saina Nehwal and Mary Kom were part of the SBM initiative.

Objectives of Swachh Bharat Abhiyan:

1. "Cleanliness Promotion":

- Promote cleanliness habits among citizens through awareness campaigns, education, and behavioral change initiatives.
- Encourage individuals to take ownership of cleanliness and make it a habit.

2. "Elimination of Open Defecation":

- Construct millions of toilets across rural and urban areas to increase access to sanitary facilities.

Encourage the use of toilets and eliminate open defecation in practices.

3. Solid Waste Management:

- Address the issue of solid waste management through proper disposal, recycling, and management of waste.
- Promote environmental sustainability and maintain cleanliness in public spaces.

4. Sanitation and Hygiene:

- Improve sanitation and hygiene practices in rural and urban areas.
- Encourage the use of safe and hygienic practices in households, schools, and public spaces.

5. Behavioral Change:

- Bring about a behavioral change in individuals to adopt cleanliness and hygiene practices.
- Encourage community participation and ownership in maintaining cleanliness.

25 states and over 5 lakh villages declared Open Defecation Free (ODF) 96.55% of rural households have access to toilets Around 89 million toilets built since 2014 Over 5.5 lakh villages have achieved 100% door-to-door waste collection. More than 3.5 lakh villages have set up waste management plants.

Swatch Mission is one of the greatest enterprises. It has some challenges which deplete its progress at some stages.

1. Behavioral Change:- Overcoming deep-rooted habits and cultural practices related to sanitation and hygiene. - Achieving sustained behavioral change among the population, particularly in rural and underserved areas.- Ensuring the availability of adequate infrastructure for waste management for dispose off or reuse, collection, transportation, and disposal facilities. - Providing sanitation facilities, such as toilets and bathrooms, in all regions, particularly in remote and underserved areas.

2. Sustainability: In order to sustain it we need to adopt certain measures like maintaining the momentum of the campaign beyond the initial targets, Ensuring the long-term sustainability of sanitation efforts, including funding, resources, and community engagement..

As per the government data, till November 2018, around 25 states and more than 5 lakhs villages have been declared Open Defecation Free (ODF) and 96.55% rural household have now access to toilets. There have been around 89 million toilets built since 02nd October, 2014 and the work is still in progress. Despite of all these colleges and schools conducted Swatch month every year to enlighten general public for maintaining cleanliness around society to keep up hygiene for good health

Though the government is putting forward its best efforts, but what matters the most is the behavioural change of its citizen which is very important to keep our country clean. There is a need of an attitudinal change on the part of all citizens to fulfill the mission of a clean India in its true spirit.

SAHIL
B.A. SEM-THIRD

MY FIRST DAY IN COLLEGE

I graduated from school and secured admission to college. For me, college was akin to a celluloid dream come true. I was ecstatic to finally start this new chapter. The day of my first classes arrived, and I woke up early, feeling eager and anxious. After freshening up and grabbing a quick breakfast, my mother, visibly emotional, hugged me tightly and blessed me. With her words of encouragement ringing in my ears, I embarked on this exciting journey. I arrived at college ahead of schedule and found fellow newcomers already gathered. As the college day commenced, I checked the notice board for my class schedule and jotted down my timings. My heart racing with anticipation, I attended my first English class, taught by an esteemed Madam. Graduation marked the beginning of an exhilarating journey. College, once a distant dream, was now a reality. As I woke up early on my first day, anticipation coursed through my veins.

After the first class, I attended the subsequent sessions, making the most of my inaugural day. During my free time, I explored the library and playground, soaking in the campus atmosphere. The final period brought a special treat: our principal ma'am, addressed us, offering valuable guidance on college life.

Her kind words and inspiring advice left a lasting impression on us newcomers. He not only taught many lessons of life on our beginning but interpreted wisdom with anecdote. As the day drew to a close, I headed home, eager to share my experiences with my mother. I couldn't help but beam with pride as I recounted my first day at Government Degree College, Bishnah. That day marked a significant milestone – the next level of my academic journey had begun. I feel deeply connected to my college, which is illuminating my path with knowledge and wisdom. Through this reflection, I express my heartfelt gratitude to my alma mater."

Now I am in semester third, still remembered the day when I laid my first step in the premises of Degree College. I love my college which is an embodiment a temple of learning.

AMIT KUNDAL
B.A.SEM-THIRD.

INDIAN WOMEN FREEDOM FIGHTERS

India's struggle for independence was a tapestry woven with threads of courage, sacrifice, and determination. While the names of male leaders often resonate, the contributions of women freedom fighters have been instrumental in shaping the nation's destiny. These brave women, defying societal norms and risking their lives, played a pivotal role in the fight against British colonialism. Rani Laxmi Bai, Queen of Jhansi, is perhaps the most celebrated woman freedom fighter. Her indomitable spirit and exceptional military prowess made her a symbol of resistance against the British East India Company. When the Company annexed Jhansi under the Doctrine of Lapse, Rani Laxmi Bai refused to surrender her kingdom. She took up arms, leading her troops into battle with unwavering courage. Her bravery and sacrifice inspired countless others to join the cause of freedom. Another remarkable figure was Hazrat Mahal, the wife of Nawab Wajid Ali Shah of Awadh. When the British exiled her husband, she took charge of Lucknow and led the resistance against the British forces.

Her leadership and strategic acumen played a crucial role in the Sepoy Mutiny of 1857. Beyond the battlefield, women like Aruna Asaf Ali and Savitri Bai Phule made significant contributions to the freedom movement.

Aruna Asaf Ali was a prominent leader of the Indian National Congress. She participated in the Quit India Movement and was arrested for her underground activities. Her courage and determination inspired countless people to join the struggle for independence. Savitri Bai Phule, a social reformer and feminist, dedicated her life to the cause of women's education and empowerment.

She established the first girls' school in India, breaking down barriers and providing opportunities for women to gain education. Her work was instrumental in challenging traditional gender roles and paving the way for women's participation in public life. These are just a few examples of the many women who fought for India's freedom.

Their courage, resilience, and unwavering commitment to the cause of independence have left an indelible mark on the nation's history. They defied societal expectations, faced immense challenges, and emerged as symbols of strength and inspiration. The contributions of women freedom fighters have been often overlooked or marginalized in historical narratives. However, their legacy is undeniable. They were pioneers who fought for a just and equitable society, inspiring generations to come. By recognizing and celebrating their achievements, we can ensure that their stories continue to inspire and empower future generations. Not only this woman who stayed at home prepared battle grounds for achieving freedom are equally respectable and deserved applause.

SIYA
B.A. SEM-THIRD

Rural India

India has long been known as a rural nation. Today, Mahatma Gandhi's observation about India holds true, as it did when he made it. "India resides in her villages, not her cities," is a quote attributed to Gandhi. 68 percent of Indians, according to the 2011 census, live in the country's 6,40,867 villages. The 2011 census has revealed a very different picture of India, despite the fact that the country has remained largely rural. India's urban population has grown significantly for the first time in its history, according to it. Urbanization has outpaced rural growth in India over the past few decades, according to the study. India's rapid urbanization can clearly be seen by the fact that 31.16 percent of the country's population, or around 377 million people, reside in urban areas (as per 2011 Census).

"On March 1, 2011, about 377.1 million Indians out of a total population of 1210.2 million lived in urban areas," according to the data. A total of 91.0 million people has moved to urban areas over the past decade. 31.6 percent of the total population of the country lives in cities. A 3.35 percent increase in the percentage of the population living in cities occurred between 2001 and 2011." The people prefer to stay in cities because jobs are available and easy ways to make money. If government supports rustic population in villages the locals never leave their home places.

**BAHADUR
SHARMA
SEM-FIFTH**

Try, Try and Succeed

"King Robert the Bruce, a brave and just ruler, led Scotland with a small but valiant army. He harbored no malicious intentions toward any nation. However, the neighboring King of England launched a surprise attack on Scotland, forcing Bruce to retreat after six consecutive defeats. Disheartened, Bruce wandered into the countryside, where he chanced upon a spider attempting to climb a tree trunk to weave its web. Despite the spider's repeated failures – six times it fell – it persisted. On its seventh attempt, the spider finally succeeded. Inspired by the spider's resilience, Bruce realized that perseverance was key. He rallied his army and launched a counterattack against England, ultimately emerging victorious. In his triumphant speech, Bruce declared:

'We must try and try until we succeed. I drew inspiration from that little spider, which refused to lose courage. Its determination taught me that even in the face of adversity, persistence can lead to victory.'"

RAVEENA KUMARI
B.A SEM-FIFTH

Department **OF DOGRI**

CONTENTS

“तुस केह जानो”
– बिशाली थापा

“सपना”
– बिशाली थापा

“अजे बड़े बदलाऽ दी लोड़ ऐ”
– मनीशा खन्ना

“एह दुनिया बदली गई ऐ।
– सोनिआ चोहान

ਤੁਸ ਕੇਹ ਜਾਨੋ

ਤੁਸ ਕੇਹ ਜਾਨੋ..... ਕਿਨੀ ਦਰਦਨਾਕ ਹੁੰਦੀ ਓਹ ਜਿੰਦਗੀ
ਜਿਸ ਚ ਸਾਹੁ ਤੇ ਏ ਪਰ ਜਿੰਦਗੀ ਨਹੀਂ
ਤੁਸ ਕੇਹ ਜਾਨੋ.... ਕਿਨੇ ਵਿਸ਼ਲੇ ਹੋਂਦੇ ਸਮਝੋਤੇ ਦੇ ਬੰਧਨ
ਜਿਸ ਚ ਸਮਝੋਤਾ ਏ ਪਰ ਬਧਨ ਨਹੀਂ ਤੁਸ ਕੇਹ ਜਾਨੋ....
ਕਿਨਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੁੰਦਾ ਜਿਸ ਚ ਖੁਸ਼ੀ ਤੇ ਏ ਪਰ ਹਸਨਾ ਨਹੀਂ
ਤੁਸ ਕੇਹ ਜਾਨੋ..... ਤਕਲੀਫ਼ ਦਰਦ ਓਹੁ ਬਗਦੇ ਅਥਰੂ
ਜੇਹਡੇ ਬਗਦੇ ਤੇ ਏਨ ਪਰ ਲਭਭਦੇ ਨਹੀਂ
ਤੁਸ ਕੇਹ ਜਾਨੋ.... ਕਿਨੀ ਭਾਰੀ ਹੁੰਦੀ ਓਹੁ ਰਾਤ ਲਗਾਨੀ
ਜਿਥੈ ਰਾਤ ਏ ਨਿਦਰ ਨਹੀਂ
ਤੁਸ ਕੇਹ ਜਾਨੋ... ਕਿਨੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੁੰਦਾ ਨਾਰੀ ਦਾ ਜੀਵਨ
ਜਿਸ ਚ ਚਲਨਾ ਤੇ ਏ ਪਰ ਬਸੋਨਾ ਨਹੀਂ
ਤੁਸ ਕੇਹ ਜਾਨੋ..... ? ਤੁਸ ਕੇਹ ਜਾਨੋ

ਬਿਸ਼ਾਲੀ ਥਾਪਾ
ਬੀ ਏ ਪੰਜਮਾ ਸੇਮੇਸਟਰ

सपना

मेरे सपने बहाउ दे फनाके च उड़ी गे,
अपने हथें गै अपने पैर बढी ले
मीगी अपने जोड़े उप्पर बड़ा मान हा ,
हुन अंग बी छडुन लगी पे साथ ।
जुआनी दे बेल्लै दी कदर नई कीती
अज्ज् उस बेल्ले नै मेरी जान कड्डी लेई
अं'ऊ माढे कम्मै च पलदा रेहा
ठोकरां खादियां ते नतीजे लब्भी गे
अं'ऊ मोह -माया च खुशियां तुपदा रेहा
मेरे अपने बी मेरा साथ छड्डी गे
लोक मेरी बदनसीबी उप्पर हसदे रेह्
ओहदे हास्से गी मेरे नसीब जागी पे
इस दुनिया च कोई बी नई अपना
खाली हथ आए हे खाली हथ जाना ऐ
मेरे सपने बहाउ दे कनाकै च उड्डी गै
अपने हाथ के अपने पैर बढी ले.....?
मेरे सपने बहाउ दे फनाके च उड़ी गे,
.अपने हथें गै अपने पैर बढी ले

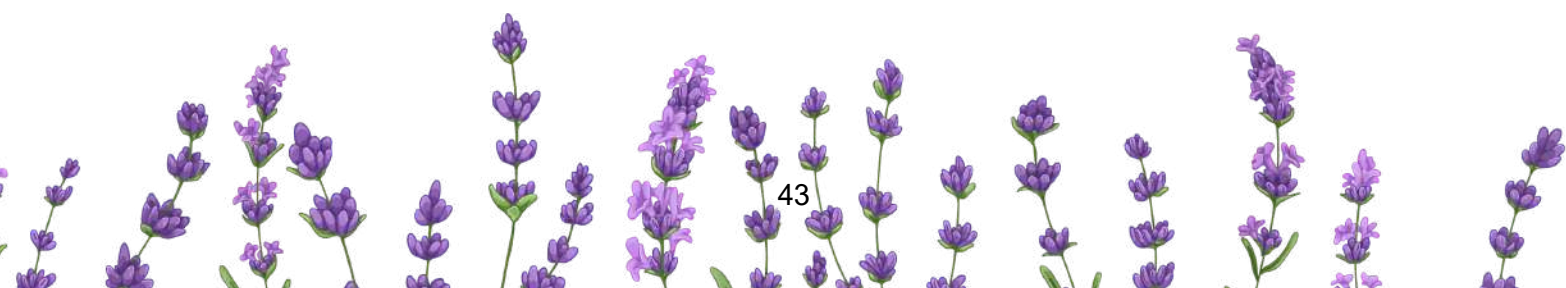
बिशाली थापा
बी ए पंजमा सेमेस्टर

ਅਜੇ ਬੜੇ ਬਦਲਾਏ ਦੀ ਲੋੜ ਏ

ਏਹ ਦੇਸ਼ ਟਰਕਕੀ ਕਰੀ ਗੇਆ !
ਕੇਝੈ ਦੇਸ਼ ਸ਼ਾ ਅਗੈ ਬਦੀ ਗੇਆ!
ਏਹ ਹਕਕ ਬਰਾਬਰ ਦੇਨੇ ਦਾ ਬਾਝਾ ਕੁ'ਨ ਕਰੀ ਗੇਆ!
ਮਗਰ ਏਹੁ ਬਾਝਾ ਅਜੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਏ।
ਕਿਸ਼ ਅਜੇ ਬੀ ਥੋੜ ਏ!

ਏਹ ਕਿਸ ਚਾਲੀ ਦਾ ਸ਼ੋਰ ਏ!
ਹਰ ਪਾਸੈ ਭ੍ਰਿਸ਼ਾਚਾਰ ਦਾ ਚਲਾ ਕਰਦਾ ਦੋਰ ਏ!
ਅਜੇ ਕਨੂੰਨ ਬੜਾ ਮਜਬੂਰ ਏ!
ਕਿਸ਼ ਅਜੇ ਬੀ ਥੋੜ ਏ!

ਏਹ ਬਦਨਾਮੀ ਦਾ ਦੌਰ ਏ!
ਅੱਜ ਹਰ ਕੋਝੈ ਮਨਾ ਦਾ ਚੋਰ ਏ!
ਜੇ ਮਾਛੂ -ਮਾਛੂ ਦਾ ਬਨੀ ਜਾ !
ਕਿ ਗਰੀਬ ਭੁਖਵਾ ਮਰੀ ਜਾ !
ਸੋਚਨ ਕੇਹ ਝਕ ਝੁਏ ਦੀ ਲੋੜ ਏ!
ਏਹ ਸੋਚ ਬੜੀ ਕਠੋਰ ਏ!
ਕਿਸ਼ ਅਜੇ ਬੀ ਥੋੜ ਏ!

इत्थे कोई कुसै लेई खड़ोदा नई !
इत्थे कोई कुसै लेई टुरदा नई!
इत्थे कोई कुसै लेई नी लड़दा !
इत्थे कईये गी हक्क मिलदा नई !
कई अपरादी खुल्ले फिरा करदे!
कई बेकसुर न रूला करदे !
एह सब बड़ा कमचोल ऐ!

अजे बड़े सबाले दी डोर ऐ!
अजे नारी सुरक्षा ते अजादी दा सिलसला बड़ा गै कमजोर ऐ!
अजे केई फाँसी दे रस्से दी लोड़ ऐ!
साढ़े देश दे कनून च अजे बी बड़ी थोड़ ऐ!

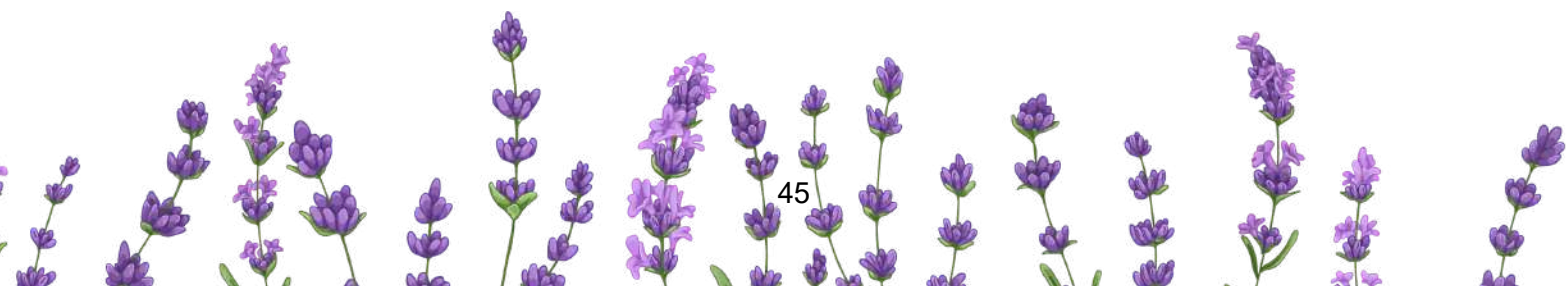
मनीशा खन्ना
बी ए पंजमा सेमेस्टर

ਏਹੁ ਦੁਨਿਆ ਬਦਲੀ ਗੇਏ ਏ।

ਜੁਆਨਿਆਂ ਉਬਾਸਿਆਂ ਤਾਂ ਔਂਦਿਆਂ ਪਰ ਅਕੁਖ ਨੀ ਲਗਦੀ,
ਕਹਾਨਿਆਂ ਤਾ ਔਂਦਿਆਂ ਪਰ ਸੀਖ ਨੀ ਲਗਦੀ,
ਏਹੁ ਦੁਨਿਆ ਬਦਲੀ ਗੇਏ ਏ।
ਦਿਲ ਤਾਂ ਏ ਪਰ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰੇਮ ਨੀ ਰੇਹਾ,
ਮੰਜਿਲ ਤਾਂ ਏ ਪਰ ਹੁਨ ਸਮਾਂ ਨੀ ਰੇਹਾ,
ਏਹੁ ਦੁਨਿਆ ਬਦਲੀ ਗੇਏ ਏ।
ਲਾਸ਼ਾ ਟਨ ਹੈਨ ਪਰ ਕਬਰਾ ਨਿ ਰੇਏਂਆਂ,
ਅਖਬਰਾ ਤਾ ਹੈਨ ਪਰ ਖਬਰਾਂ ਨਿ ਰੇਏਂਆਂ,
ਕੁਦਰਤ ਚਾਰ-ਚਫੇਰੇ ਏ ਪਰ
ਦਿਖਨੇ ਆਸਤੈ ਨਜਰਾਂ ਨਿ ਰੇਏਂਆਂ,
ਏਹੁ ਦੁਨਿਆ ਬਦਲ ਗੇਏ ਏ।
ਜਾਨਵਰ ਤਾ ਹੈਨ ਪਰ ਚਲਨੇ ਆਹਲੇ ਨਿ ਰੇਹੁ,
ਰੂਸਦੇ ਤਾ ਹੈਨ ਪਰ ਮਨਾਨੇ ਆਹਲਾ ਨਿ ਰੇਹੁ,
ਜਮਾਨਾ ਬਦਲੀ ਗੇਆ ਪਰ ਸੁਨਨੇ ਆਹਲਾ ਨਿ ਰੇਹਾ,
ਗਾਨੇ ਲਿਖੇ ਪਾਗਲ ਨੈ ਪਰ ਦੁਖ ਹੁਨ ਗਾਨੇ ਆਹਲਾ ਨਿ ਰੇਹਾ,
ਏਹੁ ਦੁਨਿਆ ਬਦਲੀ ਗੇਏ ਏ ।

ਨਾਂਝ. ਸੋਨਿਆ ਚੋਹਾਨ
ਸੇਮੇਸਟਰ ... ਵਿਂਏ
3RD
ਰੋਲ ਨੰਬਰ .. **72**

Department **OF URDU**

CONTENTS

زندگی کیا ہے؟ - شکیلہ بی بی

غزل - رفیق احمد

خدمت خلق - ارباز احمد

سیاست اور نادان ابن آدم - محمد یاسین

باپ - روشن بی بی

ماحولیاتی آلودگی: خطرہ اور حل - اریبا انصاری

زندگی کیا ہے

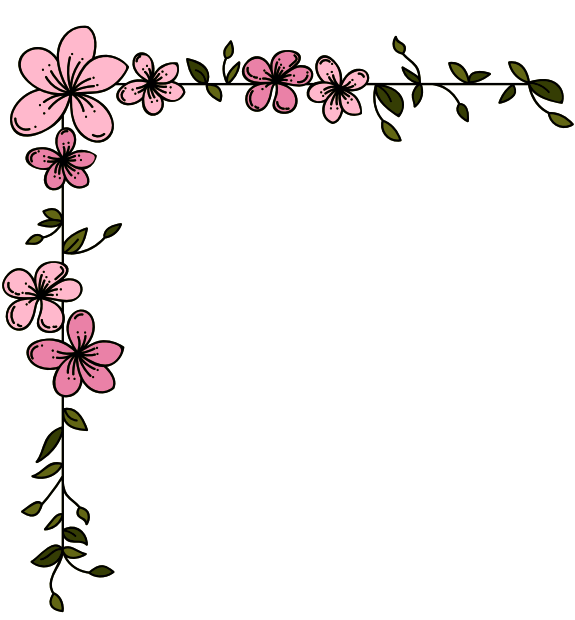
زندگی پھول ہے ، خوشبو ہے مگر یاد رہے
زندگی گردشِ حالات بھی ہوسکتی ہے

زندگی اللہ کا دیا ہوا ایک نایاب تحفہ ہے۔ جس کی قدر آج انسان بالکل نہیں کرپا رہا۔ آج انسان نے اپنی زندگی کا مذاق بنا کر رکھ دیا ہے۔ کوئی زندگی کو ایک برا عذاب سمجھتا ہے تو کوئی زندگی کو حسین خواب سمجھتا ہے۔ مگر اصل زندگی کی حقیقت کچھ اور ہی ہے۔ دراصل زندگی خوشی اور غم سے بھرا ہوا مجموعہ ہے جس میں اتار چڑھاؤ لگے رہتے ہیں۔

انسان کی فطرت ہی کچھ ایسی ہے کہ وہ اپنی زندگی سے کسی بھی حال خوش نہیں رہنا۔ جس اللہ انسان کو ہر طرح کی خوشی سے نوازتا ہے تو وہ خوش رہتا ہے مگر کچھ وقت کے لئے اس کی خواہشات کبھی ختم نہیں ہوتی اور زندگی میں تھوڑا سا غم آنے پر ہی وہ خدا سے شکایت کرنے لگ جاتا ہے اور اپنی زندگی سے مایوس ہونے لگتا ہے۔ جبکہ اللہ کی بنائی ہوئی اس دُنیا میں انسان کو دُنیا کی ہر چیز قبول کرنی چاہئے پھر چاہے وہ خوش ہو یا غم۔ ہر انسان کو چاہئے کہ وہ خدا کے بتائے ہوئے راستے پر چلے تو زندگی خوشگوار بن جائے گی آخرت بھی سُدھر جائے گی۔

یہی ہے زندگی کچھ خواب چند اُمیدیں
انہیں کھلونوں سے تم بھی بہل سکو تو چلو

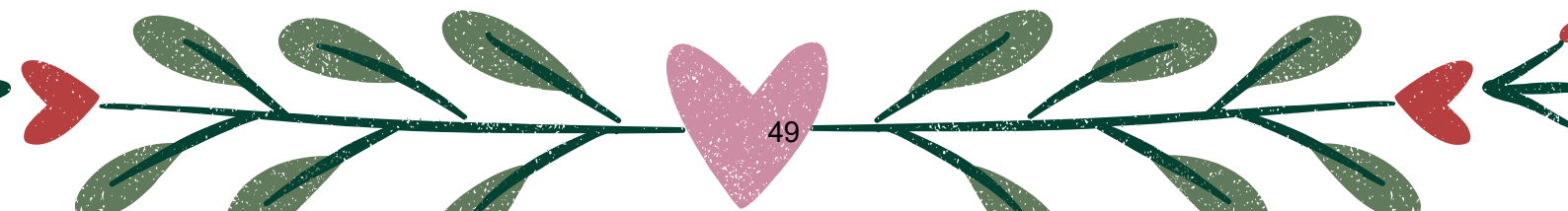
شکیلہ بی بی
سمسٹر سوم

غزل

کیسے کُٹے گی زندگی تنہائیوں کے ساتھ
ہر پل اُن کے غم کی پرچھائیوں کے ساتھ
وہ ساتھ تھا تو رہتا تھا ڈر رسوائیوں کا
اب تو ڈر نہیں لگتا مجھے رسوائیوں کے ساتھ
وہ چاند ، ستارے ، وہ پھول وہ خوشبو
کہیں نہیں لگتا اب دل تنہائیوں کے ساتھ
ہر داستانِ غم پہ دار دیتے تھے وہ
کیوں چھوڑ دیا اب مجھ کو تماشائیوں کے ساتھ
میں یوں تو بھول جاتا اُن کی تلخ باتوں کو
مگر کیسے جیوں گا پھر تنہائیوں کے ساتھ

رفیق احمد
سمسٹر سوم

خدمت خلق

دردِ دل کے واسطے پیدا کیا انسان کو
ورنہ طاعت کے لئے کچھ کم نہ تھے کرو بیاں

انسان کہلانے کا وہی شخص مستحق ہے جو دوسروں کے لئے دل میں درد

رکھتا ہو دوسروں سے محبت کا سلوک روا رکھتا ہو۔ ”الغرض“ انسان وہ ہے۔ جو دوسروں کے لئے جئے۔ اپنے لئے تو حیوان اور کیڑے مکوڑے بھی زندہ رہتے ہیں۔ اس کھاوت میں بھی یہ خیال ہے کہ انسان دوسروں کے بھلے کے لئے جئے۔ انسان کو اشرف المخلوقات کا درجہ دیا گیا ہے۔ اسے تمام جانداروں سے افضل مانا گیا ہے۔ یہ درجہ اور رتبہ اسے صرف اس حالت میں حاصل ہوسکتا ہے کہ وہ دوسروں کے غم میں شریک ہو۔ دوسروں کے مصبت میں ہاتھ بٹانے، ان کی مدد اور خدمت کرے۔ خدمت اور ایثار کا جذبہ ہی انسان کو دوسرے جانداروں سے افضل بناتا ہے۔ دنیا بھر کے مذاہب میں خدمت خلق پر زور دیا گیا ہے۔

تاریخ گواہ ہے کہ دنیا میں صرف اس قوم نے بلند رتبہ پایا جس قوم میں خدمت خلق کا جذبہ موجود تھا۔ اگر افراد میں باہمی محبت اور ہمدردی نہ ہو اور وہ ایک دوسرے کے لئے قربانی کرنے پر آمادہ نہ ہوں تو گویا وہ ایک ایسی قوم کے افراد ہیں جس کا شیرازہ منتشر ہوچکا ہے۔ سماج میں خدمت خلق ہر انسان پر فرض ہے۔ بوڑھوں کی تیمارداری کرکے ان کی دعائیں لینا نو جوانوں کی سعادت ہے۔ یتیموں کے سرپر ہاتھ رکھنا باعث ثواب ہے۔ اس سے نہ صرف خدائے پرور دگار کی خوشنودی حاصل ہوتی ہے۔ بلکہ خدمت کرنے سے دل کو راحت اور سکون حاصل ہوتا ہے۔ خدمت کرنے والا یوں محسوس کرتا ہے گویا اس نے اپنے کندھے سے قرض کا بھاری بوجھ اتارا ہے۔ دنیا میں نیک اعمال ایسے بیج ہیں جن کا پھل آخرت میں ملتا ہے خدمت خلق کے جذبے کے بغیر سماج قائم ہی نہیں رہ سکتا ہے

خدمت خلق کی کئی صورتیں ہیں۔ محتاجوں اور مسکینوں کو کھانا کھلانا
بیماروں کی تیمارداری کرنا۔ زخمیوں کی مرہم پٹی کرنا۔ گمراہوں کو راستہ
بتانا، بوڑھوں کو سڑک پار کرنا۔ اندھوں اور اپاہجوں کی مدد کرنا، بیواؤں

کی امداد کرنا۔ اُن پڑھ کو پڑھانا ، کمزور کو جابر سے بچانا ۔ حادثہ کے شکار کو
ہسپتال پہنچانا ۔ کسی بھولے بھٹکے بچے کو ان کے گھر پہنچانا ۔ درحقیقت انسان
خدمت خلق سے فرشتے پر بھی سبقت لے جاتا ہے ۔ البتہ قربانی اور زحمت اُٹھانے
کی ضرورت ہے۔

فرشتے سے بہتر ہے انسان بننا
مگر اس میں لگتی ہے محنت زیادہ

ارباز احمد
سمسٹر اول

سیاست اور نادان ابن آدم

یہ سیاست تم کو اسیر نہ کر دے -
اے ابن آدم ذرا ہوش سے رہنا۔

یہ سیاست بھائی کو بھائی کا دشمن نہ کر دے
تم ہونادان اے ابن آدم ذرا ہوش میں رہنا

یہ سیاست بھائی کو بھائی کا دشمن نہ کر دے
تم ہو نادان اے ابن آدم سنبھل کر رہنا

یہ سیاست کی باتیں ، وعدے سب چھوٹے
آتے ہیں سب چہرے مگر تم ہوشیار رہنا

خواب دکھاتے ہیں خود مگر گم ہو جائے
گم یوں ہو جاتے ہیں کہ گویا کچھ نہیں

سنائے کرتے ہو تم بھی ان کی پیروی شاہین
یہ سیاست، ذرا ہوش کر کہیں اسیر نہ کر دے

محمد یاسین
سمسٹر اول

باپ

باپ کا حکم مانو تاکہ خوش حال ہو سکو۔

باپ کے سامنے اونچا نہ بولو ورنہ اللہ تم کو نیچا کر دے گا۔

باپ اور استاد کی مار برداشت کرو تاکہ دنیا کی مار سے بچ سکو۔

باپ ایک مقدس محافظ ہے جو ساری زندگی خاندان کی نگرانی کرتا ہے۔

باپ ایک ذمہ دار ڈرا تیور ہے جو گھر کی گاڑی کو اپنے خون پسینے سے چلاتا ہے۔

ماں کی دعا کا شوق رکھ باپ کی بددعا سے بھی ڈرے۔

اگر ماں جنت ہے تو باپ جنت کا مین دروازہ ہے۔

باپ سے بہتر کوئی غمخوار نہیں۔

باپ سے بہتر کوئی ہمدرد نہیں۔

باپ سے بہتر کوئی استاد نہیں۔

روشن بی بی
سمسٹر اول

Department **OF HINDI**

अनुक्रमणिका

“फूल और गुलदस्ता” – उपेक्षा शर्मा

“प्रकृति” – सोनिया चौहान

“सपनों की गहरायी” – अनीता देवी

“डॉक्टर मौमिता पर कविता” – इशू चारक

“बेटी हूँ” – पूजा देवी

“बेटियाँ” – सोनिया देवी

“मेरी प्यारी माँ” – नागिता देवी

“बिश्राह के ऐतिहासिक मंदिर और स्मारक: जम्मू का गौरव” – बंशी लाल

फूल और गुलदस्ता

"ज़िन्दगी एक फूल और गुलदस्ते की तरह है,
जहाँ कांटें और फूल हैं ,
संभल कर चलोगे तो,
कांटें नहीं चुभेंगे,

उसी प्रकार मनुष्य की ज़िन्दगी भी इस प्रकार है,
जहाँ अक्सर हर मोड़ पर कांटें और फूल मिलते हैं,

निर्भर करता है माली पर,
वो फूल को कैसे तोड़ेगा,

अगर आराम से तोड़ोगे तो,
कांटें नहीं फूल मिलेंगे,

उसी प्रकार मनुष्य के जीवन में,
प्रत्येक समस्याएं उत्पन्न होती हैं,
उसे सोच समझकर सुलझाना चाहिए,

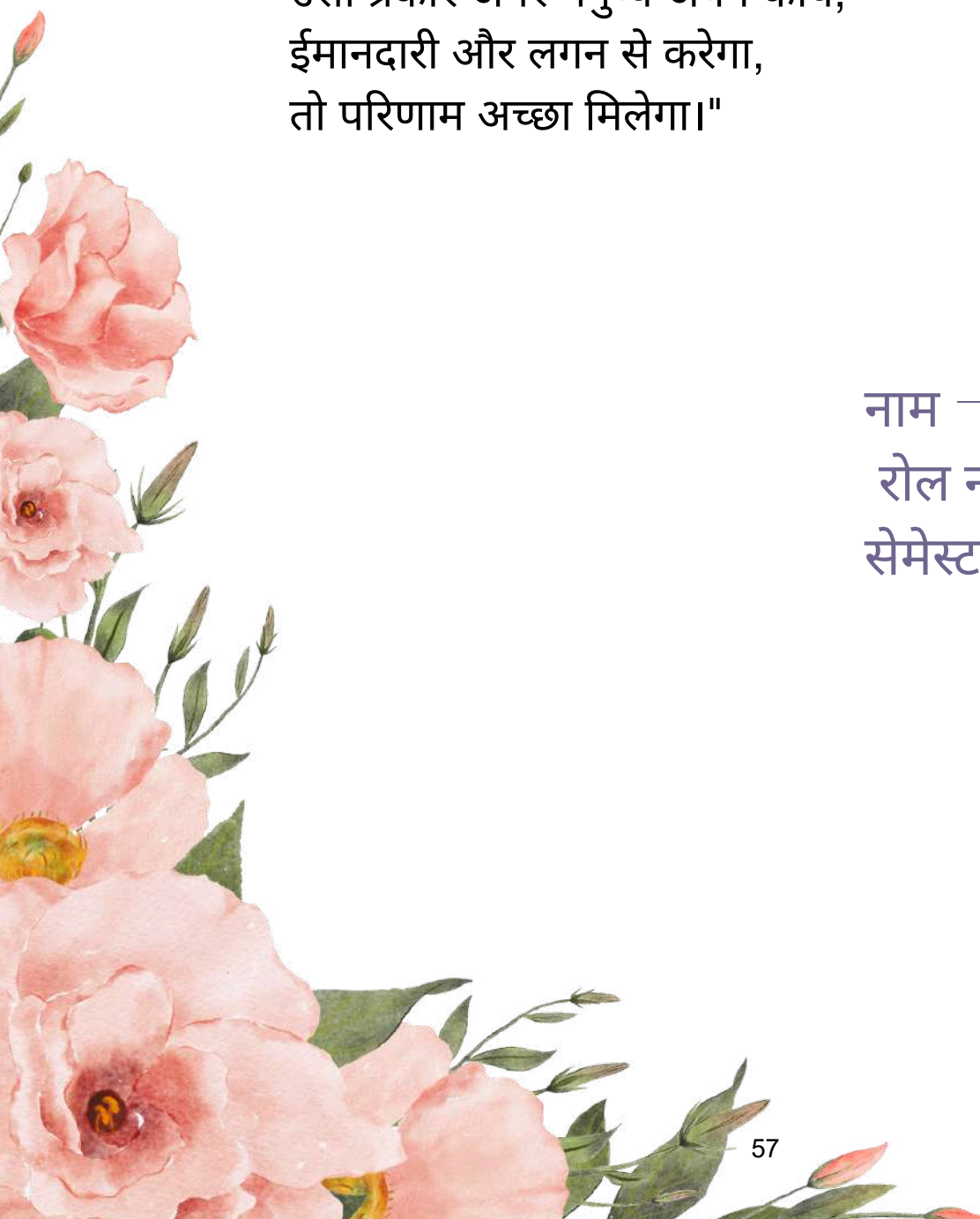
अगर एक व्यक्ति अपने कार्य को अच्छे से करता है,
तो उसे एक दिन सफलता हासिल ज़रूर होगी,

जैसे एक माली प्रत्येक दिन बागीचे में,
देखभाल करके फूल के पेड़ों को उगाता है,
तो उसमें भी फूल आने शुरू हो जाते हैं,

क्योंकि उसने अपने कार्य अच्छे ढंग से किया,
और मेहनत और लगन से उसने पेड़ लगाए थे,
इसलिए उसे परिणाम अच्छा मिला,

उसी प्रकार अगर मनुष्य अपने कार्य,
ईमानदारी और लगन से करेगा,
तो परिणाम अच्छा मिलेगा।"

नाम – उपेक्षा शर्मा
रोल नंबर – 74
सेमेस्टर – 3RD

प्रकृति

हरे-हरे खेतों में,
बरस रही हैं बूंदें,
खुशी-खुशी से आया सावन,
भर गया मेरा आँगन।

ऐसा लग रहा है जैसे,
मन की कलियाँ खिल गयी,
ऐसा आया वसंत,
लेके फूलों का जश्र॥

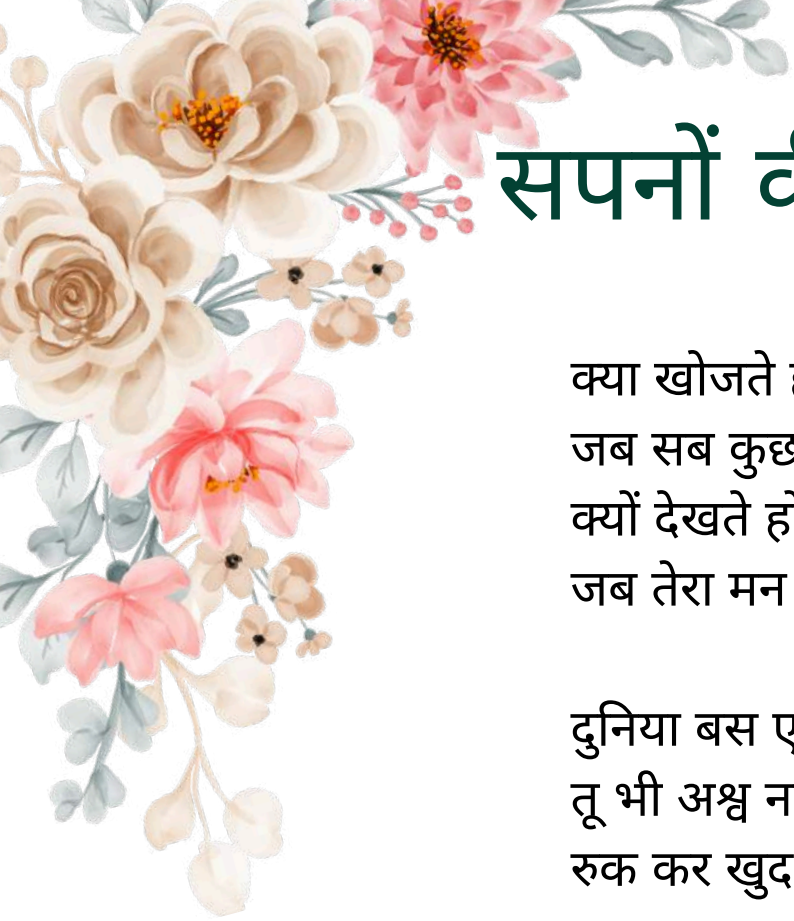
धुप से प्यासी मेरे तन को,
बूंदों ने दी ऐसी अंगड़ाई,
कूद पड़ा मेरा तनमन,
लगता है मैं हूँ एक दामन॥॥

यह संसार है कितना सुन्दर,
लेकिन लोग नहीं उतने अकलमंद,
यही है एक निवेदन,
न करो प्रकृति का शोषण॥॥॥

नाम - सोनिया चौहान

रोल न - 72

क्लास - 3rd सेमेस्टर

सपनों की गहरायी

क्या खोजते हो दुनिया में,
जब सब कुछ तेरे अंदर है,
क्यों देखते हो औरों में,
जब तेरा मन ही दर्पण है,

दुनिया बस एक दौड़ नहीं,
तू भी अश्व नहीं है धावक,
रुक कर खुद से बातें कर ले,

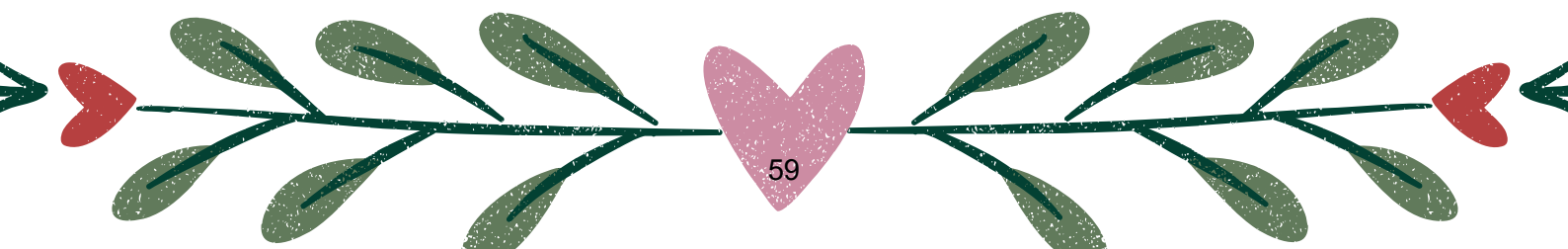
सपनों की गहरायी समझो,
अपने अंदर की अच्छाई समझो,
स्वाध्याय की आदत डालो,
जीवन को तुम खुलकर जी लो,

आलस्य तुम्हारा दुश्मन है तो,
पुरुषार्थ को अपना दोस्त बना लो,
जीवन का यह रहस्य समझ लो,
और खुशियों से तुम नाता जोड़ो,

नाम - अनीता देवी

रोल नंबर - 68

सेमेस्टर - 3rd

डॉक्टर मौमिता पर कविता

आसमान से उतरी परी थी वो बेटी,
एकलौती संतान बुढ़ापे की लाठी थी वो बेटी,
अपने पिता की जान थी वो बेटी,
प्यार, त्याग, तपस्या, ममता की मूरत थी वो बेटी,

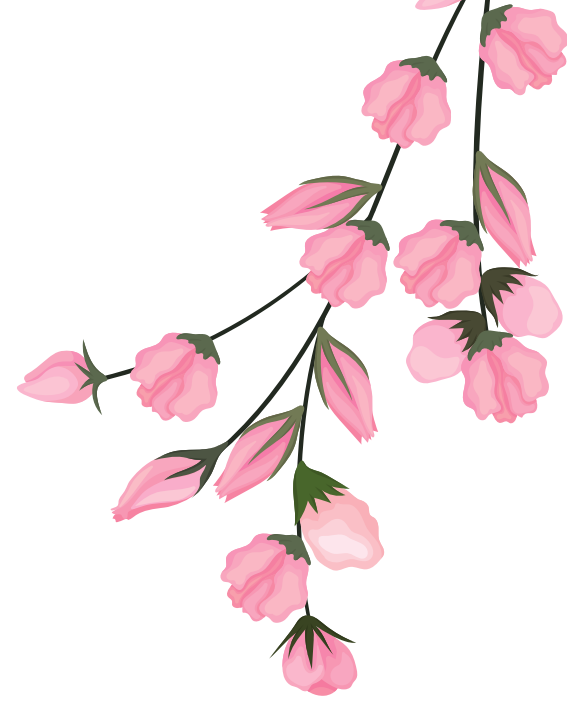
माता का सम्मान और पिता का अभिमान थी वो बेटी,
9 अगस्त की उस काली रात ने,
उसके माँ-बाप का सहारा छीन लिया,
वो एक काबिल जान थी बेटी"

नाम - इशू चारक
रोल नंबर - 78
सेमेस्टर - 3rd

बेटी हूँ

बेटी हूँ तो क्या हुआ,
मैं भी लेती सांस हूँ,
पत्थर नहीं इंसान हूँ,
कोमल मन है मेरा,
वही भोला सा है चेहरा,
जज़्बातों में जीती हूँ,
बीटा नहीं पर बेटी हूँ,

कैसे दामन छुड़ा लिया,
जीवन से पहले मिटा दिया,
यह दुनिया देखने से पहले,
क्यों तूने मुझे सुला दिया,
क्या थी मेरी गलती जो इतनी,
इतनी बड़ी सजा दी,
बेटी हूँ तो क्या हुआ"

नाम - पूजा देवी
रोल नंबर - 80
सेमेस्टर - 3rd

बेटियां

बेटियां हमारे देश का अनमोल रत्न हैं। बेटियां बाँझ नहीं होती। वह माँ-बाप का मान-सम्मान होती हैं। बेटी है तो कल है, यह बात बिलकुल सत्य है। बेटी ही देश का भविष्य है क्योंकि आज कल हर एक पद पर बेटियां सफल होती हैं। जिस घर में बेटी है, वह घर स्वर्ग है। कोई भी पर्व बिना बहन-बेटी के अधूरा है। उसमें न तो उल्लास होता है और न तो उत्साह। कन्या भ्रूण हत्या जैसी सामाजिक बुराईयों के खिलाफ सभी को मिलकर लड़ाई करनी चाहिए। हमें अपने माँ-बहन की रक्षा करनी चाहिए। भारत की हर एक बेटी हर कार्य में सफल हुई है। वह घर के कार्य से लेकर भारत में हर एक उच्च पद में भी सफल सिद्ध होती है।

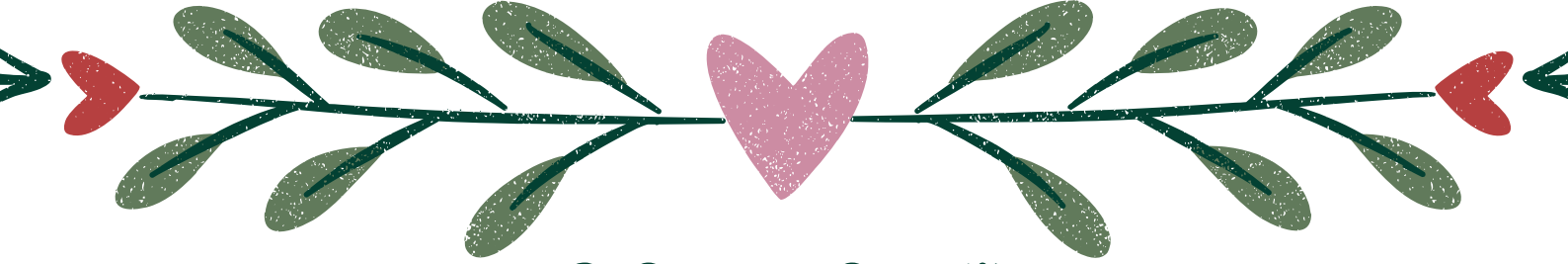
बेटी माँ-बाप का सहारा बनती है बुढ़ापे में। जिस घर में बेटा न हो तो वहां बेटी ही घर को चलती है और जो सहारा बेटा बनता है और वह बेटी भी बन कर दिखती है। भारत के कई राज्य ऐसे भी जहाँ बेटियों को बहार निकलने से भी मनाही है। वह घर से बाहर तो क्या अपनी ज़िन्दगी भी खुल के नहीं जी सकती। उनके माँ-बाप बेटी को घर में रहना ही उचित समझते हैं लेकिन यह गलत है बेटियों को भी अपन भविष्य बनाने की आज़ादी होनी चाहिए। बेटियां भारत का गौरव हैं। बेटियां घर का बोझ नहीं होती हैं। वह तो घर को संवार देती हैं। जिस घर में बेटी का जन्म होता है वह घर स्वर्ग बन जाता है। बेटी ही बड़ी होकर किसी घर की बहु बनती है और फिर माँ की भूमिका निभाती है। माता के चरणों में स्वर्ग है पर बहु माँ तभी बनेगी जब बेटियों को जन्म लेने दिया जायेगा। बेटियां घर की लक्ष्मी होती है पर भारत के कई देशों में घर की लक्ष्मी बेटी का जन्म होते ही उनको मार दिया जाता है। यह बिल्कुल गलत है। बेटी और बेटों को एक जैसा समझना चाहिए।

नाम - सोनिया देवी

रोल नंबर - 70

सेमेस्टर - 3rd

मेरी प्यारी माँ

माँ का प्यार उस पेड़ की तरह है जो चाय तो सबको देती है लेकिन खुद धूप सेहती है। माँ अपने बच्चों को धूप और तूफानों से बचती है। मेरी माँ गरीबों और बीमारों को भी हर संभव मदद करती है।

मेरी माँ मेरी सबसे अच्छी दोस्त और गुरु है जो हमेशा हमारे अच्छे और बुरे समय में हमारे साथ कड़ी रहती है। मैं जब कोई गलती करती हूँ तब माँ मुझे डांटती नहीं है बल्कि प्यार से मुझे समझती है। जब हम बीमार पड़ते हैं तो मेरी माँ रातों में जागकर हमारा ख्याल रखती है। मेरी माँ हमारे स्वास्थ्य और खुशी के बारे में बहुत चिंतित रहती है। मेरी माँ मुझे जीवन का सही रास्ता दिखाती है। मैं अपनी माँ से बहुत प्यार करती हूँ और भगवन से प्रार्थना करती हूँ कि वह उन्हें हमेशा अच्छे स्वास्थ्य और खुशियों का आशीर्वाद दे।

हमारी माँ हमारी हर इच्छा, सुख-सुविधा एवं भूख प्यास का ध्यान रखती है। वह पूरी दुनिया में सबसे प्यारी खूबसूरत माँ है। मेरी माँ हमेशा परिवार का पूरा ख्याल रखती है। हमेशा परिवार कि खुशियों के बारे में सोचती है। मेरी माँ गौ माता का भी पालन पोषण करती है और हमें मीठा-मीठा दूध पिलाती है। मेरे जीवन का अनमोल रत्न है माँ, तुम वो सब खुशी कि हक़दार हो जो हम तुम्हारे लिए कर सकते हैं। संसार में सबसे ज़्यादा जीवन दायिनी और सम्मानीय माँ ही है। जैसे भारत माँ, धरती माँ, गौ माँ। आज हम जिस मुकाम पर खड़े हैं उस में सबसे ज़्यादा योगदान मेरी माँ का है।

नाम - नागिता देवी

रोल नंबर - 71

सेमेस्टर - 3rd

बिश्राह के ऐतिहासिक मंदिर और स्मारक: जम्मू का गौरव

जम्मू राज्य के बिश्राह क्षेत्र में स्थित ऐतिहासिक मंदिर और स्मारक इस क्षेत्र की सांस्कृतिक और धार्मिक विरासत का एक महत्वपूर्ण हिस्सा हैं। ये संरचनाएं न केवल अतीत की शान और वैभव को दर्शाती हैं, बल्कि इस क्षेत्र की कला, वास्तुकला, धर्म और संस्कृति की भी गवाही देती हैं।

बिश्राह का वैभव

बिश्राह एक प्राचीन शहर है, जिसका इतिहास कई सदियों पुराना है। इस क्षेत्र में स्थित मंदिर और स्मारक इस शहर की समृद्ध विरासत को दर्शाते हैं। इन संरचनाओं की वास्तुकला और आकार-प्रकार में विविधता देखने को मिलती है, जो इस क्षेत्र की सांस्कृतिक समृद्धि का प्रमाण है।

प्रमुख मंदिर और स्मारक-

- * श्री वैष्णो देवी मंदिर: बिश्राह से कुछ ही दूरी पर स्थित श्री वैष्णो देवी मंदिर हिंदू धर्म प्रमुख तीर्थ स्थलों में से एक है। इस मंदिर में माता वैष्णो देवी की पूजा की जाती है और यह लाखों भक्तों द्वारा साल भर में दर्शन के लिए आते हैं।
- * बिश्राह किला: यह किला बिश्राह शहर के बाहरी इलाके में स्थित है और यह राजपूत काल की शान और वैभव का प्रतीक है। किले की दीवारों पर अद्भुत नक्काशी और शिल्पकला देखने को मिलती है।
- * रणपत देव जी मंदिर, जम्मू और कश्मीर राज्य के जम्मू जिले में स्थित बिष्णाह गाँव में एक प्रमुख धार्मिक स्थल है। यह मंदिर भगवान शिव के एक रूप, रणपत देव को समर्पित है। मंदिर की शांति और पवित्रता भक्तों को आकर्षित करती है, जो दूर-दूर से इस स्थान की पूजा करने आते हैं।

* गुरुद्वारा श्री सिंह साहिब: यह गुरुद्वारा सिख धर्म के संस्थापक गुरु नानक देव जी को समर्पित है और सिख समुदाय के लिए एक पवित्र स्थल है।

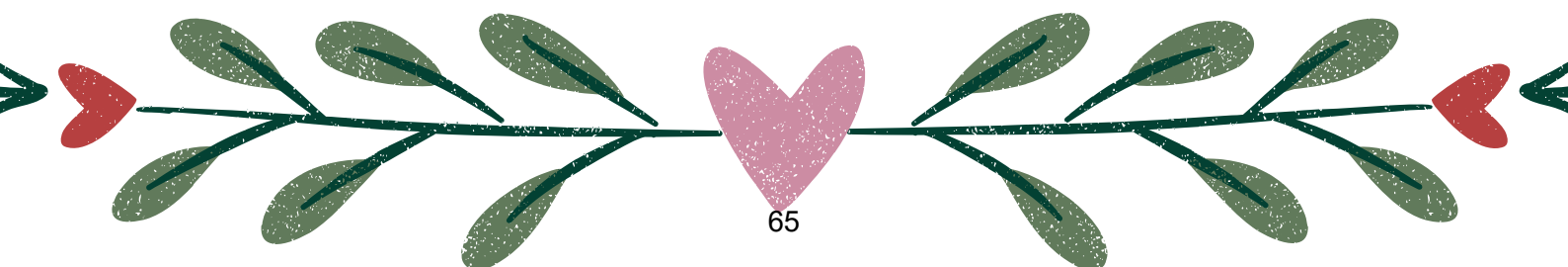
भगवतीया मंदिर, जम्मू और कश्मीर के जम्मू जिले में स्थित बिष्णाह शहर का एक महत्वपूर्ण धार्मिक स्थल है। यह मंदिर देवी भगवती को समर्पित है, जो हिंदू धर्म में एक प्रमुख देवी हैं। मंदिर की शांति और पवित्रता भक्तों को आकर्षित करती है, जो दूर-दूर से इस स्थान की पूजा करने आते हैं।

संरक्षण और पर्यटन

* बिष्णाह के ऐतिहासिक मंदिरों और स्मारकों का संरक्षण और प्रचार-प्रसार करना इस क्षेत्र की सांस्कृतिक विरासत को सहेजने के लिए आवश्यक है। जम्मू राज्य सरकार और विभिन्न संगठन इन संरचनाओं के संरक्षण के लिए प्रयास कर रहे हैं, साथ ही इन स्थलों को पर्यटन स्थल के रूप में भी विकसित किया जा रहा है, ताकि इस क्षेत्र की सांस्कृतिक विरासत को दुनिया भर में प्रचारित किया जा सके।

* बिष्णाह के ऐतिहासिक मंदिर और स्मारक इस क्षेत्र की अद्वितीय पहचान हैं। ये संरचनाएं न केवल अतीत की शान और वैभव को दर्शाती हैं, बल्कि इस क्षेत्र की कला, वास्तुकला, धर्म और संस्कृति की भी गवाही देती हैं। इन संरचनाओं का संरक्षण और प्रचार-प्रसार करना हमारी सांस्कृतिक विरासत को सहेजने के लिए आवश्यक है।

बंशी लाल,
रोल नंबर 70
सेमेस्टर 5th

Department **OF PUNJABI**

ਸਾਹਿਤਕੀ-2024

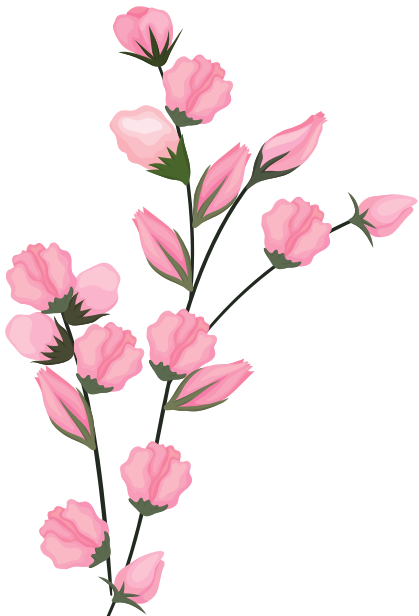

ਪੰਜਾਬੀ ਸੈਕਸ਼ਨ

ਮੁੱਖ ਸੰਚਾਲਕ
ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸ਼ਾਲੂ ਸਮਆਲ
(ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ)

ਕਨਵੀਨਰ
ਡਾ. ਕਿਰਨ ਕੌਸ਼ਲ
(ਸਹਿਕਰਮੀ ਅਧਿਆਪਕ)

ਸੰਪਾਦਕ
ਡਾ. ਕੁਸੁਮ
(ਮੁੱਖੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ)

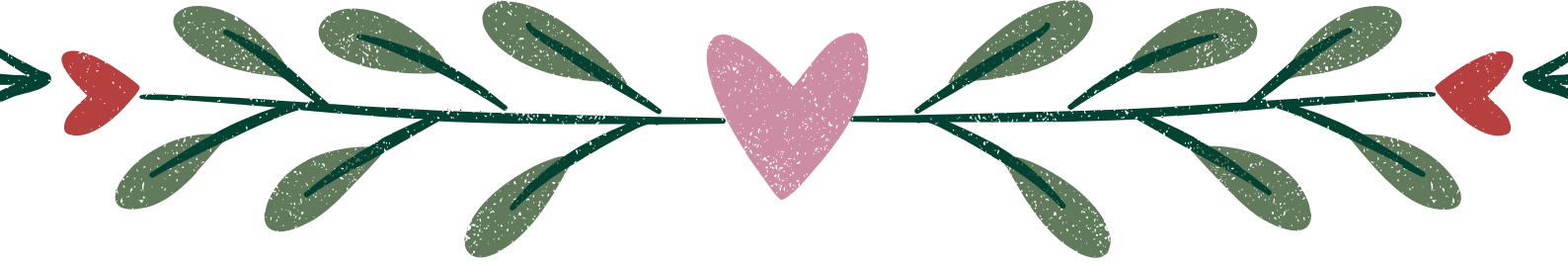

ਤਤਕਰਾ

1. ਨਸ਼ੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਘਾਤਕ -ਅਰਸ਼ਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ
2. ਮਾਂ -ਸੰਦੀਪ ਕੌਰ
3. ਅਨੁਸ਼ਾਸ਼ਨ -ਰਸਗੀਤ ਕੌਰ
4. ਇਨਸਾਨੀਅਤ -ਪ੍ਰਭਜੋਤ ਸਿੰਘ
5. ਮੈਂ ਬੋਲੀ ਪੰਜਾਬੀ -ਪਰਮਜੀਤ ਕੌਰ
6. ਪੁਸਤਕਾਂ ਸਾਡੀਆਂ ਹਮਸਫਰ -ਅਮਿਤੋਜ ਸਿੰਘ
7. ਆਜ਼ਾਦੀ -ਅੰਕੀਤਾ ਸੈਣੀ
8. ਧੀਆਂ -ਜਸਲੀਨ ਕੌਰ
9. ਪੰਜਾਬੀ ਸਭਿਆਚਾਰ -ਗਵਲੀਨ ਕੌਰ

ਨਸ਼ੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਘਾਤਕ

ਅੱਜ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਿਕਸਿਤ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸਸ਼ੀਲ ਦੇਸ਼ ਤੰਬਾਕੂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਾਰਨ ਮੌਤਾਂ ਵਿਚ ਹੋ ਰਹੇ ਵਾਧੇ ਤੋਂ ਚਿੰਤਤ ਹਨ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰੇਡਿਓ, ਟੈਲੀਵਿਜ਼ਨ, ਅਖਬਾਰਾਂ, ਰਸਾਲਿਆਂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਇਸ ਨਾਮੁਰਾਦ ਨਸ਼ੇ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਸੁਚੇਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਬੱਸਾਂ, ਰੇਲ ਗੱਡੀਆਂ, ਹਵਾਈ ਅੱਡਿਆਂ ਅਤੇ ਸਾਰਵਜਨਿਕ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਸਿਗਰਟ ਨੋਸ਼ੀ ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਥੇ ਸਿਗਰਟ ਪੀਣ ਵਾਲਾ ਕੈਂਸਰ ਵਰਗੀ ਲਾਇਲਾਜ ਬਿਮਾਰੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਸਿਗਰਟ ਨਾ ਪੀਣ ਵਾਲਿਆਂ ਅੰਦਰ, ਸਿਗਰਟ ਦੇ ਧੁੰਏਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਕੋਟੀਨ ਜ਼ਹਿਰ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਬਿਮਾਰੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਅਸੀਂ 21ਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮਨੁੱਖ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਸ਼ਰਾਬ, ਤੰਬਾਕੂ, ਸਿਗਰਟ, ਡਰੱਗਸ ਆਦਿ। ਸਾਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਨਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਵੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਕੂਲਾਂ, ਕਾਲਜਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਨਸ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਧੇਰੇ ਰੁਚੀ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਲੜਕਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਲੜਕੀਆਂ ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਨਸ਼ੇ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਮੂੰਹ ਨੀਵਾਂ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਆਰਥਿਕ ਪੱਖੋਂ ਤਬਾਹ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਆਤਮਿਕ ਮੌਤ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਵੀ ਦੁਖਦਾਇਕ ਅੰਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੇਕਰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਸੇਵਨ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਇਕ ਦਿਨ ਐਸਾ ਆਵੇਗਾ ਜਿਸ ਦਿਨ ਹਰੇਕ ਮਨੁੱਖ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਬਿਮਾਰੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦਾ ਅੰਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

ਅਰਸ਼ਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ
ਸਮੈਸਟਰ- ਤੀਜਾ

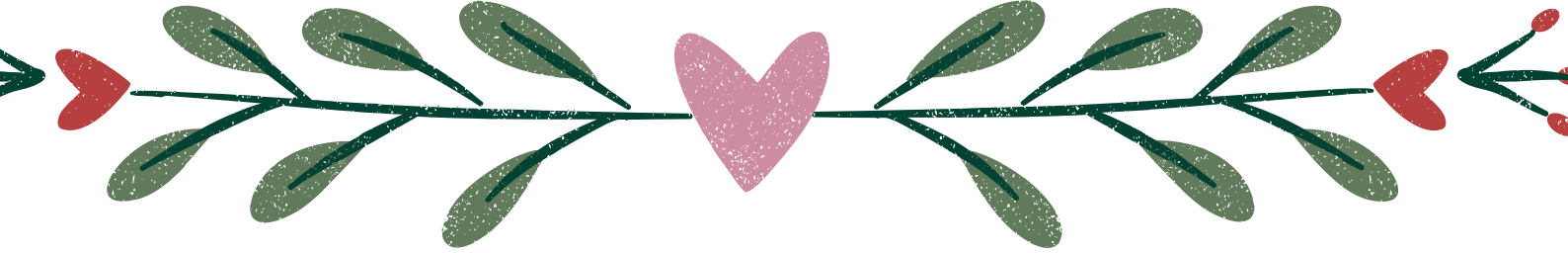
ਮਾਂ

ਕਾਲੀਆਂ ਹਨੇਰੀਆਂ ਰਾਤਾਂ ਨੂੰ
ਕਦੀ ਥਪਥਪਾ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਸਵਾਉਂਦੀ
ਕਦੇਂ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ ਚੁੰਮਦੀ
ਤੇ ਕਦੇ ਡਾਂਟ ਕੇ ਕੋਲ ਬੁਲਾਉਂਦੀ,
ਕਦੇ ਮੇਰੀ ਅੱਖ ਦੇ ਹੰਝੂ
ਉਹ ਪੱਲੇ ਨਾਲ ਪੂੰਝ ਸੁਕਾਉਂਦੀ,
ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਜਦੋਂ ਮੈਂ
ਰੁਸ ਕੇ ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਸੌਂ ਜਾਂਦੀ,
ਹੌਲੀ ਜਿਹੀ ਉਹ ਚਾਦਰ ਖਿੱਚ ਕੇ
ਆਪਣੇ ਪੱਲੇ ਵਿੱਚ ਮੈਨੂੰ ਲੁਕਾਉਂਦੀ
ਮੇਰੀ ਮਾਂ... ਬਹੁਪੱਖੀ ਰੋਲ ਨਿਭਾਉਂਦੀ

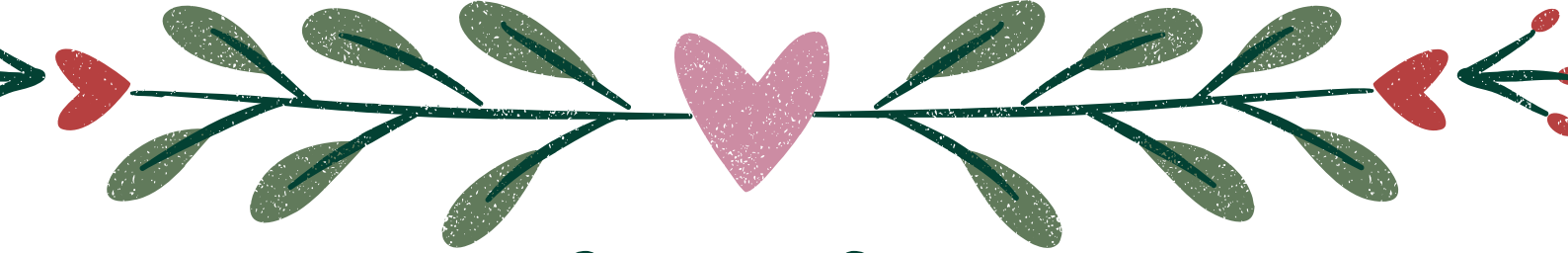
ਸੰਦੀਪ ਕੌਰ
ਸਮੈਸਟਰ-ਛੇਵਾਂ

ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ

ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ - ਨਿਯਮਾਂ ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਪਾਲਣਾ। ਵਿਸ਼ਵ ਭਰ ਵਿੱਚ ਹਰ ਥਾਂ ਨਿਯਮਾਂ ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਰਾਜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸਦੀ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਸਾਡੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਨਿਯਮ ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨਾ ਹੋਣ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਜੀਉਣਾ ਅਸੰਭਵ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਬਿਨਾਂ ਹਰ ਪਾਸੇ ਗੜਬੜ ਤੇ ਖਲਬਲੀ ਮੱਚ ਜਾਵੇਗੀ। ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦਾ, ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਸੇਧ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਮਿਠਾਸ ਭਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਮਨੁੱਖੀ ਚਰਿਤੱਰ ਦੀ ਰੀੜ ਦੀ ਹੱਡੀ ਹੈ। ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਦੇਖੀਏ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਕੁਦਰਤ, ਸੂਰਜ, ਚੰਨ, ਤਾਰੇ, ਧਰਤੀ, ਹਵਾ ਤੇ ਸਾਰੇ ਖੰਡ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਇਕ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਵਿੱਚ ਬੱਝੇ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਮਨੁੱਖ ਲਈ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਕਰਮਚਾਰੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਖਿਡਾਰੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਇੱਕ ਕੀਮਤੀ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ ।

ਰਸਗੀਤ ਕੌਰ
ਸਮੈਸਟਰ ਚੌਥਾ

ਇਨਸਾਨੀਅਤ

ਇਨਸਾਨ ਅੱਜ ਇਨਸਾਨ ਦਾ ਦੁਸ਼ਮਣ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਅੱਜ ਪਿੰਜਰੇ ‘ਚ ਬੰਦ ਸ਼ੇਰ ਤੋਂ ਖਤਰਨਾਕ ਇਨਸਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਨਸਾਨ ਇਨਸਾਨ ਤੋਂ ਡਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ ਹੈ। ਅੱਜ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਕੁਝ ਜਿਆਦਾ ਚੰਗੇ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਪੈਸੇ ਅਤੇ ਤਾਕਤ ਦੀ ਭੁੱਖ ਨੇ ਇਨਸਾਨ ਅੰਦਰ ਖੋਖਲਾ ਅਤੇ ਦੋਗਲਾ ਇਨਸਾਨ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਤੇ ਆਉਣ ਤੱਕ ਬਾਅਦ ਇਨਸਾਨ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਧਰਮ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਉਸਨੂੰ ਸਿੱਖ, ਹਿੰਦੂ, ਮੁਸਲਮਾਨ, ਈਸਾਈ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਧਰਮ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਦੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਜਾਣ ਦੀ ਕੀਮਤ ਧਰਮ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਸਗੋਂ ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਨਸਾਨ ਹੈ। ਹਰ ਧਰਮ ਹਰ ਵਰਗ ਦੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਇਨਸਾਨ ਦੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਧਰਮ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਚਾਹੇ ਉਹ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਸਨ, ਚਾਹੇ ਈਸਾਈ ਧਰਮ ਦੇ ਇਸਾ ਮਸੀਹ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਇੰਨਾ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਦੇ ਮਹਾਨ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਵੀ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਦਾ ਪਾਠ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਨਾਲੇ ਆਪ ਵੀ ਪੜ੍ਹਿਆ। ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਦਾ ਪਾਠ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਸਗੋਂ ਦੂਸਰੇ ਧਰਮ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਅੰਦਰ ਜ਼ਹਿਰ ਘੋਲਦੇ ਹਨ ਦੂਜੇ ਧਰਮਾਂ ਖਿਲਾਫ਼ ਰੋਸ਼ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਦੇ ਧਰਮ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਉਲਟ ਹੈ। ਅੱਜ ਸਾਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਅਜਿਹੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਦੀ ਜੋ ਕਿ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਦਾ ਬੀਜ ਬੋ ਸਕੇ। ਅੱਜ ਦੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਸਾਡਾ ਵੀ ਇਹ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਆਪਣੇ ਆਪ ‘ਚ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਜਗ੍ਹਾ ਸਕੀਏ, ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਅੱਜ ਲੋਕਾਂ ਅੰਦਰ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਪਰ ਕਈ ਬੁਰਾਈਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਹੰਕਾਰ, ਲੋਭ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬੁਰਾਈਆਂ ਕਾਰਣ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਦੱਬ ਕੇ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਤੇ ਇਸਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਅੰਦਰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਨ ਦੀ ਜੋ ਕਿ ਅੱਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਮਰਨ ਨਾ ਦਈਏ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰੀਏ ਕਿ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਕਿੰਨੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਇਕ ਇਨਸਾਨ ਲਈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹੀ ਇਕ ਤੱਥ ਹੈ ਕਿ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਬਾਕੀ ਜਾਨਵਰਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਭਜੋਤ ਸਿੰਘ
ਸਮੈਸਟਰ ਚੌਥਾ

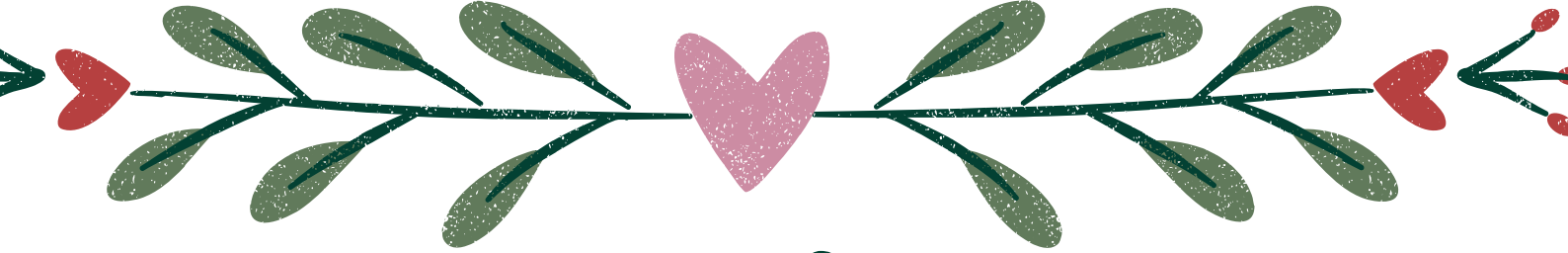
ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਪੰਜਾਬੀ

ਸਾਡੀ ਆਪਣੀ ਸਾਂਝ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ
ਸਾਡੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਪੰਜਾਬੀ
ਪੰਜਾਬ, ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਦਾ ਮਾਣ
ਸਾਡੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਪੰਜਾਬੀ
ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਵਿਚ ਨਿੱਘ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ

ਸਾਡੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਪੰਜਾਬੀ
ਸਾਡੇ ਅਮੀਰ ਵਿਰਸੇ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਰੱਖਦੀ
ਸਾਡੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਪੰਜਾਬੀ
ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਅਲੱਗ ਪਹਿਚਾਣ
ਸਾਡੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਪੰਜਾਬੀ
ਮਹਾਨ ਵਿਰਸਾ ਪੰਜਾਬ ਦਾ
ਸਾਡੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਪੰਜਾਬੀ

ਪਰਮਜੀਤ ਕੌਰ
ਸਮੈਸਟਰ ਦੂਜਾ

ਪੁਸਤਕਾਂ ਸਾਡੀਆਂ ਹਮਸਫਰ

ਭੂਮਿਕਾ: ਪੁਸਤਕਾਂ ਗਿਆਨ ਦਾ ਸੋਮਾ ਹਨ, ਮਨੋਰੰਜਨ ਦਾ ਸਾਧਨ ਹਨ ਤੇ ਇਕੱਲਤਾ ਦਾ ਸਾਥੀ ਹਨ। ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਬੜੀ ਨਿਰਾਲੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਗਿਆਨਵਾਨ ਹੋ ਕੇ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨਵੇਂ ਜੀਵਨ ਪੰਥ ਉੱਤੇ ਤੋਰਨ ਵਿਚ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ : ਉਂਝ ਤਾਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਕਿਸਮਾਂ ਹਨ ਪਰ ਇੱਥੇ ਕੇਵਲ ਕੁਝ ਕੁ ਚੋਣਵੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਬਾਰੇ ਚਾਨਣਾ ਪਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਕ ਪੁਸਤਕਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਹੜੀਆਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਸਿਲੇਬਸ ਵਿਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਦੂਜੀਆਂ ਸਿਲੇਬਸ ਤੋਂ ਬਾਹਰ। ਹੁਣ ਕਿਹੜੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਚੰਗੀਆਂ ਤੇ ਕਿਹੜੀਆਂ ਮਾੜੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੀ ਨਿਰਨਾ ਕਰ ਲੈਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਜੀਵਨ ਦਾ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ, ਸੰਤਾਂ, ਸੂਫੀਆਂ, ਗੁਰੂਆਂ, ਯੋਧਿਆਂ, ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ, ਡਾਕਟਰਾਂ, ਫਿਲਾਸਫਰਾਂ, ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਆਦਿ ਦੇ ਜੀਵਨ ਫਲਸਫੇ ਜਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਸੰਸਾਰ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਕੁਝ ਕਲਾਸੀਕਲ ਪੁਸਤਕਾਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਹਨ ਜਿਹੜੀਆਂ ਹਰੇਕ ਯੁੱਗ ਵਿਚ ਇਕੋ ਜਿਹੀ ਲਗਨ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਤੇ ਵਿਚਾਰੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਅੱਜ ਵੀ ਉਸੇ ਲਗਨ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਰਾਮਾਇਣ, ਮਹਾਂਭਾਰਤ, ਪੁਰਾਣ.....ਕੁਝ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿਵਾਦ ਗ੍ਰੰਥ ਵੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਤਸਲੀਮਾ ਨਸਰੀਨ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਨਾਵਲ ‘ਲੱਜਾ’ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਗ੍ਰੰਥ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਉਸ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਨਾਵਲ ਸ਼ਰਧਾ ਦਾ ਵੀ ਕਾਫੀ ਵਿਰੋਧ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ‘ਧਰਮ ਮਨੁੱਖ’ ਵੀ ਵਿਵਾਦਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਰਚਨਾਵਾਂ ਕਰਕੇ ਵੀ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਮਹਾਨ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਜੀਵਨੀਆਂ ਅਤੇ ਸਵੈ-ਜੀਵਨੀਆਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਵੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਤੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕੁਝ ਸਿੱਖਦੇ ਵੀ ਹਾਂ। ਪੁਸਤਕਾਂ ਰਾਹੀਂ ਮਨੁੱਖ ਇਕੱਲਤਾ ਵਿਚ ਵੀ ਮਨੋਰੰਜਨ ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਕਿੱਸੇ ਕਾਹਣੀਆਂ, ਨਾਟਕ, ਨਾਵਲ, ਹਾਸ ਵਿਅੰਗ ਦੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਦਾ ਹੈ।

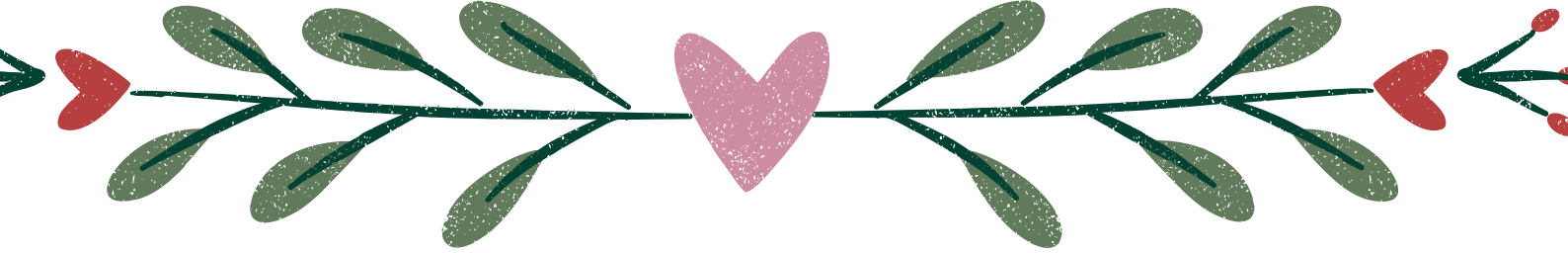
ਅਮਿਤੋਜ ਸਿੰਘ
ਸਮੈਸਟਰ-ਛੇਵਾਂ

ਆਜਾਦੀ

ਆਜਾਦੀ ਹੈ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਬੂਹੇ,
ਦਸਤਕ ਪਹਿਰਾ ਦੇਵੇ।
ਨਵੀਂ ਸਵੇਰ ਪਸਾਰੇ ਲਾਲੀ,
ਖੁਨ ਨੂੰ ਸਸਤਾ ਹੋਣ ਨਾ ਦੇਵੇ।
ਮਜ਼੍ਹਬੀ ਰੰਗ ਜਨੂੰਨ ਨਾ ਬਣਦੇ,
ਮੁੜ ਬਟਵਾਰਾ ਹੋਣ ਨਾ ਦੇਵੇ।
ਨਸਲੀ ਕੌਮਾਂ ਫਿਰਕੂ ਰਾਹਾਂ,
ਮੈਲੇ ਪੈਂਡੇ ਹੋਣ ਨਾ ਦੇਵੇ।
ਆਂਚਲ ਮਾਂ ਪਸਾਰੇ ਸਭ ਲਈ,
ਮੈਲਾ ਆਂਚਲ ਹੋਣ ਨਾ ਦੇਵੇ।
ਖਲਕਤ ਆਪਣੀ ਕਾਦਰ ਆਪਣੀ,
ਬੇਜਲਵਾ ਇਹ ਹੋਣ ਨਾ ਦੇਵੇ।
ਲੋਕ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾ ਪਰਜਾ,
ਪਰਜਾ ਰਾਜਾ ਹੋਣ ਨਾ ਦੇਵੇ।
ਆਜਾਦੀ ਹੈ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਬੂਹੇ,
ਦਸਤਕ ਪਹਿਰਾ ਦੇਵੇ।
ਲੋਕ ਰਾਜ ਦਾ ਲੇਖਾ ਕਰਦੀ,
ਲੇਖ ਕਰ ਕਰ ਕਦੇ ਨਾ ਮਰਦੀ।

ਅੰਕੀਤਾ ਸੈਣੀ
ਸਮੈਸਟਰ-ਚੌਥਾ

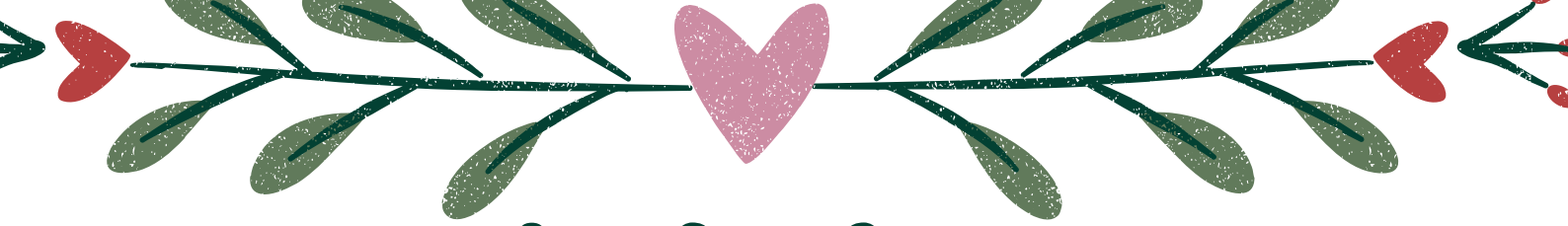
ਧੀਆਂ

ਮੈਨੂੰ ਕੁੱਖ ਚ' ਨਾ ਕਤਲ ਕਰਾ ਨੀ ਮਾਏ ਮੇਰੀਏ,
ਮੈਨੂੰ ਜੱਗ ਵੇਖਣ ਦਾ ਚਾਅ ਨੀ ਮਾਏ ਮੇਰੀਏ ॥

ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਅਪਰਾਧ ਤੇ ਬਹੁਤ ਰੋਕ ਲਗਾਈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧੀ ਨੂੰ ਅੱਖਾਂ ਖੋਲਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਤਲ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਇਸ ਨਾ-ਮੁਰਾਦ ਬੀਮਾਰੀ ਨੂੰ ਜੜ੍ਹ ਤੋਂ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੀਆਂ। ਇਸ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਕੋਈ ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸਗੋਂ ਇਸ ਵਿਚ ਸਾਡਾ ਆਪਣਾ ਹੀ ਕਸੂਰ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਹਰ ਘਰ ਵਿਚ ਇਹ ਜਿੰਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਸਾਡੇ ਘਰ ਮੁੰਡਾ ਹੀ ਜੰਮੇ ਕੁੜੀ ਨਾ ਜੰਮੇ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਖਾਨਦਾਨ ਲਈ ਵਾਰਿਸ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬੁਢਾਪੇ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਜਿੰਦ ਨੇ ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਖੋਖਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਜੇਕਰ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਬੀਮਾਰੀ ਨੂੰ ਜੜ੍ਹ ਤੋਂ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਸ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਬਦਲਿਆ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਇਸ ਅਪਰਾਧ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਅੱਜ ਦੇ ਇਸ ਯੁੱਗ ਵਿਚ ਲੜਕੀਆਂ ਕਿਸ ਦੇ ਨਾਲੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਬੀਮਾਰੀ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸਹਿਯੋਗ ਦੇਣਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਅਪਰਾਧ ਨੂੰ ਨਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਹੀ ਰੋਕ ਸਕਦੀ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਸਾਥ ਦੇਣਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਧੰਨਵਾਦ !!

ਕੀ ਦੋਸ਼ ਧੀਆਂ ਕੋਲੋਂ ਹੋ ਗਿਆ,
ਸੂਲੀ ਧੀਆਂ ਹੀ ਕਿਉਂ ਟੰਗੀਆਂ ਨੇ।
ਧੀ ਜੰਮੇ ਰੋਣ ਵਾਲੀਓ,
ਧੀਆਂ ਪੁਤਰਾਂ ਤੋਂ ਚੰਗੀਆਂ ਨੇ!!

ਜਸਲੀਨ ਕੌਰ
ਸਮੈਸਟਰ ਚੋਥਾ

ਪੰਜਾਬੀ ਸਭਿਆਚਾਰ

ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਸਭਿਆਚਾਰ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣਾ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਅਮੀਰ ਸਭਿਆਚਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ, ਪੁਰਾਤਨ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਆਧੁਨਿਕ ਯੁੱਗ ਤੱਕ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੂਲ ਦੇ ਮਾਤ੍ਰ ਭਾਸ਼ਾ ਹੈ, ਹੁਣ ਇਹ ਅੰਦਾਜ਼ਨ 100 ਤੋਂ 125 ਮਿਲਿਅਨ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਬੋਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਭਾਸ਼ਾ ਕਨੈਡਾ ਸਮੇਤ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਮਾਣ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਚੋਥੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਬੋਲੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸਭਿਆਚਾਰ ਹੈ

ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਦਾ ਭਾਰਤੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਥਾਨ ਹੈ। ਚਾਰ ਵੇਦ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਰਚੇ ਗਏ ਹਨ। ਇੱਥੋਂ ਹੀ ਸਿੰਧ ਘਾਟੀ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੀ ਸਭਿਅਤਾ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਜਿੱਥੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੱਕ ਦੇ ਦਸ ਗੁਰੂਆਂ ਨੇ ਧਾਰਮਿਕ ਚੇਤਨਾ ਅਤੇ ਲੋਕ ਭਾਲਣੀ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸ਼ਲਾਘਾਯੋਗ ਕਾਰਜ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਚਾਰੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਸਾਡੇ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਣਾਦਾਇਕ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਮਿਸਾਲ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਇਥੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦਾ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਮੁੱਖ ਧਾਰਮਿਕ ਸਥਾਨ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੁਕਤਸਰ ਸਾਹਿਬ, ਫਤਹਿਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

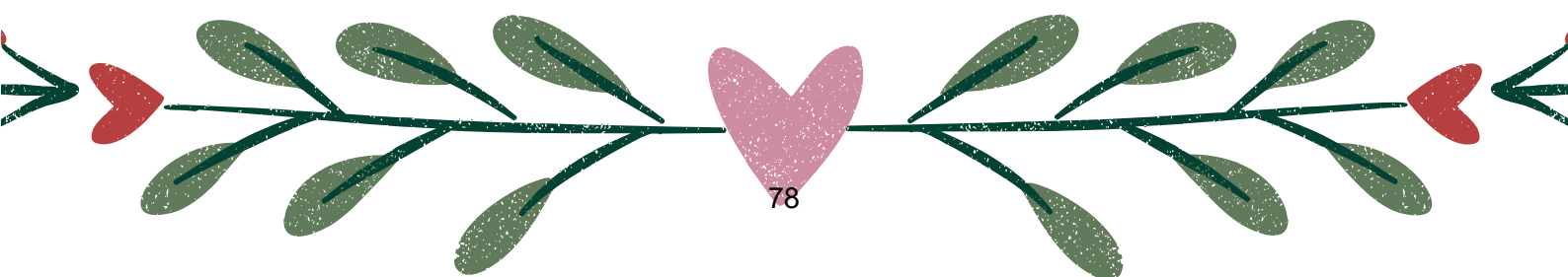
ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਨਾਇਕਾਂ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਸੰਗਰਾਮ ਵਿੱਚ ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ। ਪੰਜਾਬ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਦਾਇਆਂ ਲਈ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅਨਾਜ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਵਿਸਾਖੀ, ਹੋਲੀ, ਦੁਸ਼ਿਹਰਾ, ਦੀਵਾਲੀ ਆਦਿ ਤਿਉਹਾਰਾਂ ਦੇ ਮੌਕਿਆਂ ਤੇ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਮੇਲੇ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਹੋਲਾ ਮੁਹੱਲਾ, ਮੁਕਤਸਰ ਦਾ ਮਾਘੀ ਮੇਲਾ, ਸਰਹਿੰਦ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹੀਦੀ ਜੋੜ ਮੇਲਾ, ਫਰੀਦਕੋਟ ਵਿੱਚ ਸ਼ੇਖ ਫਰੀਦ ਆਗਮ ਦਾ ਤਿਉਹਾਰ ਜਗਰਾਉਂ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਆਦਿ। ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਏਕਤਾ ਦੇ ਕਾਰਨ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਮਨਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਮੁੱਖ ਮੇਲੇ ਤੇ ਤਿਉਹਾਰ ਹਨ ਵਿਸਾਖੀ ਦਾ ਮੇਲਾ, ਹੋਲਾ-ਮੁਹੱਲਾ, ਦੀਵਾਲੀ, ਦੁਸ਼ਿਹਰਾ ਆਦਿ ਹਨ। ਮੇਲਿਆਂ ਅਤੇ ਤਿਉਹਾਰਾਂ ਦਾ ਵੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਨਾਲ ਪੁਰਾਣਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਣਕ ਦੀ ਫਸਲ ਦੀ ਵਾਢੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪਣੀ ਫਸਲ ਸਾਂਭਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿਸਾਨ ਵਿਹਲੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਇਸ ਖੁਸ਼ੀ ਨੂੰ ਵਿਸਾਖੀ ਦੇ ਮੇਲੇ ਵਜੋਂ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਜਦੋਂ ਮੁੰਡੇ ਦਾ ਵਿਆਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰਿਵਾਰ ਵਾਲਿਆਂ ਵਲੋਂ ਬੋਲੀਆਂ ਗਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਕੁੜੀ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਸੁਹਾਗ ਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਵਿਆਹ ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਸਧਾਰਨ ਪਰ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਰਸਮ ਹੈ ਜੋ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਗੁਰੂਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਜਾਂ ਵਿਆਹ ਦੇ ਹੋਰ ਹਾਲਾਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਤਿਆਰੀ ਵਿਆਹ ਦੇ ਅਸਲ ਦਿਨ ਤੋਂ ਇਕ ਹਫ਼ਤਾ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਵਿਆਹ ਨਾਲੋਂ ਪ੍ਰਬੰਧਿਤ ਵਿਆਹਾਂ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਮਾਪੇ ਆਪਣੀ ਕੁੜੀ ਜਾਂ ਮੁੰਡੇ ਲਈ ਰਿਸ਼ਤੇ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਕ ਅਨੁਕੂਲ ਜੋੜ ਮਿਲ ਜਾਣ ਤੇ ਤਿਆਰੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

1947 ਦੇ ਵੰਡ ਵੇਲੇ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚਕਾਰ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੌਮੀ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਂਝੇ ਤੱਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸਰੋਂ ਦਾ ਸਾਗ ਤੇ ਮੱਕੀ ਦੀ ਰੋਟੀ ਪੰਜਾਬੀ ਰਸੋਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿਚ ਇਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪਕਵਾਨ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪਕਵਾਨ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਹਾਸਿਲ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਕਾਰਨ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਉਦਯੋਗਪਤੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਨਿਵੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਹੈ। ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਿੱਠੀ ਅਤੇ ਪਿਆਰ ਵਾਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿਚ ਵੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਇਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਥਾਂ ਹੈ।

“ਸਮੇਂ ਦੀ ਹਨੇਰੀ ਵਿਚ ਝੁਲਣਾ ਨਹੀਂ.
ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਡੀ,
ਅਸੀਂ ਇਹਨੂੰ ਭੁੱਲਣਾ ਨਹੀਂ।

ਗਵਲੀਨ ਕੌਰ
ਸਮੈਸਟਰ-ਚੌਥਾ

FACULTY SECTION

PROF. ANJU BALA
Associate Professor

SCOPE OF MATHEMATICS

Mathematics is the foundation of the whole educational system whether it is science or arts- every subject is based on the knowledge of the subject mathematics. Let us know about the meaning of the word 'Mathematics'. It is actually a Greek word meaning 'Inclined to learn'. When a child starts learning after his mother tongue, that is mathematics.

The need of the subject was realised in the ancient times when man used to live in the caves. There were no clothes to wear and there was not even invention of fire, they used to eat raw meat of animals.

At that time, they used to draw lines on the walls of the caves. Now when Historians visited those caves and they saw lines drawn on the walls of the caves, they interpreted that these lines may be for the no. of animals they killed at that time while living in those caves or those may be for the no. of days they stayed in that cave. This means the need of the subject was realised at that time also.

In our everyday life, which is invaded by new scientific and technological discoveries, the scope of mathematics is widened. Our modern civilization is the gift of mathematics.

The material progress of the present-day world is perplexing and at times unbelievable, but this all is the work of our mathematicians to improve the quality of human life by reducing time, distance and human effort. For instance, computer is the new magic of mathematics, has a wonderful contribution towards human growth and development. Weather forecasts, locating diseases, finding hidden wealth under the soil, injecting fool proof precision in our industrial production, revolutionising agriculture etc are modern gifts to people everywhere. Almost every subject of study in order to exhibit its scope, depends directly or Indirectly on the application of mathematics.

Almost every subject of study in order to exhibit its scope, depends directly or Indirectly on the application of mathematics. In Physical sciences like Physics, Chemistry; Astronomy, Geology, engineering etc. mathematics has vital scope for scientists to design their experiments and analyse the data to its perfection. Social Sciences like Economics, Psychology, Sociology etc. directly depend on the preparation of various models offering strategies, statistical aids, formula & so on to make sound decisions for predictions, planning and allied things.

In view of the above said facts the scope of the subject mathematics is rightly realised and established in our lives.

In recent years, Plant Biology, medical diagnosis, microbiology, nuclear medicine, medical pathology etc. have greatly revolutioned our life and thus has been facilitated by the application of modern mathematical techniques of advanced life.

DR. PREETI MAHAJAN
Assistant Professor

DEMOCRATIZATION OF EDUCATIONAL SYSTEM IN PRAGMATIST WAY

Pragmatists generally believe that experience is the source of all knowledge. In the same way, they define education in terms of experience. Education comes as a result of experience and is a lesson learnt from experience. But it is not every experience that is education. The experience that is educative is the type that makes possible other experiences in future. The experience must be productive and must not be a limiting experience.

An experience is limiting, if it hinders other possible experiences. For example, the armed robber who faced the firing squad on the beach was having an experience, but for him it could not be an educative experience, since the firing terminated any possibility.

This could be the reason John Dewey, has defined education as the continuous reconstruction or reorganization of experience. Since knowledge comes through the processing of experience by intelligence, using the problem –solving method, the aim of education is therefore the development of learner's ability to deal with future problems.

The more varied and the more complex the problems that a learner solves, the greater the growth of his intelligence is. Hence teacher must develop this in the learner.

As per pragmatists, the school must essentially be an extension of the home so that the experience of the child both at school and in the home can be related and continuous. School is a specialized agency set up by society to facilitate acquisition of experience by the child by making the process of learning more fast and thorough.

The school, therefore, cannot be isolated from the community, nor should it removed the child from the community in which life, the child is expected to participate. On the issue of changing nature of truth. It is established by the pragmatists that truth is not constant; so a teacher should not every time behave professionally and be seen as reliable because truth itself is not constant. Therefore, a teacher must be ready to change his act of teaching, knowing the appropriate method of teaching because the situation may change and students may also change. For example, the way Mathematics was being taught in the olden days by the professional teachers could not be the same in this era of computer. The idealist and realist “schools” of philosophy of education have made the teacher into an authority figure, the embodiment of all wisdom, and the custodian of knowledge. Rousseau,

Pestalozzi and Froebel had portrayed the teacher as an interested, but passive observer of the child’s learning activities. This is supported with the analogy of the gardener, whose contribution has nothing to do with the growth of the garden; in the same way, the child’s natural abilities unfold on their own.

The pragmatists strike a middle path between these two conceptions of the role of the teacher. He is not the authoritarian and fearful figure as presented in the traditional education, but also not the dispensable element in the Rousseau’s type of child-centered education. The teacher is essentially an organizer and a moderator of the child’s learning in the pragmatists’ view. By reason of his superior natural experience, and expert training, his principal role is that of guiding the child’s learning activities. Thus, the teacher is not a spectator but rather a participant in the learning activity, sharing experiences among them, fostering their problem – solving abilities and promotes the development of intelligence of the Indian learners.

DR. SONIKA KHAJURIA
Assistant Professor

The idea of "greening chemistry" emerged in the regulatory and economic worlds as a logical development of efforts to prevent pollution. Our attempts to enhance commercial goods, medications, and crop protection also unintentionally harmed the environment and people. Some of the long-term detrimental effects of these developments became irreversible by the middle of the 20th century.

Many of the world's streams were choked by pollution, and acid rain damaged the health of the forests. The ozone layer on Earth has detectable gaps in it. Certain widely used chemicals have been directly or indirectly connected to human cancer and other harmful effects on human and environmental health. A lot of governments started to control how industrial waste was produced and disposed of. The United States established the Environmental Protection Agency (EPA) in 1970 with the mission of establishing and implementing environmental regulations to safeguard the health of people and the environment.

GREEN CHEMISTRY

In order to save energy, find safer alternatives for dangerous materials, and shield our environment from harmful waste, scientists and engineers created the concepts of green chemistry. Green chemistry is a scientific approach focused on creating chemical processes and products that are environmental-friendly, efficient and safe.

The main idea behind green chemistry is to prevent pollution at its source rather than cleaning it up after it has been created.

The principles of green chemistry prioritize the use of renewable resources, energy efficiency, and the prevention of waste, all by ensuring that products are safe and non-toxic to human health and the environment. The 12 principles of green chemistry, as established by Paul Anastas and John Warner, serve as a framework for designing sustainable and environment friendly chemical processes and products.

Thus, the principles of green chemistry promote innovations that can lead to cleaner, safer, and more efficient chemical processes. These benefits contribute to environmental preservation, human health protection, cost reductions for industries, and long-term sustainability.

PROF. KASHAB KUMAR SHARMA
Assistant Professor

INDIA - A LAND OF DIVERSITY

India, a nation of 1.4 billion people, is often described as a kaleidoscope of cultures, languages, religions, and traditions. This South Asian giant is not just a country; it's a subcontinent that embodies the very essence of diversity. From the snow-capped Himalayas in the north to the tropical beaches of the south, from the deserts of the west to the lush forests of the east, India's geographical diversity is matched only by its cultural richness.

India's cultural diversity is perhaps its most striking feature. With a history spanning thousands of years, the country has been a melting pot of various civilizations, each leaving an indelible mark on its cultural fabric. The result is a unique blend of traditions, customs, and ways of life that coexist harmoniously, creating a tapestry of unparalleled richness.

This cultural diversity is evident in every aspect of Indian life. Festivals, for instance, are a vivid demonstration of India's pluralistic ethos. The country celebrates a multitude of festivals throughout the year, each with its own significance and mode of celebration. From the colorful Holi festival in the north to the boat races of Onam in the south, from the grandeur of Durga Puja in the east to the camel fair of Pushkar in the west, these celebrations showcase the myriad ways in which different communities express joy and reverence.

One of the most remarkable aspects of India's diversity is its linguistic landscape. India is home to 22 officially recognized languages and hundreds of dialects. Hindi, the most widely spoken language, coexists with regional languages that have rich literary traditions of their own. Languages like Bengali, Tamil, Marathi, and Telugu have produced Nobel laureates in literature, underlining the depth and sophistication of India's linguistic heritage.

This linguistic diversity is not just a matter of pride but also a challenge that India has successfully navigated. The country's ability to function as a democracy despite such linguistic variety is a testament to its commitment to unity in diversity. The Three Language Formula in education, which promotes trilingual learning, is just one example of how India has turned its linguistic diversity into a strength rather than a weakness.

Religion plays a significant role in Indian society, and the country's religious diversity is truly remarkable. India is the birthplace of four major world religions: Hinduism, Buddhism, Jainism, and Sikhism. It also has substantial populations of Muslims, Christians, Zoroastrians, and Jews.

This religious pluralism is enshrined in India's constitution, which declares the country a secular state and guarantees freedom of religion to all its citizens.

The intermingling of various religious traditions has given rise to unique syncretic practices. For instance, many Hindus participate in Eid celebrations, while Muslims often take part in Diwali festivities. Sufi shrines attract devotees from various faiths, and the concepts of karma and reincarnation have influenced thinking across religious lines. This interfaith harmony, though occasionally challenged by extremist elements, remains a defining characteristic of Indian society.

India's geographical diversity is as impressive as its cultural variety. The country encompasses a wide range of landscapes, each with its own unique ecosystem and biodiversity. The Himalayas, the world's youngest and highest mountain range, form India's northern border, influencing its climate and culture.

The Indo-Gangetic plains, one of the world's most fertile regions, have been the cradle of numerous civilizations. The Thar Desert in the west presents a stark contrast to the lush Western Ghats that run along the western coast. The eastern coast, with its mangrove forests, and the tropical islands of Andaman and Nicobar, add further dimensions to India's geographical diversity.

This varied landscape has given rise to a rich biodiversity. India is one of the world's 17 megadiverse countries, home to 8% of the world's species. From the snow leopard in the Himalayas to the Bengal tiger in the Sundarbans, from the Indian elephant in the forests to the Gangetic dolphin in the rivers, India's fauna is as diverse as its flora.

Indian cuisine is a gastronomic adventure that reflects the country's diversity. Each region has its own distinct culinary traditions, ingredients, and cooking methods. The spicy curries of the south contrast with the rich, creamy dishes of the north. The fish-based cuisine of the coastal regions differs markedly from the vegetarian fare of Gujarat. Even staple foods vary: rice is the staple in the south and east, while wheat is more common in the north and west.

This culinary diversity is not just about different dishes but also about different food philosophies. The ancient science of Ayurveda, which emphasizes balance in diet, has influenced Indian cuisine across regions. The concept of six tastes (sweet, sour, salty, pungent, bitter, and astringent) and the idea of eating seasonally are common threads that run through India's diverse culinary traditions.

India's diversity is also reflected in its art and architecture. The country has eight UNESCO World Heritage Sites, each representing a different facet of India's rich cultural heritage. From the ancient cave paintings of Ajanta and Ellora to the intricate carvings of Khajuraho temples, from the Islamic architecture of the Taj Mahal to the colonial buildings of Mumbai, India's architectural landscape is a testament to its historical diversity.

In the realm of performing arts, India boasts a variety of classical dance forms like Bharatanatyam, Kathak, Odissi, and Manipuri, each with its own distinct style and regional flavor.

The country's musical traditions are equally diverse, ranging from Hindustani classical music in the north to Carnatic music in the south, from folk music traditions in rural areas to Bollywood music that has gained global popularity.

While India's diversity is a source of strength and pride, it also presents unique challenges. Balancing regional aspirations with national unity, ensuring equitable development across diverse regions, and maintaining communal harmony are ongoing tasks. Language politics, regionalism, and religious tensions occasionally surface, testing the fabric of India's unity.

However, India has shown remarkable resilience in facing these challenges. The country's democratic framework, federal structure, and constitutional safeguards have played a crucial role in managing diversity. Initiatives like the 'Ek Bharat Shreshtha Bharat' (One India, Great India) program aim to celebrate diversity while promoting national integration.

Moreover, in the era of globalization, India's diversity has become a significant asset. The country's multicultural ethos makes its workforce adaptable to global environments.

Its linguistic diversity gives it an edge in the service sector. The variety in its art, music, and cuisine has made Indian culture globally appealing, contributing to its soft power.

India's diversity is not just a demographic fact; it's the very essence of its national identity. The country's ability to embrace differences while maintaining unity makes it a unique experiment in human coexistence. As India continues its journey of development and modernization, its diversity remains its strength, a source of creativity and innovation, and a model for the world in managing pluralism.

In a world grappling with issues of identity and inclusion, India's experience offers valuable lessons. It demonstrates that diversity, when celebrated and managed wisely, can be a source of strength rather than division. As India moves forward, its challenge and opportunity lie in leveraging this diversity to fuel its growth while ensuring that the benefits of progress reach all sections of its diverse populace. In doing so, India continues to live up to its ancient philosophy of "VasudhaivaKutumbakam" - the world is one family

DR. GEETA LAKHOTRA
Assistant Professor

PIONEERS OF SOCIAL JUSTICE: THE ENDURING LEGACIES OF JYOTIRAO PHULE AND B.R. AMBEDKAR

Jyotirao Phule was a groundbreaking social reformer born in 1827 in Pune, Maharashtra. Coming from the Mali caste, traditionally considered lower in the social hierarchy, he faced significant discrimination. Yet, he pursued education at the Scottish Mission High School and went on to challenge the rigid caste system. Phule strongly advocated for women's rights and the education of oppressed communities.

In 1848, he established the first school for girls in Pune, a landmark moment in Indian education. He later supported widow remarriage and opened a center to prevent infanticide. In 1873, he founded the Satyashodhak Samaj, an organization that fought for equal rights for Dalits, women, and Shudras.

Years later, Dr. B.R. Ambedkar continued and expanded Phule's mission. Born into the Mahar caste, classified as "untouchable," Ambedkar was systematically denied basic rights. In school, he was made to sit outside classrooms, forbidden from touching water containers, and often humiliated by upper-caste students. Despite these harsh conditions, he persevered.

Ambedkar completed his early education with distinction and earned a scholarship from the Maharaja of Baroda, which enabled him to study abroad. He went on to earn multiple degrees, including a Master's and a doctorate in Economics from Columbia University, and a law degree from Gray's Inn in London.

During his studies, he wrote influential papers such as *Ancient Indian Commerce and Castes in India: Their Mechanism, Genesis and Development*, which laid the intellectual foundation for his future work.

After returning to India in 1917, Ambedkar faced blatant discrimination while serving as Military Secretary in Baroda—no one would even interact with him or offer accommodation due to his caste. He later documented this in his autobiographical account **Waiting for a Visa**, which is now taught at Columbia University.

Despite setbacks, he became a respected professor and launched the newspaper *Mooknayak* to voice the concerns of the marginalized. Dr. Ambedkar emerged as a powerful public figure who awakened Dalits to demand dignity and rights. One of his earliest direct actions was the temple entry movement in 1930 at the Kalaram Temple in Nashik.

This protest, though denied entry, sent a strong message against caste-based exclusion and emphasized the right to equality in worship.

In his book *"The Untouchables"*, Ambedkar argued that untouchability was rooted not in race or occupation but in ancient religious prejudice against Buddhism and those who ate beef. He formed several organizations to support the oppressed, including the Bahishkrit Hitakarini Sabha, the Independent Labour Party (1936), and the Scheduled Castes Federation, followed by the Samata Sainik Dal. These groups aimed to fight discrimination, secure education, and improve socio-economic conditions.

Dr. Ambedkar's clash with Mahatma Gandhi over separate electorates for Dalits led to the historic Poona Pact of 1932. Although Gandhi opposed separate electorates fearing division, a compromise was reached—reserving seats for Dalits in legislatures while maintaining a joint electorate.

Dr. Ambedkar supported it as a step toward correcting historical injustices. After independence Dr. Ambedkar was appointed India's first Law Minister and became the chairman of the Constitution Drafting Committee.

He played a central role in shaping the Indian Constitution, embedding civil liberties, banning untouchability, and guaranteeing religious and social freedoms. The Constitution, adopted on November 26, 1949 and enacted on January 26, 1950, remains one of his greatest legacies.

Ambedkar's engagement with Hinduism grew more critical over time. He believed the caste system's rigid social structure denied people equal rights and civil liberties. Attempting reform through the Hindu Code Bill, he advocated equal inheritance rights for women. Though the bill faced resistance, it laid the groundwork for future legal reforms.

Eventually, Ambedkar turned to Buddhism. Disillusioned with caste discrimination in Hindu society, he found alignment with Buddhism's principles of equality, compassion, and justice. On October 14, 1956, he converted to Buddhism in a mass ceremony at Nagpur, joined by over 500,000 followers. This moment was not just a spiritual shift but a powerful act of resistance.

Dr. B.R. Ambedkar remains one of India's most impactful leaders. His work reshaped the nation's legal and social landscape, making strides toward equality and dignity for all. Honoring his birth anniversary on April 14 is a meaningful way to recognize his enduring contributions.

Dr. B.R. Ambedkar was far more than a jurist or political thinker—he was the relentless force behind a social awakening that India could no longer ignore. He challenged a deeply entrenched caste system with intellect, integrity, and unmatched courage.

From being denied water in school to drafting the Constitution of the world's largest democracy, his journey was one of defiance, resilience, and transformation. Ambedkar believed that true freedom meant more than independence from colonial rule—it meant liberation from social discrimination, economic exploitation, and cultural exclusion.

His fight was not just for laws but for human dignity, not just for representation but for recognition. Through his words, his work, and his willpower, he gave voice to the voiceless and built a roadmap toward equality that still guides India today. His legacy reminds us that change begins with knowledge, courage is born from conviction, and no barrier is too great when justice is the goal. As we reflect on his contributions, especially on his birth anniversary, we do not just remember a leader—we remember a revolution that reshaped a nation.

PROF. SHIVANI RAINA
Assistant Professor

HOW MUSIC THERAPY AFFECTS HUMAN BEINGS

This paper contains the psychological effect of Music on human body. Effect of music on emotions in Indian classical music, ragas constitute specific combinations of tonic intervals potentially capable of evoking distinct emotions. A raga composition is typically presented as for example, humans may be genetically predisposed to value images or sounds depicting or such as healthy mates, safe environments, and food sources.

Artistic phenomena may also acquire value by virtue of "making special the social patterns, conventions, and experiences that allow life to prosper. We first discuss the meaning of Music, after that emotion and music, an impact of raga therapy, impact of ragas, ragas with music therapy, benefits of raga, positive effect of Dance and therapeutic value of dance.

Music is a common phenomenon that crosses all border of nationality, race and culture. A tool for arousing emotions and feelings, music is for more powerful than language. An increased interest in how the brain processes musical emotion

'Music' means vocal or instrumental sounds (or both) combined in such a way as to produce beauty of form, harmony and expression of emotion. It is an art of sound in time that expresses ideas and emotions in significant forms through the elements of rhythm, melody, harmony and color.

'Music' is tones or sounds employed, occurring in single time (melody) or multiple lines (harmony) and sounded or to be sounded by one or more voices or instruments or both.

It is also the art of combining vocal or instrumental sounds to produce beauty of form, harmony and expression of emotion.

A tool for arousing emotions and feelings, music is far more powerful than language. An increased interest in how the brain processes musical emotion can be attributed to the way in which it is described as a language of emotion across cultures. As well all know what emotions are and experience them daily. We experience emotions by listening different music.

Music has the power to stimulate strong emotions within us, to the extent that it is probably rare not to be somehow emotionally affected by music.

Through increasing scientific understanding of the universal as well as the individual principles behind music evoked emotions, we will be able to better understand the effects that music listening can have and make better use of them in an informed manner.

Music therapy as a means to identify with cultural and spiritual identity. The goals of Raga therapy are dependent upon the purpose of music therapy for each individual case. Drug and alcohol centers and schools may use music therapy and behaviors hanging may be an important goal whereas, nursing homes may use music therapy in more of a support role or to relieve pain.

Music is considered a universal language and has influenced the human existence at all levels. It is a medium for communication, which can be both pleasant and healing experience. It is believed that therapy using music improves the quality of a person's life and can be aided in the physical physiological and emotional integration of the individual in the treatment of illness or disability.

The mood and quality of each Ragas are different. Some ragas are very light like Raag "Iman" but some are very heavy and gloomy like Raag Bhairav, which is why it is sung in the early morning. Malhars' are sung dedicated to rain.

Classical singers say, Malhars like Megh Malhar, Miya Malhars brings rain. So, it partly depends upon the nature of the Ragas and almost classical singers believed that it's good for health if we can sing it during that specific time. Every Raga has its own impact according to their lyrics (bandish) also.

Raga, is a terminology which is used regularly in Indian Music. First of all, what is Raga? In the 7th Century the term 'Raga' was defined for the first time by Matanga a combination of tones, with beautiful illuminating graces, pleases the people in general in his book, "Brihadessi" of Matanga.

Ragas is referred to as a miracle of microtones and the swaras can range between 5 to 7 which covers 22 shruti's is an octave. The flexibility in Indian music provides the performer an opportunity to oscillate swaras, which is where Raga music plays the therapeutic role. The frequencies can reach the neighbouring swaras which intensifies the listener's musical experience. Overtime the Raga music therapy system can trim a person's mind and their behavioural pattern.

Every listener will have a connection to their favourite raga emotionally and physically. Research has embarked to rediscover the therapeutic ragas on a trial-and-error basis which is already providing promising results.

Improves digestive power cures stomach related problems. There are many other ragas which makes us feel that there are some powers of them that is incredible. It cures mental illness, soothes the turbulent mind and restores peace and harmony. It sharpens the intellect of the singer as well as the listener.

Instils courage in one's mind and replenishes the energy in the body. Ragas are remover of sorrows. Gives a happy feeling. Tonic for nerves. It controls high and low blood pressure; cures heart as well as nervous diseases. It gives fresheners and dynamism Ananda Bhairavi.

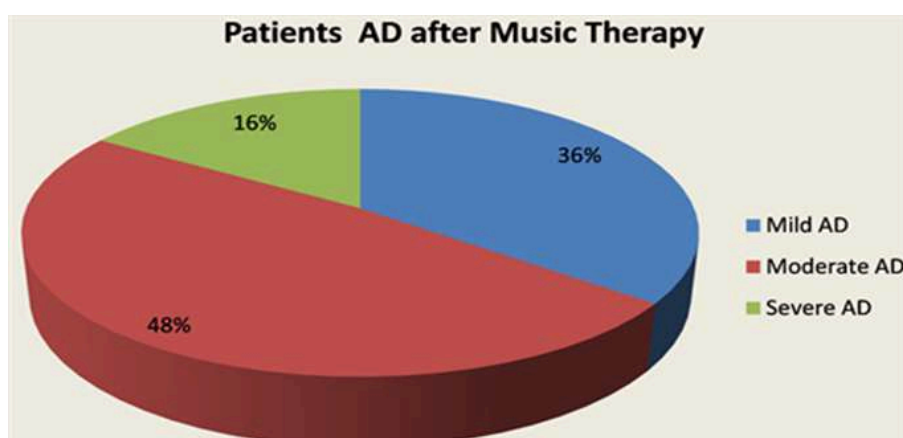
Happy	Romantic	Calm	Longing	Tensed	Sad
r_e , $\beta = -0.79^*$	r_e , $\beta = -0.83^{**}$	r_e , $\beta = -0.88^{**}$	dha , $\beta = 0.89^{**}$	r_e , $\beta = 0.91^{**}$	dha , $\beta = 0.80^*$
$R^2 = 0.58$	$R^2 = 0.66$	$R^2 = 0.75$	$R^2 = 0.78$	$R^2 = 0.89$	$R^2 = 0.60$
$F(1,10) = 16.48$, $p < 0.05$	$F(1,10) = 22.19$, $p = 0.001$	$F(1,10) = 330.61$, $p < 0.001$	$F(1,10) = 39.22$, $p < 0.001$	$F(1,10) = 44.46$, $p < 0.001$	$F(1,10) = 17.23$, $p < 0.05$

The results of the first predictive model with values of adjusted R^2 , standardized coefficient (β) and F ratio of ANOVA results are reported in the table. The correlation coefficients (β) marked with a single (*) and a double asterisk (**) are significant correlations at $p < 0.05$ and $p < 0.001$ respectively.

The raga Ananda Bhairavi has an effect in postoperative pain management which is evidenced by the reduction in analgesic requirement by 50% in those who listened to raga it postoperatively 3 days. A significant P value of <0.001 was obtained the prior exposure of Karnatic music among the study population has no effect on the reduction in the requirement of analgesics.

Indian classical dances and their ancient history indicate that from the very beginnings their dances are aimed at the betterment of health of dancers. In many cases they are compared with yogis as a form of physical and mental exercise.

Indian classical dance styles are categorized into major seven kinds: Kathak, Bharatnatyam, Manipuri, Kathakali, Odissi, Kuchipudi, Mohiniattam and all Indian classical dances are to varying degrees rooted in the Natyashastra and therefore share common features for example, the mudras, some body positions and the inclusion of dramatic or expressive acting or Abhinaya.

MS. SONIKA
Librarian

FROM CUSTODIANS TO CURATORS: REDEFINING THE ROLE OF LIBRARIANS IN THE DIGITAL ERA

In the past, librarians were viewed as knowledge custodians—gatekeepers to huge collections of books, periodicals, and archives. They were in charge of acquiring, cataloguing, and administering physical collections. However, the digital revolution created new difficulties and opportunities. With the advent of the internet, e-books, digital archives, and online databases, libraries' resources expanded beyond the physical shelf. This transformation has transformed librarians into curators, managing an ever-increasing sea of digital content. Instead of simply conserving books, librarians now create various digital collections to ensure that users have access to high-quality, verifiable information in an age of widespread disinformation.

They must also bridge the gap between people and technology by assisting them in navigating complex online databases, electronic resources, and digital libraries. This transformation has led to the development of new skills in digital literacy, data management, and information retrieval. . Today's librarians are curators of both physical and digital knowledge, managing a complex terrain of information technology, digital resources, and user requirements. The digital era has introduced a variety of technologies that librarians must master, from library management software to digital archiving tools and online research databases.

A librarian in today's world must be proficient in:

Information Technology and Digital Tools: Modern librarians are experts in digital systems such as e-catalogs, e-lending platforms, and integrated library systems. They also play a vital role in maintaining online databases and ensuring users have seamless access to digital resources.

Digital Literacy: In the digital age, librarians are educators who teach users how to effectively navigate, evaluate, and use digital resources.

Data Curation and Management: Librarians today curate digital collections, which include e-books, digital archives, multimedia resources, and academic databases. They are responsible for organizing these vast collections and ensuring their accessibility. Additionally, they manage digital repositories, often preserving important historical and cultural documents in digital formats for future generations.

Personalized Information Services: One of the key roles of librarians as curators is to provide personalized services to users. This involves not only helping patrons find information but also recommending resources based on their specific needs.

Promoting Open Access and Collaboration: Librarians are strong advocates for open access, ensuring that valuable information is available to everyone, regardless of socioeconomic status. They play a crucial role in the promotion of digital repositories, encouraging scholarly collaboration and contributing to the growing movement of free and open access to academic research.

While the digital transformation has opened up many opportunities for librarians, it also presents several challenges:

Keeping Up with Technological Advancements: The pace of technological change is rapid, and librarians must continually update their skills to stay relevant. Learning to manage new software, databases, and digital platforms requires ongoing professional development.

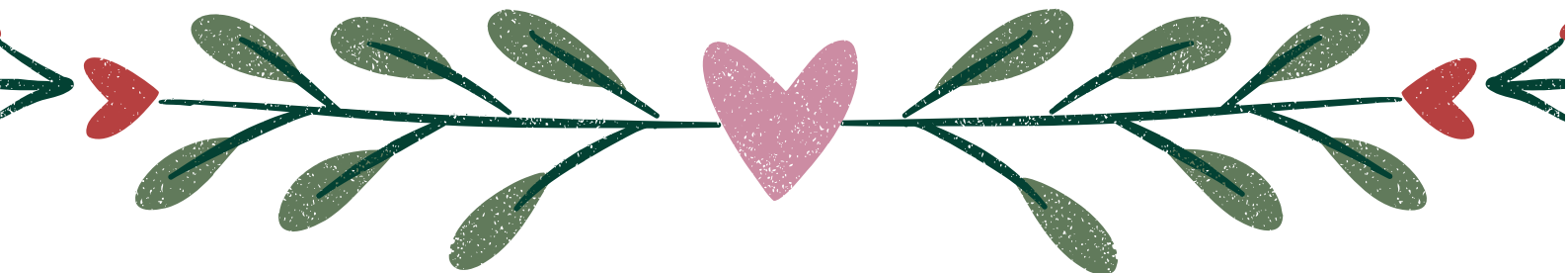
Budget Constraints: As libraries transition to digital services, they face the challenge of maintaining their physical collections while investing in costly digital resources.

Misinformation and Digital Literacy: The proliferation of information online has made it difficult for users to identify credible sources. Librarians must actively promote digital literacy programs to help users navigate the complex digital landscape.

Librarians are now managers of a huge digital and physical landscape rather than just keeping books in storage. Librarians of today serve as community leaders, educators of digital literacy, and curators of knowledge.

Librarians will continue to play a crucial role in making sure that knowledge is reliable, readily available, and conserved for future generations as the world digitises. The transformation from custodian to curator involves more than just a change in job description; it also involves a change in perspective.

Librarians increasingly actively participate in the production, curation, and sharing of knowledge rather than just managing collections. In the digital age, their function in providing information access to empower people and communities is more important than ever.

MS. NISHA BHAGAT
Assistant Professor

FROM INNOVATION TO CATASTROPHE: THE UNFOLDING CRISIS OF PLASTIC MENACE

Plastic, once hailed as a wonder material for its versatility, durability, and low cost, has transformed industries and everyday life. However, its journey from innovation to menace reveals a cautionary tale of unchecked consumption, waste, and environmental damage.

Plastic was first developed in the early 20th century, with the invention of Bakelite in 1907 marking the dawn of the modern plastic age. It quickly became a material of choice for many industries due to its lightweight, durable, moldable, and resistant properties. By the mid-20th century, plastics revolutionized industries like packaging, automotive, electronics, and healthcare. It played a critical role during World War II and in post-war consumerism, when the mass production of plastic products boomed.

Plastics provided numerous benefits:

Affordability: Its low production costs made goods more accessible.

Versatility: Able to be molded into almost any shape, plastic met a wide range of needs, from packaging to medical equipment.

Durability: Its long-lasting properties meant that it outlived many other materials in terms of wear and tear.

Health and Safety: In the medical field, plastic enabled disposable syringes, sterile packaging, and critical tools, reducing contamination risks.

As plastic use expanded, so did the problems associated with its persistence. What made plastic a marvel—its durability—became its greatest weakness as environmental concerns emerged.

Plastic does not decompose in the traditional sense. Instead, it breaks down into smaller particles over hundreds or thousands of years, often ending up as microplastics, posing risks to ecosystems and human health. By the 1970s and 1980s, environmentalists raised alarms about the accumulation of plastic waste.

However, with the rise of single-use plastics in the food and beverage industry, the issue worsened. Today, it's estimated that over 8 million tons of plastic enter the ocean annually, forming giant floating garbage patches, such as the Great Pacific Garbage Patch.

Plastic pollution in India is a significant environmental challenge, affecting ecosystems, public health, and urban cleanliness. Here's an overview of the current scenario:

1. High Plastic Waste Generation

India generates approximately 3.5 million tons of plastic waste annually, with urban areas contributing a significant portion due to high population density and consumption. While a portion of this plastic is recycled, much of it is mismanaged, leading to environmental pollution.

2. Single-Use Plastics

Single-use plastics, such as bags, bottles, straws, and packaging materials, are the primary culprits of pollution. These items continue to be widely used due to their convenience and low cost.

3. Mismanaged Waste and Ineffective Collection

A significant proportion of plastic waste is mismanaged, with only about 60% of plastic waste being collected for recycling. The rest ends up in landfills, rivers, and oceans. Poor waste management infrastructure, particularly in smaller towns and rural areas, exacerbates the problem, leading to littering and unregulated dumping.

4. Impact on Water Bodies

Rivers like the Ganges and Yamuna, and India's extensive coastline, are heavily impacted by plastic pollution. Plastic waste from urban areas often ends up in water bodies, contributing to marine pollution. India ranks high among the countries contributing to ocean plastic, with microplastics found in large quantities in coastal waters.

5. Health and Environmental Hazards
Wildlife: Animals, particularly cattle and marine life, often ingest plastic, leading to injuries, death, and the spread of microplastics through the food chain.

Soil and Water Contamination: Microplastics are increasingly being found in the soil, water, and even the air, posing risks to agriculture and water quality.

Human Health: Microplastics have entered the human food chain, and the burning of plastic waste in open environments releases toxic chemicals, leading to respiratory issues and other health problems.

India has implemented several legislative measures to tackle plastic pollution. Some key initiatives and laws include:

1. **Plastic Waste Management (PWM) Rules, 2016:** This is the primary legislation regulating plastic waste in India. It mandates producers, importers, and brand owners to manage plastic waste generated by their products. It also introduced the concept of Extended Producer Responsibility (EPR), making producers responsible for collecting and recycling the plastic waste they produce.

2. **Plastic Waste Management (Amendment) Rules, 2021:** This amendment imposed a nationwide ban on single-use plastics such as plastic bags, cutlery, and straws, which came into effect in July 2022. The ban targets plastic items that have low utility but high environmental impact.

3. **Swachh Bharat Mission:** Although not specifically focused on plastic, this nationwide campaign aimed at cleanliness has led to greater awareness and action around the issue of plastic pollution.

4. **State-level bans and regulations:** Several Indian states, including Maharashtra, Tamil Nadu, and Karnataka, have implemented their own bans on certain plastic items, such as plastic bags and packaging materials, to tackle local plastic pollution.

5. **National Action Plan for Marine Plastic Waste:** India, as part of its commitment to reduce plastic pollution in oceans, has launched initiatives like this plan, aiming to address plastic leakage into marine ecosystems.

6. **Environmental Protection Act (EPA), 1986:** Under this broader legislation, the government has issued directives and standards for controlling plastic pollution, particularly related to industrial plastic waste.

India has a large informal sector involved in plastic recycling. However, the sector is under-regulated, lacks advanced technology, and often operates under hazardous conditions. While India boasts a high recycling rate (around 60%), this is primarily due to the efforts of the informal sector rather than robust formal waste management systems.

Educational institutions play a crucial role in combating plastic pollution by raising awareness, promoting sustainable practices, and fostering innovation. Through integrating environmental education into curricula, schools can teach students about the impact of plastic waste. Initiatives like banning single-use plastics on campuses, organizing plastic collection drives, and establishing recycling programs encourage practical action.

Research projects on plastic alternatives and waste management provide innovative solutions. Environmental clubs and student-led advocacy promote leadership and community engagement. By setting an example and equipping future generations with knowledge and tools, educational institutions are key drivers in reducing plastic pollution.

While the damage from plastic pollution is severe, there is hope. A combination of innovative technologies, strong policies, and a shift in consumer behavior toward sustainable practices can reduce the plastic burden. Public awareness campaigns and a growing global movement toward reducing plastic consumption, reusing materials, and investing in eco-friendly alternatives are paving the way for a cleaner future.

Plastic's journey from a wonder material to a menace reflects the unintended consequences of our modern industrial age. Its future will depend on how well we manage its use, reduce its waste, and innovate to prevent further environmental harm.

To effectively tackle plastic pollution, India needs better waste management systems, stronger policy enforcement, increased public participation, and innovations in plastic alternatives and recycling technologies. Efforts are underway to develop alternatives to plastic packaging, promote extended producer responsibility (EPR), and reduce plastic production, but the path to a plastic-free environment requires more concerted action across all areas

Indeed, nature possesses incredible resilience and the ability to recover from damage, but its capacity is not limitless. When we advocate for protecting the Earth, we are fundamentally safeguarding the future of humanity. Earth has survived countless changes over billions of years, but it's the delicate ecosystems that support human life which are at risk due to pollution and environmental degradation. By reducing plastic pollution and protecting natural resources, we are ensuring the survival and well-being of the human race, preserving a habitable environment for ourselves and future generations. Ultimately, saving the planet is about saving ourselves.

DR. KUSUM
Assistant Professor

ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਮਹਤਤਾ

ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਕਸ਼ੇ ਵੱਲ ਝਾਤ ਮਾਰੀਏ ਤਾਂ ਰਿਆਸਤ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਇੰਝ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਭਾਰਤ ਮਾਤਾ ਦੇ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਮੁਕਟ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੋਹਣਾ ਅਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਲੁਭਾਉਣ ਵਾਲਾ ਇਲਾਕਾ ਹੈ। 1947 ਈ. ਦੀ ਜੰਗਬੰਦੀ ਦੇ ਸਮੇਂ 33,000 ਮੁਰਬਾ ਇਲਾਕਾ ਰਿਆਸਤ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਰਹਿ ਗਿਆ ਜਿਸ ਨਾਲ ਰਿਆਸਤ ਦਾ ਖੇਤਰਫਲ ਘੱਟ ਗਿਆ ਪਰ ਇਸ ਜੰਗਬੰਦੀ ਨਾਲ ਉੱਧਮਪੁਰ, ਜੰਮੂ, ਕੱਠੂਆ ਅਤੇ ਅਨੰਤਨਾਗ ਅਜਿਹੇ ਇਲਾਕੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਭੂਗੋਲਿਕ ਤੌਰ ਤੇ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਪਿਆ। ਸਿਕੰਦਰ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਜੰਮੂ ਦੇ ਦੋ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਇਲਾਕੇ ਸਨ ਅਭਿਸਾਰ ਤੇ ਦੂਜਾ ਕੈਥੀਉਈ। ਅਭਿਸਾਰ ਪੁਣਛ ਦੀ ਰਿਆਸਤ ਦਾ ਨਾਮ ਸੀ ਅਤੇ ਕੈਥੀਉਈ ਦਰਿਆ ਰਾਵੀ ਦੇ ਨਾਲ ਲੱਗਦੀ ਰਿਆਸਤ ਸਿਆਲਕੋਟ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਸਾਂਕਲ ਦੇ ਨਾਲ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਡੋਗਰਾ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਨਾਂ ਦਵਿਗਰਿਤ ਦੇਸ਼ ਹੈ ਦਵਿਗਰਿਤ ਤੋਂ ਭਾਵ ਦੋ ਟੋਏ ਹਨ। ਦੋ ਟੋਇਆਂ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਦੋ ਝੀਲਾਂ ਮਾਨਸਰ ਅਤੇ ਸੁਰਿਨਸਰ ਜੋ ਕਿ ਅੱਜ ਵੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ। ਜੰਮੂ ਇਕ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਈ ਸੌ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਜਾ ਬਾਹੂ ਲੋਚਨ ਦੇ ਭਰਾ ਜਾਂਬੂ ਲੋਚਨ ਨੇ ਆਬਾਦ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਕਈ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਨੇ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਉੱਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਡਾ. ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਗੁਲਸ਼ਨ, ਡਾ. ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੂਦਨ, ਡਾ. ਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋ: ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਹਨ।

ਡਾ. ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਗੁਲਸ਼ਨ ਦਾ ਜਨਮ 13 ਅਪ੍ਰੈਲ 1941 ਈ. ਨੂੰ ਮੁਜ਼ਫਰਾਬਾਦ ਵਿੱਖੇ ਪਿਤਾ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਗੁਰੂ ਕੌਰ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਹੋਇਆ। 1947 ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸਾਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮੁਜ਼ਫਰਾਬਾਦ, ਕੁਰਕਸ਼ੇਤਰ, ਦਿੱਲੀ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਨਗਰ ਦੇ ਰਿਫਿਊਜੀ ਕੈਂਪਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ ਪਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ 9 ਵਰ੍ਹੇ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਮਾਸਟਰੀ ਕੀਤੀ ਤੇ ਫਿਰ ਕਾਲਜ ਵਿੱਚ ਲੈਕਚਰਾਰ ਰਹੇ। ਡਾ. ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸਾਹਿਤਕ ਸਫਰ ਕਹਾਣੀ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਇਹਨਾਂ ਦੇ 5 ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਛੱਪ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। 1.ਕਲੀਆਂ (1966) 2.ਕਾਲੀਆਂ ਰਤਾਂ (1969) 3.ਬੁਤ ਬੋਲਦੇ ਹਨ (1972) 4.ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ (1980) 5.ਚਿਨਾਰਾਂ ਦੀ ਛਾਂ (1980) ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ 1997 ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸੂਰਾ ਨਾਵਲ ਛੱਪਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਡਾ. ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਗੁਲਸ਼ਨ ਨੇ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਬਾਰੇ ਤਿੰਨ ਕਿਤਾਬਾਂ ਛਾਪੀਆਂ ਹਨ। 1.ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਸਾਹਿਤ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ 2. ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ (ਆਰੰਭ ਤੋਂ 1947 ਤੱਕ) 3.ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ (1947 ਅੱਧ - 1997 ਅੱਧ)

ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਦਾ ਇਲਾਕਾ: ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਮੁਜ਼ਫਰਾਬਾਦ, ਪੁਣਛ, ਮੀਰਪੁਰ, ਕੱਠੂਆ, ਉੱਧਮਪੁਰ, ਰਾਜੌਰੀ ਅਤੇ ਰਿਆਸੀ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਬਸੋਲੀ, ਕਠੂਆ, ਸਾਂਬਾ, ਜੰਮੂ, ਨਵਾਂ ਸ਼ਹਿਰ, ਰਣਬੀਰ ਸਿੰਘ ਪੁਰਾ ਅਤੇ ਅਖਨੂਰ ਵਿੱਚ ਡੋਗਰੀ ਛੂਹ ਵਾਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪੁਣਛ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੀਆਂ ਪਹਾੜੀਆਂ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰੀ ਪੰਜਾਬੀ ਨਾਲ ਵੱਡੇਰੀ ਸਾਂਝ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਪੁਣਛੀ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਪਹਾੜੀ ਪੁਣਛੀ ਦਾ ਅਸਰ ਹੈ। ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਭਾਸ਼ਾ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਥੋਂ ਦੇ ਲੋਕ ਕੇਸਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਕਿਤ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਸ਼ਾਰਧਾ ਅਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿੱਖੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਦੇਵਨਾਗਰੀ ਦੀ ਭੈਣ ਹੈ। ਬਾਰਾਮੂਲਾ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਕਾਝੀਕੁੰਡ ਤੱਕ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਦੇ ਲੋਕ: ਡਾ. ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਗੁਲਸ਼ਨ ਅਨੁਸਾਰ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਇਥੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੋ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਹੈ ਪਹਿਲਾ ਆਰੀਆ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਤੁਰਾਨੀ। ਆਰੀਆ ਨਸਲ ਵਿੱਚ ਡੋਗਰੇ, ਚਿਡਾਲੀ, ਪਹਾੜੀ, ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਅਤੇ ਦਰਦ ਹਨ ਅਤੇ ਤੁਰਾਨੀ ਨਸਲ ਵਿੱਚ ਬਲਤੀ, ਲੱਦਾਖੀ, ਚੰਪਾ। ਡੋਗਰਿਆਂ ਨੂੰ ਆਰੀਆ ਨਸਲ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਨਾਲ ਦੇ ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਵਸੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਡੁੱਗਰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਰਿਆਸਤ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 146 ਅਨੁਸਾਰ ਕਸ਼ਮੀਰੀ, ਪੰਜਾਬੀ, ਬਲਤੀ, ਦਰਦੀ, ਪਹਾੜੀ ਅਤੇ ਲੱਦਾਖੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਜ਼ਬਾਨਾਂ ਹਨ।

ਰਿਆਸਤ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਲੋਕ ਗੀਤ: ਕਿਸੇ ਵੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਲੋਕ ਸਾਹਿਤ ਵਿੱਚ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਪਹਿਲੇ ਨੰਬਰ ਤੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਗੀਤ ਦੀ ਬੋਲੀ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿਚਲੀਆਂ ਵੇਰਵਿਆਂ ਕਾਰਣ ਉਸਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਪਛਾਣ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਸਾਰੀਆਂ ਖੁਬੀਆਂ ਕਾਰਣ ਹੀ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਤੋਂ ਅੱਡ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀਆਂ ਉਪਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਨੂੰ ਜਨਮ ਤੋਂ ਲੈ ਜੇ ਮੌਤ ਤੱਕ, ਰੁੱਤਾਂ ਮੇਲਿਆਂ ਤੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਸੰਬੰਧੀ ਗੀਤ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਦੇ ਜਨਮ ਸਮੇਂ, ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਕਾਰਜਗਤ ਗੀਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਣਕ ਬੀਜਣ ਤੇ ਕਟਣ ਗੀਤ, ਕੋਹਲੂ ਚਲਾਉਣ ਦੇ ਗੀਤ, ਚਰਖਾ ਕੱਤਣ ਵੇਲੇ ਦੇ ਗੀਤ ਹਨ, ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪ੍ਰੇਮ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਗੀਤ ਵੀ ਹਨ।

ਲੋਕ ਨਾਟਕ: ਲੋਕ ਨਾਟਕ ਦੀ ਸਾਂਝ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨਾਲ ਕਾਫੀ ਪੁਰਾਣੀ ਹੈ ਲੋਕ ਨਾਟਕਾਂ ਨੂੰ ਖੇਡਣ ਵਾਲੇ ਸਥਾਨਕ ਲੋਕ ਕਲਾਕਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲ ਨਾਟ ਜੁੰਡਲੀਆਂ ਅਕਸਰ ਬਣੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਸਨ। ਨਾਟਕ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਪੁਤਲੀਆਂ ਦੇ ਤਮਾਸ਼ੇ, ਰਾਸ ਲੀਲਾ, ਰਾਮ ਲੀਲਾ, ਸਵਾਂਗ, ਨਕਲਾਂ ਅਤੇ ਮਦਾਰੀਆਂ ਤੇ ਬਾਜੀਗਰਾਂ ਦੇ ਤਮਾਸ਼ੇ ਤੋਂ ਹੀ ਨਾਟਕਾਂ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਲੋਕ ਨਾਚ: ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਲੋਕ ਸਾਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਭੰਗੜਾ ਅਤੇ ਗਿੱਧਾ ਲਿਆ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹਨ ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇੱਥੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਪਹਾੜੀ ਰੰਗ ਵਿੱਚ ਲੋਕ ਨਾਚ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਗਤੱਕਾ, ਤਲਵਾਰੀਆਂ, ਝੰਮਰ, ਸੋਹਾੜੀ, ਕਿਕਲੀ, ਜਾਗਰਨਾ, ਚੋਕੀ, ਫੁੰਮਨੀਆਂ ਕੁੱਢ, ਮਾਝਾ। ਪਹਾੜੀ ਪੁਣਛ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਲੋਕ ਨਾਚ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਨਾਲ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਰੀਰ ਦੀਆਂ ਹਰਕਤਾਂ ਘੱਟ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਣਕ ਦੇ ਪੂਲੇ ਰੱਖ ਕੇ ਤੀਵੀਆਂ ਅਤੇ ਮਰਦ ਖੜੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਲੱਠਾਂ (ਸ਼ਿਵੀ) ਫੜਕੇ ਨਾਲ ਲੱਠਾਂ ਚਲਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾਲ ਨੱਚਦੇ ਹਨ। ਇੱਥੇ ਇਕ ਹੋਰ ਲੋਕ ਨਾਚ ਕੁੱਢ ਹੈ ਇਹ ਇਕ ਗੋਲ ਚੱਕਰ ਵਿੱਚ ਖੇਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਸ ਵਿੱਚ ਖੇਡਣ ਵਾਲੇ ਗੋਲ ਚੱਕਰ ਵਿੱਚ ਖੜੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਚੱਕਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਢੋਲ, ਬੰਸਰੀ ਅਤੇ ਛੈਣੇ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲੇ ਖੜੇ ਹੋ ਕੇ ਵਜਾਉਂਦੇ ਤੇ ਨੱਚਦੇ ਹਨ ਇਸ ਨਾਚ ਨੂੰ ਕਰਣ ਵਾਲੇ ਕਮੀਜ਼ ਚੂੜੀਦਾਰ ਪਜਾਮਾ ਤੇ ਉਪਰੋਂ ਵਾਸਕਟਾਂ ਜਾਂ ਕਮਰਬੰਦ ਅਤੇ ਸਿਰ ਉਪਰ ਤੁਰਿਆ ਵਾਲੀਆਂ ਪੱਗਾਂ ਪਹਿਨਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨੱਚਣ ਵੇਲੇ ਇਕ ਹੱਥ ਕਮਰ ਉੱਤੇ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਹੱਥ ਉੱਚਾ ਕਰਕੇ ਪੁਲਾਂਘਾ ਪੁੱਟਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਤਾੜੀਆ ਵਜਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਰਦੀਆਂ ਵਿੱਚ ਗੋਲ ਚੱਕਰ ਵਿੱਚ ਅੱਗ ਬਾਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਲੋਕ ਚਿਤਰਕਲਾ: ਤੀਵੀਆਂ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਲਿਪਟ ਪੋਚਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਮਗਰੋਂ ਗੁੜ੍ਹੇ ਰੰਗ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਨਾਲ ਲਕੀਰ ਵਾਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਫਰਸ਼ ਤੋਂ ਦੋ ਕੁ ਫੁੱਟ ਉੱਚੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਰੰਗ ਆਪ ਤਿਆਰ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੇਲ, ਬੂਟੇ, ਫੁੱਲ, ਗੋੜੇ, ਮੋਰ, ਚਿੜੀਆਂ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਦੇ ਚਿੱਤਰ ਬਣਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਮੁਜ਼ਫਰਾਬਾਦ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਮਹਿੰਦੀ ਨਾਲ ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੜਨ ਲਈ ਬੂਹੇ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅੰਦਰਲੇ ਕਮਰਿਆਂ ਤੱਕ ਮਹਿੰਦੀ ਨਾਲ ਲਕੀਰ ਖਿੱਚੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਚੋਕੇਰ ਜਿਹੀ ਡੱਬੀ ਬਣਾ ਕੇ ਉਸਦੇ ਚੋਰਸ ਪਾਸੇ ਬਣਾ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਟਿੱਕੇ ਪਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਬੁਝਾਰਤਾਂ: ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਵਾਲਾ ਹੈ ਇਥੋਂ ਦੇ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਫ਼ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਥੇ ਬੁਝਾਰਤਾਂ ਦਾ ਘੇਰਾ ਵਿਸ਼ਾਲ ਹੈ। ਇਹ ਬੁਝਾਰਤਾਂ ਕੁਦਰਤ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ, ਮਨੁੱਖੀ ਸਰੀਰ ਨਾਲ, ਘਰੇਲੀ ਵਸਤਾਂ ਨਾਲ, ਬਨਸਪਤੀ ਨਾਲ, ਕਿਰਸਾਨੀ ਨਾਲ ਅਤੇ ਜੀਵ ਜੰਤੂਆਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ:-ਦੋ ਦੀਵੇ ਬਲਦੇ ਆਵਣ ਦੇ ਪੱਖੇ ਚਲੇ ਆਵਣ।

ਲੋਕ ਸੰਗੀਤ ਤੇ ਲੋਕ ਸਾਜ਼: ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੋ ਢੰਗਾਂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਮੁੱਖ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਇਕ ਗੀਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਦੂਜਾ ਲੋਕ ਗਾਥਾਵਾਂ ਜਾਂ ਵਾਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਇਥੋਂ ਦੇ ਲੋਕ ਸਾਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਡੋਲ/ਢੋਲਕ, ਸਾਰੰਗੀ, ਛੈਣਾ ਚਿਮਟਾ, ਘੜਾ, ਘੰਟੀ, ਖੜਤਾਲਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਆਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਦੇ ਗਾਇਕ ਰਾਜਾ ਰਸਾਲੂ, ਰਾਜਾ ਕਛੂਆ, ਪੂਰਨ ਭਗਤ, ਗੋਪੀ ਚੰਦ ਆਦਿ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਸੰਗ ਲੈ ਕੇ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਸਾਰੰਗ ਤਿਲੰਗ, ਆਮਵਰੀ ਅਤੇ ਪਹਾੜੀ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਕਈ ਰੂਪ ਹਨ।

ਲੋਕ ਵਾਰਾਂ: ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਜਦ ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਆਪਣੇ ਟੱਬਰ, ਕਬੀਲੇ, ਪਿੰਡ ਦਾ ਵੇਰ ਕੱਢਣ ਲਈ ਆਪਣੀ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਨਵੀਂ ਥਾਂ ਨੂੰ ਮਲਣ ਲਈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਦੂਜੇ ਬੰਦੇ ਦੇ ਹਮਲੇ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਆਪਣੀ ਸੈਨਾ ਨਾਲ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਉਤਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਸੈਨਾ ਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਕੁਝ ਬੰਦਿਆਂ ਨੇ ਅੱਖੀ ਦੇਖਿਆ ਹਾਲ ਕਲਮਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡੇ ਕੋਲ 18 ਲੋਕ ਵਾਰਾਂ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹਨ। (1)ਸ਼ਮਸਥਾਨ ਦੀ ਵਾਰ (2)ਸੂਰੇ ਦੀ ਵਾਰ (3)ਮੀਰਦਾਸ ਚੋਹਾਨ ਦੀ ਵਾਰ (4)ਰਾਜਾ ਰਸਾਲੂ ਦੀ ਵਾਰ (5)ਢੋਲ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਵਾਰ (6)ਰਾਜਾ ਹੋਸ ਦੀ ਵਾਰ (7)ਲਛਮਣ ਦੀ ਵਾਰ (8)ਗੁੱਗੋ ਦੀ ਵਾਰ (9)ਬਾਬਾ ਜਿੱਤੋ ਦੀ ਵਾਰ (10)ਬਾਵਾ ਮਈਮਲ ਦੀ ਵਾਰ (11)ਕਮਰਾਜ ਦੀ ਵਾਰ (12)ਮੇਜਰ ਬਹਾਦਰ ਅਲੀ ਦੀ ਵਾਰ (13)ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਦੀ ਵਾਰ (14)ਸੂਬਾ ਜੰਗ ਬਾਜ ਦੀ ਵਾਰ (15)ਜਬਤੂ ਜਬਿਆਲ ਦੀ ਵਾਰ (16)ਪੂਰਨ ਦੀ ਵਾਰ (17)ਡੀਡੋ ਦੀ ਵਾਰ (18)ਮਲੀ ਸ਼ਬਜਲੀ ਸੂਦਨ ਦੀ ਵਾਰ। ਇਹਨਾਂ ਲੋਕ ਵਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਪੰਜ ਵਾਰਾਂ ਦੇ ਵਧੇਰੇ ਰੂਪ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। 11 ਲੋਕਵਾਰਾਂ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ। 3 ਵਾਰਾਂ ਪੰਜਾਬ ਨਾਲ ਅਤੇ ਦੋ ਰਾਜਸਥਾਨ ਨਾਲ ਅਤੇ ਦੋ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਹਨ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ 11 ਲੋਕਵਾਰਾਂ ਬੀਰ ਰਸੀ ਹਨ 2 ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦੱਸਦੀਆਂ ਹਨ। 3 ਯੋਗਕਥਾਤਮਕ ਅਤੇ ਦੋ ਪ੍ਰੇਮ ਕਥਾਤਮਕ ਹਨ।

ਲੋਕ ਗਾਥਾਵਾਂ: ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਲੋਕ ਸਾਹਿਤ ਵਿੱਚ ਮਿਲਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਲੋਕ ਗਾਥਾਵਾਂ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਵਿਛੋੜੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕੈਂਚੀ, ਡੋਲ ਚੰਨ ਆਦਿ ਜਾਂ ਫਿਰ ਕੁਝ ਇਕ ਲੋਕ ਗਾਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਨੂੰਹ ਸੱਸ ਦੀ ਲੜਾਈ ਦੁਖਦਾਈ ਘਟਨਾ ਵਜੋਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਧੋਬਣ ਤੋਂ ਰਾਜਾ ਅਤੇ ਨਾਥੂ ਅਤੇ ਗਦੱਣ। ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਗੁਲਸ਼ਨ ਨੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਕੈਂਚੀ ਲੋਕ ਗਾਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮੁਜ਼ਫਰਾਬਾਦੀ, ਪੁਣਛ/ਰਾਜੌਰੀ, ਗੁੱਜਰੀ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਚਾਰ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਧੋਬਣ ਲੋਕ ਗਾਥਾ ਨੂੰ ਮੁਜ਼ਫਰਾਬਾਦੀ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਲੋਕ ਖੇਡਾਂ: ਲੋਕ ਖੇਡਾਂ ਵਿੱਚ ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਤੇ ਘਰ ਦੇ ਬਾਹਰ ਦੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਮੌਸਮ ਅਨੁਸਾਰ ਖੇਡੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਅਤੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਅਤੇ ਕੁੜੀਆਂ ਦੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਕੁੜੀਆਂ ਦੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਵਿੱਚ ਆਲੂ ਕਚਾਲੂ, ਤਿਲਮ ਤਿਲੜੀਏ ਭਾਬੋ, ਅਕੜ ਬਕੜ ਭੰਬੇ ਭੋਅ, ਅੰਗਲਾ ਪਤੰਗਲਾ ਛਟਾਪੂ, ਗੀਟੇ, ਅੱਡੀ ਟੱਪਾ, ਰਾਜੇ ਦੀ ਬੱਕਰੀ, ਮਾਈ-ਮਾਰੀ, ਦਾਦੀ-ਦਾਦੀ, ਰਾਜਾ-ਰਾਜਾ, ਕੋ ਕਲਾਡੀ, ਚੋਰ ਸਿਪਾਹੀ, ਖੋਹ-ਖੋਹ, ਪੋਸ਼ਮ ਪੋਅ ਹਨ ਅਤੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਦੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਵਿੱਚ ਗੁਤੀ, ਬਾਂਟੇ ਅਤੇ ਗੁਲੀ ਡੰਡਾ ਹਨ। ਕਬੱਡੀ ਅਤੇ ਘੋਲ ਵੀ ਖੇਡੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਡਾ. ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਗੁਲਸ਼ਨ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਮੁੱਢਲਾ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਹੈ। ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ‘ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਸਾਹਿਤ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ’ ਕਿਤਾਬ ਵਿੱਚ ਬਹੁ ਰੰਗਤਾ ਵਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਸਾਹਿਤ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਬਾਰੇ ਵੱਡਮੁੱਲੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

**DR. KUSHAL
KIRAN THACKER**
Assistant Professor

جہاں تک عام بول چال کا تعلق ہے اُردو زبان کو صرف مسلمانوں سے منسوب کرتا مناسب نہیں ہوگا، کیونکہ اُردو بولنے والے ہندو تو پھر لاکھوں کی تعداد میں مل جاتے ہیں لیکن بہت سے مسلمان ایسے بھی ہیں جنہیں اُردو سے کوئی خاص تعلق نہیں۔ مثلاً تامل ناڈو کے مسلمانوں کی زبان تامل ہے۔ اسی طرح بنگال کے مسلمان عموماً بنگالی بولتے ہیں۔ گجرات کے مسلمان اکثر گجراتی میں ہی بات کرتے ہیں۔

اگرچہ اُردو کے وجود میں آنے کی حقیقی مدت کا ابھی تک تعین نہیں ہو سکا۔ تاہم ماہرین اس بات سے متفق ہیں کہ اُردو اور ہندی ہم پلہ زبانیں ہیں۔ اوران کی بنیادی دہلی کے ارد گرد ایک ہزار سال قبل بولی جانے والی مقامی بولیوں میں تلاش کی جاسکتی ہے۔ ممکنہ طور پر کھڑی بولی ہی سے تیرہویں صدی یا اس کے بعد کے عہد میں مسلمانوں کی ہندوستان پر سلطنت کے قیام کے بعد اُردو کی بنیاد پڑی اور یہ کھڑی بولی وہی تھی جسے شورشینی اپ بھرنش کہاجاتا تھا یعنی سنسکرت کی بگڑی ہوئی شکل۔ یا ہوں کہاجاسکتا بیکہ اُردو زبان کا تعلق کہیں نہ کہیں سنسکرت کے ساتھ جا ملتا ہے۔

جہاں تک ادبی زبان کا تعلق ہے اس سے بھی انکار نہیں کہ اُردو کے بیشتر ناول ، افسانے ، قصے، کہانیاں ، نظمیں اور مثنویاں وغیرہ عوام کے اتحاد و اشتراک اور باہمی رواداری کی جھلکیاں پیش کرتی ہیں، رامائن ، گیتا، مہابھارت جیسے پران بھی اُردو میں تالیف و ترجمہ ہوئے ہیں اس کی تعمیر و تکمیل میں ہندو اور مسلمان دونوں طبقوں کے فنکار برابر کے شریک رہے ہیں۔ عربی اور ایرانی تہذیب و تمدن اور آداب و خیالات کے علاوہ انگریزی اور بنگالی زبانوں میں لکھے گئے ٹھاکر رابندر ناتھ ٹیگور اور قاضی نذر الاسلام کے ہر دل عزیز گیتوں کو ہندوستانی عوام سے روشناس کرانے میں بھی اُردو نے نمایاں رول ادا کیا ہے۔

اُردو کے صرف اسلامی زبان
ہونے کی غلط فہمی

بر شاخ میں ہے شگوفہ کاری

ثمرہ ہے قلم کا حمد باری
کرتا ہے یہ دو زباں سے یکسر
حمد حق ومدحت پیمبر

اسی طرح پنڈت برج نرائن چکبست نے
رامائن کا ایک سین میں رام چندر جی کے
ماں سے رخصت ہونے کا منظر جن الفاظ
میں پیش کیا ہے وہ الفاظ ملاحظہ ہوں

رخصت ہوا وہ باپ سے لے کر خدا کا نام
راہ وفا کی منزل اول ہوئی تمام
منظور تہاجو ماں کی زیارت کا انتظام
دامن سے اشک پونچھ کے دل سے کیا کلام

اس کے برعکس نظیر اکبر آبادی کی نکتہ
رس نگاہ خوب پہچانتی تھی کہ ہندو
تہذیب و تمدن کا اظہار صرف ہندوستانی
زبان و بیان ہی کے ذریعے ممکن ہے۔ عربی
اور ایرانی الفاظ ہی بھرمار کے ذریعے ہیں۔
لہذا جب وہ اسلامی اعتقاد یا تمدن سے
متعلق لکھتے تھے تو ترکیبوں میں

فارسی کا رنگ ضرور جھلکتا تھا لیکن
جب مہادیوجی کے بیاہ یا کرشن کنہیا کے
بالین کا تذکرہ کرتے تھے تو ان کی زبان ایک
مختلف رنگ اور لب ولہجہ اختیار کر لیتی
تھی مثلاً

پہلے تو حمد خالق ارض و سما لکھوں
بعد اس کے پھر میں نعت شر انبیا لکھوں
ہندوستانی رنگ

پہلے ناؤں گنیش کو لیجئے سیس نوالے
جاسے کارج سدھ بوں سدا مہورت لائے

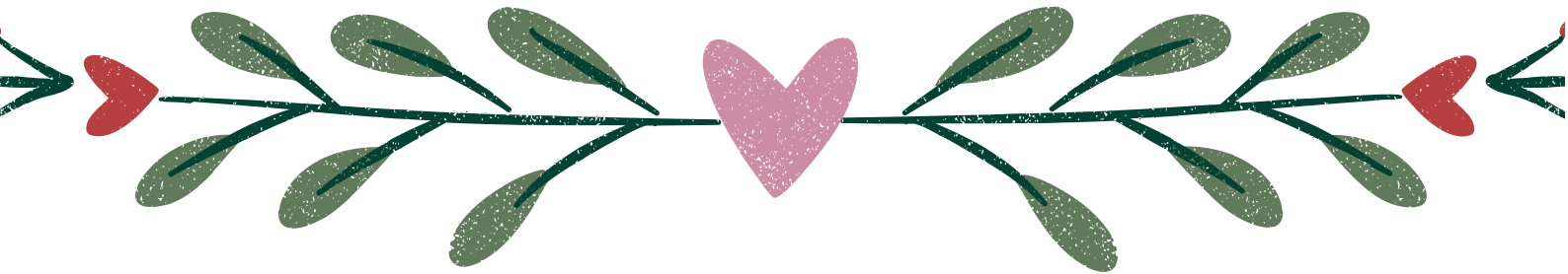
اس قدر اتحاد و اشتراک اور رواداری کے جذبے
کی حامل اردو پر اگر صرف اسلامی جذبات کی
زبان ہونے کا الزام لگایا جاتا ہے تو اس کی
وجوہات کی نشاندہی صرف غیر جانبدارانہ
رویہ ہی سے ممکن ہو سکتی ہے۔ اردو زبان میں
عربی اور فارسی خیالات و جذبات کا اظہار تو
خوب ملتا ہے لیکن ہندوستانی عناصر و جذبات
کی ترجمانی کی مثالیں خال خال ہی ملتی
ہیں۔ پیپے کی پیہو پیہو ، کوئل کی کو کو،
چمپا چمیلی کی خوشبو کی نسبت فرضی اور
خیالی ہما ، بُلبل، ہزارہ نسرین اور سنیل وغیرہ
کا ذکر خوب ملتا ہے۔ ارجن بھیم کے بہادری
بریش چندر کی وعدہ ایفائی اور سخاوت کے
بجائے رستم اور سہرات کی بہادری اور حاتم کی
سخاوت ، عشق و محبت کے سلسلے میں
سوہنی مہیوال اور بیر رانجھا کے قصوں کو نظر
انداز کر کے لیلیٰ مجنوں ، شیریں فرباد کے ترانے
خوب الایے جاتے ہیں۔ سوائے نظر اکبر آبادی کے
کسی مسلم فنکار کا ذکر تو درکنار چوٹی کے
ہندوادیوں اور شاعروں نے بھی اپنے فن پاروں
میں جینیو کو زناں اور شنکھ کو ہمیشہ ناقوف
ہی لکھا ہے۔

اصناف ادب میں بھی ہمیشہ یہی طریقہ
روا رکھا ہے۔ دوہوں، چھندوں اور سورٹھوں
کے بجائے ہمیشہ قطعات ، رباعیات ،
غزلیات اور مراثنی کو ہی ترجیح دی ہے ،
مثال کے طور پر پنڈت دیا شنکر نسیم اپنی
شہرہ آفاق مثنوی ”گلزار نسیم“ کی ابتداء
سے پہلے اپنے اڑٹ کو ان الفاظ میں یاد
کرتے ہیں:

بھے بیٹھا تھا جوکنس کے من وہ بھر کرنیند نہ سوتاتاھا
کچھ بات سہاتی نہ اس کو نت اپنی پلک بھگوتا تھا
اس مندرمیں ان دونوں کے جب کوئی بالک ہوتا تھا
کنس آن کے اس جب مارے تھامن مات پتا کا روتا تھا

لہذا اُردو بندوؤں اور مسلمانوں کو مشترکہ زبان کی حیثیت سے برقرار رکھنے کے لئے اس طریقہ کار پر عمل
ضروری

تھا جو نظر اکبر آبادی نے کیا جو بہت کم ہوا۔ اسی لئے بعض لوگ اس غلط فہمی کا شکار ہوتے گئے کہ اردو خالص
اسلامی زبان ہے جب کہ ایسا نہیں ہے۔

CAMPUS ACADEMIC FACILITIES

The institution places strong emphasis on upgrading its academic infrastructure, particularly the enhancement of library resources and internet connectivity, to support effective learning. Committed to excellence and continual improvement, the college actively participates in academic activities, alumni engagements, and collaborations with the National Assessment and Accreditation Council (NAAC).

PRESIDIUM

VOTE!

Zoology Lab

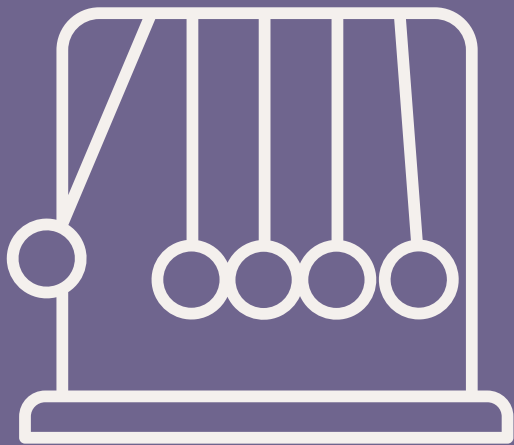

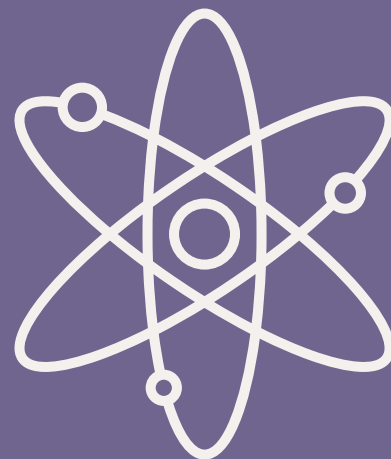
Botany Lab

Physics Lab

Chemistry Lab

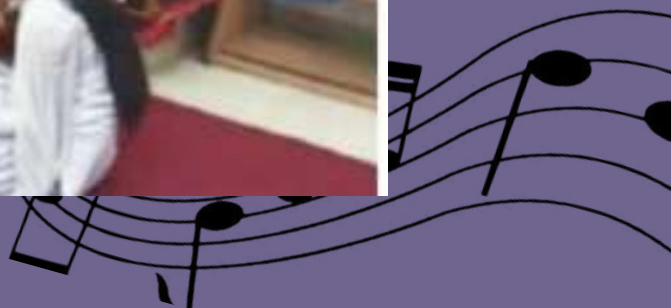

Library

Music room

Newsletters

GDC Bishnah organized a Newsletter Release event for the first quarter of 2024 in the presence of Nodal Principal Dr. S.P. Saraswat. The newsletter titled “The College Bulletin” showcased a plethora of quarterly college events and developments.

GDC Bishnah organized a release event for the college newsletter “The College Bulletin” for the second quarter of 2024 in the presence of Director, Planning, Higher Education Dr. Sukhleen Kaur.

GDC Bishnah organized a special Independence Day edition release event for the college newsletter “The College Bulletin” for the third quarter of 2024 in the presence of Dr. Baljeet Singh Raina, President of Jammu Lekhak Sabha.

GDC Bishnah organized a release event for the college newsletter “The College Bulletin” for the fourth quarter of 2024 in the presence of Shri Kewal Krishan Wadera, a social activist and environmentalist.

CULTURAL & CO-CURRICULAR ACTIVITIES

Independence Day Celebration

Independence Day Celebration

Basant Panchami

NSS day Celebration

Baisakhi Celebration

NSS PROGRAMMES

Human Right Day's Celebrated at Girls Middle School, Bishnah

Voter's Day on 25th Celebrated at HSS Salehar

Triranga Rally on 14th Aug. 2024

Plantation drive during Vanomohstav

International Yoga Diwas

Prize distribution ceremony were conducted on the occasion of NSS day celebration.

NSS Volunteers visited Ramnagar wildlife sanctuary as a part of civil defence training camp.

Inaugural Session of Civil Defence Camp

Practical Session of Civil Defence Camp

Fourth Day of Civil Defence Camp

Validation of Civil Defence Camp

SPORTS ACTIVITIES

Inter-College cross Country Men & Women Tournament 2024-2025

Inter-College Badminton Men & Women Tournament 2024-2025

Inter-College VolleyBall Men Tournament 2024-2025

Inter-College Chess Men & Women Competition 2024-2025

COLLEGE ACHIEVEMENTS

Our college students, Ms. Sivani and Mr. Yaseen participated in the prestigious 23rd Veeranna Aivalli Memorial Debate Competition, organized by the Indian Institute of Public Administration J&K Regional Branch, Jammu & Kashmir Police, and the University of Jammu. The event was held at the Brigadier Rajinder Singh Auditorium, University of Jammu.

The debate competition witnessed active participation from 27 teams, representing various colleges, university departments, and institutions from across the Jammu region. Both of our students competed admirably among these diverse teams.

We are proud to share that Ms. Sivani won the First Cash Prize of Rs. 7,000 along with a Merit Certificate for her outstanding performance in the debate. On the other hand, Mr. Yaseen also participated and received a Participation Certificate for his contribution to the competition.

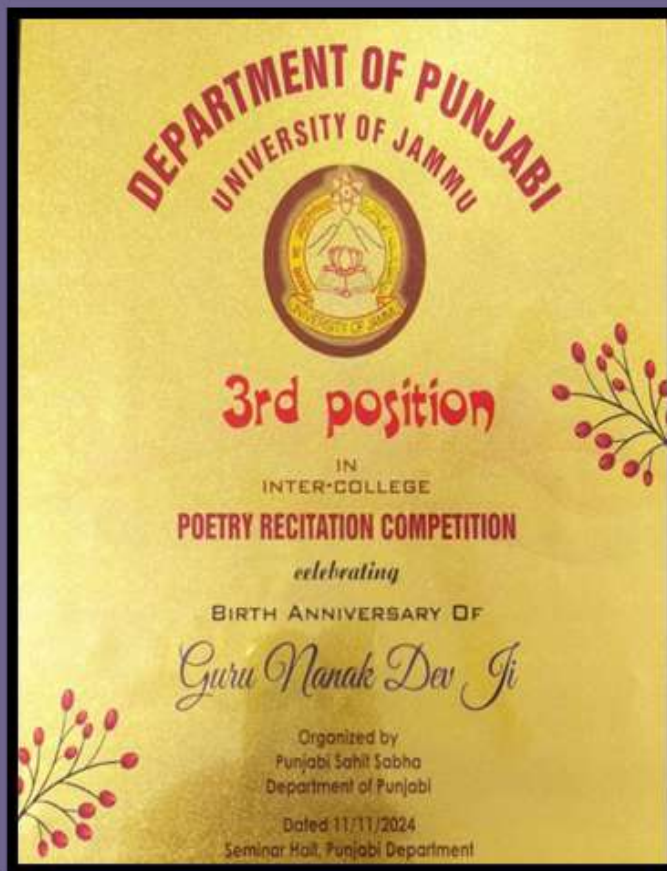
Roshan Bibi student of Gdc Bishnah secured Silver medal under 63kg weight category in Inter college Powerlifting Women Championship 2024-25 organised by Department of physical Education and sports , University of Jammu.

Student of Semester 1st of GDC Bishnah Ms. Shivani got first prize in an event held at M.A.M college on International Mother language day on 21st February 2025

The students of Government Degree College (GDC) Bishnah recently clinched the first prize in a poster-making competition held during the One -Day seminar on Solid Waste Management at GDLM College, Hiranagar on 27th November 2024. Principal Dr. Shallu Samyal blessed the students for their success and congratulated the staff as well. GDC Bishnah's winning entry stood out for its originality, artistic execution, and powerful message, earning high praise from the judges and organizers. This achievement highlights the college's commitment to nurturing the creative talents of its students and underscores its active participation in academic and extracurricular initiatives within the region.

On November 11, 2024, to mark the birth anniversary of Guru Nanak Dev Ji, the Punjabi Sahit Sabha of the PG Department of Punjabi University, Jammu, organized an Inter-College Poetry Recitation Competition.

Among the talented participants, Mr. Nikhil Lakhotra, a first-semester BA student from Government Degree College (GDC), Bishnah, stood out by securing the third position in the prestigious competition. In addition to him, Mr. Nitin Lakhotra (also from BA Semester 1) and Ms. Simran Bhagat (BA Semester 3) earned consolation certificates for their impressive performances, reflecting the high level of dedication and talent nurtured at GDC Bishnah.

The success of the students was largely due to the mentorship and guidance provided by Prof. Shallu Sambyal, Principal of GDC Bishnah, whose leadership played a key role in preparing the students for the competition. The students were also supported by Dr. Kusum, Head of the Punjabi Department at GDC Bishnah, who accompanied them to the event, ensuring their smooth participation.

ALUMNI MEET

Government Degree College Bishnah successfully hosted its Alumni Meet 2025 which served as remarkable reunion of all batches. The event started with the lighting of the lamp as invocation of Goddess Saraswati on the auspicious occasion of Basant Panchmi. The meet kicked off with the welcome address of convener followed by an insightful speech from the principal in which she encapsulated the journey of college over the years, prompted the Alumni to reflect on their personal and professional growth.

As a part of Alumni Meet, a colourful cultural bonanza was presented for the Alumni's which created a nostalgic ambience among them. They expressed their joy and gratitude by sharing their experiences during the program. The program was concluded with the vote of thanks and a group photograph followed by Lunch. The principal applauded the effort of Alumni committee.

BEST PRACTICES

The IQAC, as part of its best practice initiatives organized a meaningful and impactful visit to Bal Ashram, Jammu, on 7th May 2024.

On 29th May 2024, the IQAC conducted a visit to its adopted village and delivered an enlightening lecture on women's hygiene and health.

A Laptop presentation to Mr. Sunil Kumar, a bright student with locomotor disability

A laptop presentation to Mr. Sunil Kumar, a bright student with locomotor disability, and an insightful lecture by Dr. Preeti Kashyap, Managing Director of JMD Herbal Extractions who is committed to supporting the education of underprivileged and differently-abled students. Dr. Kashyap, a well-respected expert in the field of herbal medicine, emphasized the importance of proper health management for women, aiming to create a more informed and health-conscious community at the college.

GDC BISHNAH IN NEWS

ter of MC2000 Number. Now I am applying for the registration of my daughters DOB. Objections if any may be conveyed to the concerned authorities within 7 days of publication of this notice.

GDC Bishnah organizes awareness campaign

GJ REPORT
JAMMU, MAR 15: NSS unit of GDC, Bishnah in collaboration with Police Department Bishnah today organized an awareness programme on amended three new criminal acts under the administration of Dr. Shailu Samyal, Principal of the college. The aim of this initiative is to create awareness and foster a sense of duty among young volunteers who are representatives of every walk of life.

SDPO, R.S. Pura Nikhil Gogan was the resource person and SHO, Abd Hussain was his accompanied staff. The event inaugurated with the offering of the floral welcome to all dignified guests, Prof. Anju Bala, senior faculty member and other staff members. Nikhil Gogan delivered lecture on IPC (Indian Penal Code) and amended three laws Bharatya Nyaya Sanhita, Bharatya Nagrik Suraksha Sanhita and Bharatya Nyaya Sakshya.

Lecture on career progression in Hindi language, Mass Media organized

Excelsior Correspondent
JAMMU, Jan 20: Department of Hindi and Dogri of Government Degree College Bishnah and Department of Hindi and Mass Media of Central University of Jammu under the patronage of College Principal Dr. Manohar Lal organized lecture on career progression in Hindi language and Mass Media. During the program, Dr. Ramesh Yadav and Dr. Arvind Yadav of Hindi Department, Central University of Jammu threw light on different aspects of Hindi as a career and how students will take admission in Central University and get benefited of different areas like Journalism, Mass Media, Translation, Newspaper, Advertisement Industry, web-series etc. Principal of college encouraged students to take benefit of such programs. Whole program was compared by HOD Department of Hindi Dr. Sunil Kumar Salada. Dr. Shiv Kishor Dogri Department presented video of thanks while Dr. Pooja Sharma of Hindi Department supported the whole event.

GDC Bishnah celebrates International Women's Day

GJ NEWS
JAMMU, MAR 8: NSS unit of GDC Bishnah today celebrated International Women's Day. The event was inaugurated by the Principal of the college, Dr. Manohar Lal, who addressed the students and staff members. He emphasized the importance of women's education and their role in society. The program included a quiz competition, a group photograph, and a cultural program. The NSS unit members participated actively in the event.

organises seminar on healthcare schemes

GJ REPORT
JAMMU, MAR 13: Students and staff of GDC Bishnah witnessed the live streaming of foundation laying ceremony of three projects of semiconductors under the aegis of India Semiconductors Mission. It apprised the students regarding the strengthening of semiconductor facilities in India. The programme was concluded with the address of PM Narendra Modi. After programme, an interactive session was conducted on the importance of semiconductors in day-to-day life. By screening this event the Department of Physics sensitized students about the semiconductors. The staff was also present on the occasion. After these events came to an end, NSS unit of the college along with the staff and students took a pledge on "No Smoking".

GDC Bishnah conducts symposium on Indian women scientists

GJ REPORT
JAMMU, FEB 23: NSS unit of GDC Bishnah today organized a symposium on Indian women scientists. The event was inaugurated by the Principal of the college, Dr. Manohar Lal, who addressed the students and staff members. He emphasized the importance of women's education and their role in society. The program included a quiz competition, a group photograph, and a cultural program. The NSS unit members participated actively in the event.

GDC Bishnah organised National Voters Day

MEHARUN NAGNEWS
JAMMU, JAN 25: Electrical library club of GDC, Bishnah organized National Voters Day on the theme "Voting like voting, I vote for you". The program was held under the patronage of Dr. Manohar Lal, Principal of the college. The program included a quiz competition, a group photograph, and a cultural program. The NSS unit members participated actively in the event.

GDC, Bishnah commemorates "World Poetry Day"

GJ REPORT
JAMMU, MAR 22: NSS Wing of GDC Bishnah in collaboration with the Department of English today celebrated "World Poetry Day 2024" by organizing a poetry recitation competition on the theme "Nature's poet" under the patronage of Dr. Shailu Samyal, Principal of the college. In this event, eight participants recited poems and sixty students attended the function. The programme commenced with the lighting of traditional lamp and offering of welcome address to all dignitaries by Dr. Geeta Lakhetra, NSS PO. Ajoy of semester-2nd, secured first position, Kajal of semester-6 and Gautam of semester-6 secured first, second and third respectively. Prof. Anju Bala, senior faculty of the college, suggested some improvement in poetry recitation. Prof. Sunil Kumar Salada, HOD Hindi enthralled the audience with his poems and also guided them to use language with proper pronunciation and prosody in reciting poems.

Govt. Degree College, Bishnah organized an Extension lecture on "Psychological Support for Young Adults with Down Syndrome and Learning Difficulties"

GJ REPORT
JAMMU, FEB 6: An extension lecture on "Psychological Support for Young Adults with Down Syndrome and Learning Difficulties" was organized by the Department of Education, Government Degree College, Bishnah. The lecture was presented by Dr. Shailu Samyal, Principal of the college. The program included a quiz competition, a group photograph, and a cultural program. The NSS unit members participated actively in the event.

Extension lecture organised at GDC Bishnah

GJ REPORT
JAMMU, FEB 6: An extension lecture on "Psychological Support for Young Adults with Down Syndrome and Learning Difficulties" was organized by the Department of Education, Government Degree College, Bishnah. The lecture was presented by Dr. Shailu Samyal, Principal of the college. The program included a quiz competition, a group photograph, and a cultural program. The NSS unit members participated actively in the event.

Lecture on Cultural and Gender Studies

GJ REPORT
JAMMU, FEB 6: A lecture on Cultural and Gender Studies was organized by the Department of Education, Government Degree College, Bishnah. The lecture was presented by Dr. Shailu Samyal, Principal of the college. The program included a quiz competition, a group photograph, and a cultural program. The NSS unit members participated actively in the event.

Samsung to Consolidate Leadership in Mid-Premium Segment with Launch of Galaxy A55 5G, Galaxy A35 in India

GJ REPORT
JAMMU, FEB 23: Samsung Electronics India Pvt. Ltd. today announced the launch of its latest mid-premium smartphones, the Galaxy A55 5G and Galaxy A35, in India. The new smartphones are designed to offer a premium experience at a mid-range price point. The Galaxy A55 5G features a 6.7-inch Super AMOLED display, a 50MP camera, and 5G connectivity. The Galaxy A35 features a 6.6-inch Super AMOLED display, a 50MP camera, and 5G connectivity. Both smartphones are available in various colors and storage options.

डिग्री कॉलेज बिश्नाह में सांस्कृतिक कार्यक्रम आयोजित

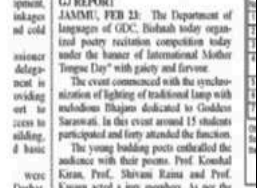
डिग्री कॉलेज बिश्नाह में सांस्कृतिक कार्यक्रम आयोजित

डिग्री कॉलेज बिश्नाह में सांस्कृतिक कार्यक्रम आयोजित

डिग्री कॉलेज बिश्नाह में सांस्कृतिक कार्यक्रम आयोजित

डिग्री कॉलेज बिश्नाह में सांस्कृतिक कार्यक्रम आयोजित

डिग्री कॉलेज बिश्नाह में सांस्कृतिक कार्यक्रम आयोजित

डिग्री कॉलेज बिश्नाह में सांस्कृतिक कार्यक्रम आयोजित

डिग्री कॉलेज बिश्नाह में सांस्कृतिक कार्यक्रम आयोजित

Govt. Degree College Bishnah

